

ION MURARIU

**Vorbe
d-ale noastre**

– *Glosar girocean* –

Reeditarea acestui volum s-a făcut cu sprijinul
Primăriei și al **Consiliului Local al comunei Giroc**,
cărora autorul le ră mâne recunoștor.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MURARIU, ION

Vorbe d-ale noastre : glosar girocean / Ion Murariu. –
Ed. a 3-a, rev. - Timișoara : Editura Marineasa, 2012
ISBN 978-973-631-684-5

81'374.2:811.135.1'282(498 Giroc)=135.1(498 Giroc)

ISBN 978-973-631-684-5

© Ion Murariu

ION MURARIU

**Vorbe
d-ale noastre**

– *Glosar girocean* –

Edi ia a III-a, rev zut i ad ugit

EDITURA MARINEASA

Timi oara, 2012

Mamei

PREDOSLOVIE

C tun, sat, târg, ora ... Iată patru cuvinte ale limbii române, care denumesc aezurile omenești în ordinea directă a vechimii lor în vocabularul nostru și în ordinea crescândă a densității populației. Istoria și literatura din trecut sunt mai strâns legate, la noi, de lumea rustică decât de cea urbană. *Idilele* lui Coșbuc, lirica lui Goga, schiurile lui Agârbiceanu, povestirile lui Sadoveanu, nuvelele lui Slavici, romanele lui Rebreanu, evocă mai cu seamă aspecte și întâmplări petrecute la sate, și vârtiturile de răni. În poezia sa *Sufletul satului*, Lucian Blaga întruchipează un vers care pentru mine preia câte o bibliotecă întreagă: **Eu cred că ve nicia s-a n scut la sat.** “Zărea” și “cerul” – care hrănesc, în felul lor, sentimentul “ve nicieii” – sunt ale satului, ca și aglomerările urbane, mormanul blocurilor sfidătoare late în vâzduh, dijmuesc zăburile și sfârtec albastrul dens al bolii.

Cu încântare și cu bucurii pripite ale inimii am regăsit stihul Celui-din-Lancrôm: **Eu cred că ve nicia s-a n scut la sat,** în colțul din stânga, sus, al primei pagini

din revista “Lumina satului”, care apare la Giroc, de aproape 10 ani, cu regularitate, în fiecare trimestru, pe linia inaugurată și statornicit de foile ștampate de “Calendarele” de pe vremuri. Este aproape inutil să adaug, dar sunt dator să scriu acest adevăr, că “Lumina satului” este... strălucit de inimă și creierul profesorului Ion Murariu, care palpită și zvâcnesc în toate ungherele foii. Bătănd fârtă pe mână cu căvârșurile alei, profund atașat de realitățile girocene, bucurându-se de sprijinul unor autorități locale și de acela al Editurii timișorene “Mirton”, Ion Murariu a avut tactul și priceperea ca, aliniind foaia la tradițiile genului, să-și asigure o inconfundabilă personalitate proprie. Vorbind în primul rând Girocului și girocenilor, ea se adresează și întregii, cu înțelepciune, sfaturi și îndrumări.

Una din rubricile cele mai îndrăgite ale revistei se cheamă, frumos și simplu, “Vorbele noastre”. Prin titlul și conținutul său, rubrica este, ca atâtea altele, creată de Ion Murariu. Sunt cuprinse aici “vorbele” atât de pitorești folosite de girocenii vârstnici, regionalisme și elemente populare specifice, condamnate, altfel, să dispară. Simpla lor rostire, în alt mediu decât cel girocean, ar fi un indiciu cu privire la originea... rustică a vorbitorului. Se pare că prejudecățile nu au fost extirpate: “a fi orăean” continuă, în mentalitatea unora, să fie un indiciu de “superioritate” socială. Așa că – gândesc unii – e preferabil să uităm “vorbele” noastre,

frumoasele noastre vorbe de acas ; sau – s ne facem c le-am i uitat, ceea ce echivaleaz cu o “nelegiuire”: ucidem cuvinte, în care b trâni no tri i-au slobozit aleanul.

Acesta este rostul nobil al c r uliei profesorului Ion Murariu: ea salveaz de la o moarte pretimpurie **vorbe d-ale noastre**, cuvinte – adic – prin care sufletul i mintea româneasc de aici, din acest col al rii, î i roste te elanurile i aleanurile. V d în ini iativa lui Ion Murariu de a transforma în “carte” ceea ce pân acum era doar “rubric ” a unei foi s te ti, o problem de interes na ional. Las la o parte, dar... nu cu totul, am nuntul c această carte – pe care nu preget s o r sf cu diminutivul “c r ulie” – va constitui, pentru giroceni, prilej de binecuvântat mândrie, iar pilda autorului ei, fecior al acestor meleaguri, trebuie salutat cu entuziasm i urmat cu pio enie. Cu atât mai mult cu cât această lucrare de lexicografie regional este redactat cu rigoarea i competen a neostentative ale unui filolog autentic, dublate de o mistuitoare pasiune pentru subiectul tratat, care poate înc lzi inimile cititorilor-beneficiari. Nu numai din Giroc i din preajma Girocului, ci i de pe alte meleaguri ale rii.

Convingerea mea este c nimic durabil nu se împline te f r pasiune. Prin tot ce s vâr e te, prin tot ce pune la cale, profesorul Ion Murariu ni se dezv luie ca un om cuprins de acea devoratoare “febr de noapte i zi”, pe care Cel-din-Lancr m o a az la temelia

oric rui neastâmp r creator. Fie ca acest neastâmp r creator – care bântuie i rodnice te f ptura omeneasc a profesorului Ion Murariu – s aprind , pe lâng “Lumina satului”, alte i alte “lumini”, nevremelnice, în zari tea girocean , b n ean i româneasc .

Nasc, i la Giroc, oameni.

Gheorghe I. TOH NEANU

ARGUMENT

Am înm nuncheat în acest *Glosar girocean* o seam de cuvinte din vorbirea localnicilor de odinioar , cuvinte care pentru genera iile tinere de pân la 30-40 de ani sunt necunoscute i, prin urmare, nu mai sunt folosite în procesul intercomunic rii. Faptul acesta are drept urmare dispari ia lor treptat .

Cauzele care duc la pierderea unor atare elemente lexicale, cândva specifice locuitorilor satului, sunt mai multe: de ordin economic, social, cultural. Ar fi, mai întâi, apropierea de ora ul Timi oara (mul i se întreab dac Girocul nu va deveni cândva un cartier al acestuia). Pozi ia geografic înlesne te leg turi strânse cu ora ul, unde foarte mul i dintre s teni î i au locul de munc , se aprovizioneaz , î i rezolv probleme spirituale. De aici, necesitatea i preferin a de a vorbi “ca la ora ”, folosind termeni din limba literar cunoscu i de toat lumea i unii mai noi, care faciliteaz comunicarea cotidian . Pe de alt parte, institu iile de cultur , coala, în primul rând, apoi mijloacele mass-media: radioul, televiziunea, presa scris , – toate determin adoptarea de c tre

vorbitori a unui limbaj corespunzător vremurilor de azi, în timp ce regionalismele rămân ale trecutului. Dacă avem în vedere și afluența de populații din alte zone geografice și lingvistice (Bihor, Maramureș, Moldova ș.a.) stabilite în Giroc, care aduc cu ele cuvinte regionale din înjururile lor de bătrân, nefiind dispuse să adopte altele, necunoscute, din partea locului, abia atunci găsim explicația fenomenului constatat.

Apare astfel cu claritate, sper, intenția de a salva de uitare măcar o parte din cuvintele înaintașilor noștri, apar în toată subdialectului bănean, prin înregistrarea lor în volumul de față. Sporadic, unele dintre acestea au fost publicate în revista “Lumina satului”, în cei zece ani de apariție a ei, la rubrica “Vorbe d-ale noastre”.

Conștient de imposibilitatea cuprinderii tuturor termenilor din graiul girocean în acest glosar (întreprindere greu, dacă nu imposibil de realizat), aduc mulțumiri celor care mi-au semnalat o serie de cuvinte ce puteau să-mi scape din vedere, fiind convins că o vor face și în viitor, pentru o ediție mai cuprinzătoare.

Rămân recunoscător domnului profesor G. I. Tohneanu, mentorul meu, în ale cărui îndemnuri, îndrumări, îndurări și materiale puse la dispoziție am găsit un sprijin permanent spre săvârșirea lucrării mele.

10 februarie 2002

Ion MURARIU

CÂTEVA L MURIRI

Glosarul girocean nu se adresează, în primul rând, specialiștilor în materie de limbă, ci unui public mai larg, deși nu este exclusiv utilitatea lui și pentru cei din țară. Astfel, într-o nouă ediție a *Dictionarului subdialectului bănățean* elaborat de un colectiv de cercetători de la Universitatea din Timișoara în anii 1985-1988 ar putea fi incluși unii termeni neînregistrați, deocamdată, acolo, prezentați însuși în graiul nostru local, cum ar fi: **báci**, **bâbâi**, **bet duí**, **bi luí**, **bleznuí**, **bobolo í**, **bogic í**, **bucál** ș.a.

Cuvintele-titlu au fost înregistrate în glosar în formele literare.

La cuvintele polisemantice, am explicat și ilustrat fiecare sens prin contexte adecvate. Glosarul nu are caracter etimologic, nefiind preocupat de indicarea originii, nici de felul cum au fost formate cuvintele înregistrate. Am reprodus, unde a fost cazul, pe lângă forma de bază a unui cuvânt și o formă flexionară (pluralul la substantive, formele adjectivelor după gen și număr, persoana I indicativ la verbe). În cazul cuvintelor

plurisilabice, am marcat accentul pentru rostirea lor corect . Înainte de explicarea sensului, la fiecare termen am specificat partea de vorbire în care el se încadrează (substantiv, adjectiv, verb, adverb etc.), precum și câteva categorii gramaticale (genul – pentru substantive, conjugarea – pentru verbe; tranzitivitatea, intransitivitatea, caracterul lor reflexiv sau impersonal) al acestora din urmă . La cuvintele folosite cu o singură formă (numai la singular sau numai la plural) s-a menționat acest aspect.

Am înțeles să ilustrez prin contexte potrivite utilizarea regionalismelor din graiul girocean în vorbirea cotidiană . Majoritatea exemplurilor au fost alcătuite ad-hoc, dar am apelat și la surse literare întâlnite în creația unor poeți “în grai”. Citatele au fost încadrate între ghilimele. În alegerea acestora am dat întâietate versurilor lui Petru Chira și prozelor lui Ion Dumitru, ambii din satul învecinat, Chișoda, unde vorbirea localnicilor are cam aceleași particularități .

În fine, în toate contextele ilustrative am avut în vedere rostirea din partea locului a cuvintelor, pe care am redat-o în scris, fără a apela la sistemul de notare fonetic strict utilizat de specialiști .

I.M.

NOTĂ LA EDIȚIA A II-A

În “Argument” la ediția I a *Glosarului girocean*, apărut în anul 2002, semnalam faptul că termenii înregistrați la acea dată nu constituie decât o parte din lexicul local. Rămânea deschis, astfel, posibilitatea înregistrării și a altor cuvinte aparținând, într-o măsură mai mică sau mai mare, vorbirii curente din partea locului, o dată cu menținerea și accentuarea cauzelor care duc la dispariția lor.

Mai conservatoare, vorbirea localnicilor bătrâni de vârstă a treia dincolo de vârstă “vorbe de ale noastre”, care merită să-și găsească locul (alături de cele consemnate deja) în glosar. Astfel că, dacă în prima ediție am cuprins vreo nouă sute de cuvinte ale graiului girocean, între timp alte peste patru sute cincizeci “cer intrare-n lume”. Fie că mi-au apărut (și continuă să-mi apară zilnic) în rostirea de acasă, cea familiară, fie că unele le-am descoperit în *Dicționarul regional de cuvinte în grai* apărut ulterior și datorat profesorului Ștefan Petruș, ori mi-au fost comunicate de unii vorbitori giroceni, am găsit de cuviință să dăm la iveală o nouă

versiune a *Glosarului girocean*, mai cuprinzătoare.

Chiar dacă nu este definitiv, pentru că nu epuizează întreaga bogăție a rostirii locale, sunt încredințat de rostul acestei noi ediții.

I.M.

Giroc, mai 2006

NOTĂ LA EDIȚIA A III-A

Semnalăm în nota de la ediția a II-a a *Glosarului girocean* din 2006 că aceea nu cuprinde decât o parte din bogăția lexicală a vorbirii locale, lăsând să se înțeleagă că ar fi posibil și necesar o nouă apariție, în viitor, mai bogată, pe măsură ce alte “vorbe d-ale noastre” vor fi înregistrate.

Între timp “am descoperit”, după cum prevedeam, termeni necuprinși în precedentul volum, apăruiți pe neașteptate în vorbirea zilnică de acasă sau comunicați de către unii consăteni care n-au uitat graiul din străbuni.

Mai adăugăm, în răstimpul amintit, au ieșit de sub tipar câteva volume care mi-au stat la îndemână, fiindu-mi de folos prin glosarele ce le conțineau, în care am întâlnit cuvinte comune în spațiului girocean, scapate de mine din vedere în trecut. Amintiți astfel: *Glosar de termeni dialectali din comuna Racovița, județul Timiș*, de Simion Teodorescu-Răcovitanu (2009), *Antologia literaturii dialectale bănețene (poezie, proză, teatru) 1891-2011*, de Ioan Viorel Boldureanu, Simion Dănilă,

Cornel Ungureanu (2011) și *Poezie în grai benean*, vol. I-II, ediție îngrijită de Aurel Turcu (2009).

Astfel, zestrea glosarului nostru a sporit ajungând în ediția de față la aproape 1600 de cuvinte.

Totodată, a fost revizuită ediția anterioară, corectând pe cât ne-a fost în putință unele greșeli strecurate fără voia noastră.

Sunt tot atâtea argumente care îndreptesc ediția de față, spre beneficiul celor interesați, măcar că nu poate fi considerată nici aceasta definitiv.

I.M.

Giroc, mai 2012

ABREVIERI

Adj.	= adjectiv
Adv.	= adverb
Conj.	= conjunc ie
Expr.	= expresie
Fig.	= figurat
Interj.	= interjec ie
Intranz.	= intransitiv
Inv.	= invariabil
Loc. adv.	= locu iune adverbial
Loc. subst.	= locu iune substantival
Pl.	= plural
Prep.	= prepozi ie
Pron. dem.	= pronume demonstrativ
Pron. nehot.	= pronume nehot rât
Reflex.	= reflexiv
S.f.	= substantiv feminin
Sg.	= singular

S.m.	= substantiv masculin
S.n.	= substantiv neutru
Tranz.	= tranzitiv
Unipers.	= unipersonal
Var.	= variant
Vb.	= verb

SIGLE

- Bencei, G.S. = Ionel Iacob Bencei, volum colectiv, *Gura satului la Radio Timi oara*, vol. III, Editura Mirton, Timi oara, 1996
- Bencei, S.N. = Ionel Iacob Bencei, volum colectiv, *Ca-n sat la noi*, Editura "Dacia Europa Nova", Lugoj, 1999
- Chira, C.L. = Petru Chira, Livia Ilcu, *Cântecul de lebd*, Editura Mirton, Timi oara, 2000
- Chira, G.S. = Petru Chira, volum colectiv, *Gura satului la Radio Timi oara*, vol. III, Editura Mirton, Timi oara, 1996
- Chira, S.N. = Petru Chira, volum colectiv, *Ca-n sat la noi*, Editura "Dacia Europa Nova", Lugoj, 1999
- Chira, C.P. = Petru Chira, *Chemarea p mântului*, Editura Mirton, Timi oara, 2003

- Delamarina, A.A.L. = Victor Vlad Delamarina, *Ano, Ano, Logojano*, Editura Facla, 1974
- Dumitru, I.R. = Ion Dumitru-Tetu, *Insomnii reactive*, Editura Facla, Timi oara, 1985
- Munteanu, C.N.B. = Marius Munteanu, *Cânt ri d noapce bun*, Editura Facla, Timi oara, 1984
- P tru , S.N. = tefan P tru , volum colectiv, *Ca-n sat la noi*, Editura "Dacia Europa Nova", Lugoj, 1999
- P tru , P. = tefan P tru , *Paorii. Versuri în grai b n ean*, Colec ia "Literaturi dialectale", C.P.E.H., Timi oara, 1992
- P tru , P.P. = tefan P tru , *Paori pogani sau b n an în oalili mele*, Editura "Dacia Europa Nova", Lugoj, 1999

A

AB IGUÍT, - , **ab igui i,-te**, adj. B ut, ame it, beat: Nu ce po în leje cu el c -i **ab iguit**.

ABÁTE, **abát**, vb. III. Tranz. A aduna (animale, p s ri) într-un anume loc: Câinii **or ab tut** oile împr chiace.

AB ROSÂT, **ab rosâ i**, s.m. Om s rac, nec jit: Îi bine s-ajiu ' pr-un ab rosât ca el.

ABDZÂ E, **abdzâc**, vb. III, intrans. A renun a: O **abdzâs** dî la parcea lui d avere -o l sat-o la fra î lui.

ABURÁ, per. 3 **ábur** , vb. I. Unipers. Intrans. (Despre vânt). A adia: **Abur** un vânt d prim var .

ACÓNĪ, **acoáne**, s.n. Ac mai mare i mai gros decât unul obi nuit: D -mi un **aconi** s cârpesc sa îi.

ACONÍ , **aconí e**, s.f. Ac de siguran : Dac s-o pierdut un bumb, încheie- ' haina cu o **aconi** .

ACOTROPÍ, **acotróp**, vb. IV. Tranz. i Reflex. A acoperi, a înveli: Acotroape-ce bine cu duna s nu- ' fie frig.

ACU , adv. Imediat, îndat : **Acu** vine ploaia.

AD OARÁ, **ad or**, vb. I. Tranz. A aduna, a

strânge, a agonisi: Mulce o **ad orat** pr lâng casa lui.

AFÉCEA, (Expr. **d-afecea**), adv. Gratis, f r plat ,
degeaba: Az' nu- i mai fa e nimeni nimic **d-afecea**.

AG IERÁ, **ag ier**, vb. I. Intrans. A a tepta un prilej
potrivit, a pândi: Întruna **ag ier** s s baje înuntru.

AI, **ai**, s.m. = Usturoi: Mânc **ai**, c -i medicament
curat.

AJIUÍ, **ajuiésc**, vb. IV. Tranz. A termina, a duce
pân la cap t o lucrare, a rezolva toate treburile: Nu le
mai **ajuiesc** pr toate câce le am d f cut.

ÁJIUM , **ájiumi**, s.f. Bulb de ceap mic folosit
(mai ales) pentru a fi sem nat în p mânt: Cump r i
ni ce **ajiumi** dân pia '.

AL U, **al e**, s.n. Un fel de plas de prins pe te: O
prins dân cubic o gr mad d pe ci cu **al u'**.

ALBÉLE, pl., s.f., Produs cosmetic sub form de
pudr de culoare alb folosit pentru fardat: "Farba î
albelele/ Strâc b n enele/ Ca p flori o usc iune!"
(Delamarina, A.A.L., 49)

ALD OÁRA = numeral adverbial. A doua oar :
Dac s m i întâmpl , **ald oar** nu ce m i iert.

ALDÚI, **alduiésc**, vb. IV. Tranz. A. binecuvânta:
Alduiasc -ce l-d -Sus!

ALÉG R, **alég ri**, s.m. Cel care lucreaz sus pe
batoz introducând snopii de grâu în lag r spre a fi
treiera i: S fii **alég r** nu-i u or.

ALIMÚN , **alimúne**, s.f. L. mâie: În olatul d turt puni coaja ras dî la o **alimun** .

ALIÓR, **alióri**, s.m. Buruiana numit i laptele câinelui sau l ptuc : Dac rupi un fir d **alior**, ies o dzam alb ca lapcili.

ALTÁN, adv. Anul viitor: La **altan** o fi m i bine.

AMÂNÁT, adv. Târziu: “Când treci, bade, pe la poart / Nu- i arunca ochii-ndat ,/ Arunc -i mai **amânat**/ S cread c ne-am certat.” (Folclor)

AMERÍC , (sg.), s.f. Pânz de bumbac de calitate inferioar , nealbit , din care se confec ionau c m i i poale pentru femei: F -i o chimea dîn **americ** î ie ’ m i lesnea.

AME Î, **ame sc**, vb. IV. Intr. i tranz. 1. A le ina: Când am c dzut, am î **ame ât**. 2. A fi în stare de ebrietate: B utura ce **ame ce**, nu âne cu nime. 3. (Expr. **a ame î d cap**). A n uci: M-o **ame ât d cap** câce m-o spus.

AMIÁZ , (sg.), s.n. Mijlocul zilei (ora 12): Traje zvonu’ d **amiaz** .

AMÚNCA, adv. Greu: Tare **amunca** în iepe un lucru.

AMURGÍ, **amurgé te** vb. IV. Impers. Intrans. A se face sear : S ne l s m d lucru c iaca o **amurjit**.

AMU ÂNÁ, **amu ân**, vb. I. Tranz. (Despre animale.) A adulmeca, a descoperi cu ajutorul mirosului: Oare d e **amu ân** cânilii ?

ANJELÍRI, **anjeliri**, s.m. Inginer: O f cut coal -o ajuns **anjeliri**.

AN R , adv. Cu doi ani în urm : Nu ce-am mai v dzut d **an r** .

ANTÍST , (sg.), s.f. (Expr. **antista comunal**), Consiliul comunal: O venit toat **antista** comunal .

APIPIÁ, **apipii**, vb. I, Tranz. A pip i: **Am apipiat** pr întuneríc s g s sc u a.

APLECÁ, (se) **apleác** , vb. I. Unipers. Reflex. A i se face grea : Nu ciu e am mâncat c mi s-o **aplecat**.

APTRÉT, adv. Gata: „Sunt **aptret** la datorie”. (Chira, C.P. 52)

APTÁC, interj. Drep i!: **Aptac!** C vine generalu’.

ARÁMBÁ , **arâmbá i**, s.m. C pítan de ho i sau de haiduci: e ce credz tu c ie ci, un **arâmba** ?

ARÂNG , **arângi**, s.f. Pe te s rat: N-am mai mâncat d mult **arâng** .

AR BÍZ , **ar bíze**, s.f. Agri : Tare-mi plac **ar bizâli** c -s acri oare.

AR MÍZ, (sg.), s.n. A de m tas lucitoare, de diferite culori folosit pentru cus turi ornamentale; m tase: M i cump r -mí ni ce **ar miz** s gat d cusut cotrâna.

ARGELEÁN , **argeléne**, s.f. Dans popular de perechi cu pa i simpli, lini tí i: Mo Lu u cânta dâna laut î cinerii jiucau o **argelean** .

ÁRET, **areturi**, s.n. Împrejurime, inut, zon : sta nu-i din **aretul** nostru.

ARÍCT, **arícturi**, s.n. Obiect din cas , unealt : S-or pr p git toace **aricturile** dân cas .

ÁRIE, **árii**, s.f. Terenul dintre spatele casei i gr din unde se p streaz nutre ul: Îi plin **aria** d jâr dz'.

ARMÍG, **armíji**, s.m. Cal mascul necastrat; arm sar: "În buiestru supt p mânt,/ Tropocesc **armiji** d vânt". (Munteanu, C.N.B., 13)

ARMI ÁIE, **armi âi**, s.f. Tax pl tit de vânz tori administra iei pie ei: Dac ai pl cit **armi âia** ie ci în r gul .

ARMI Á , **armi á i**, s.m. Salariat care încaseaz o tax de la vânz torii de m rfuri într-o pia : Iac vine **armi a ul**.

ARNÉU, **arnée**, s.n. Coviltir; acoperi la c ru : D sub **arneu** or ie ât vro tri-patru paradei.

ARNÓDIE, **arnódii**, s.f. Agraf : Pringe- ' p ru' cu o **arnodie**.

AR U, **ar ie**, s.n., Hârle : Am dat **ar u'** la ascu ât.

ARV LÚC, **arv lúcuri**, s.n. Ald ma : "Iar clisa s priasc ,/ Or b ut î **arv lucu**". (Chira, C.L., 47)

ASÂLA, adv. Cu greu, cu mare greutate: Tare **asâla** ce-apu i d-un lucru.

ÁSM , s.f. Astm , boală care se manifestă prin greutate în evacuarea aerului din plămâni: Moartea mea o murit de **asm** .

ASTĂR , adv. Astăzi , desigur : **Astar** vin la voi.

ASTUPĂ , **astup**, vb. I Tranz. Reflex: A se înbuia , a se sufoca: **S-o astupat** -o murit în somn.

ASTUPĂL , sg., s.f. Astm : S-o becejă de **astupal** .

ASTUPŪ , **astupuri**, s.n. Dop: Nu pot să scot **astupu** ul de la uia .

ĂCEA , pron. și adj. dem., fem., pl. Acestea: Fecili **a cea** în țările noastre.

A CHIMÓDIE , **a chimodii**, s.f. Persoană slabă , nedezvoltată : Copilul ei e **a chimodie**.

A ERĂ , **ăer**, vb. I Tranz. A a teptă să primească ceva , a pândi: Mă înțeleg **a er** întruna să capeze mâncare.

A IUI , **a iuiesc**, vb. IV Tranz. Reflex. A-și găsi un loc , a se stabili: Un câine fără gazdă **s-o a iuit** pe lângă casa noastră .

ATEJĂC , **atejăcuri**, s.n. Rani : -o loată **atejacu** în spațiu -o plecat.

AVĂNI , **avănie**, s.f. Persoană care nu e din partea locului , care nu face parte dintre bătănie : O **avanie** n-are cum să cunoască trecutul satului.

AVLÍE, **avlíi**, s.f. Parte a gospodriei situat între curte i gr din : **Í** plin **avlia** d jâr dz.

CIA, pron. i adj. dem. masc. pl. Ace tia: **cia** îs copiii mei.

AVINITÚR , **avinitúri**, s.f. Persoan venit din alt parte stabilit într-o comunitate: “– Hâ d-a i, **avinitur !**” (Chira, C.P., 98)

B

BA, adv. (cu valoare de afirma ie): Nu ce du e la copii! – **Ba** m duc.

BÁB , **bábe**, s.f. Bunic : **Baba** s-o îngrijât tare mult d mine când o tr it.

BÁB D BURIC, **babe d buric**, s.f. Femeie care t ia cordonul ombilical la na tere unui copil (în trecut) i îl ducea la biseric pe noul n scut pentru botez: ine -o fost **bab d buric**?

BÁBI , **bábi e**, s.f. Asistent medical care supravegheaz i îngrije te mama i copilul la na tere. Moa : O s cem **babi a** când i-o veni vremea (s nasc).

BÁCI , **báci e**, s.f. Curs de prins oareci, obolani: Ur iocul s-o prins în **baci** .

BAGSÁMA, adv. Probabil: **Bagsama** a a o fost s fie.

BAI, báiori, s.n. 1. Necaz, sup rare: Îi mare **bai**. 2. Durere, boal : Are **bai** cu inima.

BÁIC , **b ici**, s.f. bunic : **Baica** m-o cump rat bumbu '.

BÁIER , **báiere**, s.f. 1. Împletitur de lân colorat , cusut cu amândou capetele de partea deschis a traistei; a împletit cu care se leag or ul în jurul corpului: S-or sl bit **baierele** dî la strai . 2. (Fig. Expr. **nu îl mai ân baierale**). Nu mai poate, nu mai e în stare: Cu el s-o g tat, **nu-l mai ân baierale**.

BAIRÁM, bairámuri, s.n. Petrecere: e **bairam** o fi d Sfântu' Ion!

BÁLE, b li, s.n. Saliv care se prelinge din gur : Cânili la o fi turbat c -i curg **balili** dân gur .

BÁNC , **b n i**, s.f. Bancnot : M-o dat o **banc** nou d o mie d lei.

BÁND , **benzi**, s.f. Contrabas: Mo Lu u cânta dân laut î baba Eva b cea **banda**.

BAND GÁZD , **band gazde**, s.m. Persoan care ine eviden a cantit ii de cereale treierat cu batoza: Dac nu cii socoata, nu ie ci bun d **band gazd** .

BÁREM, adv. M car, cel pu in: **Barem** s vin o r ploaie.

BÁSÂMC , adv. De bun seam : **Basâmc** îl cuno ci î dumneata.

BA , adv. Chiar, tocmai: Nu-i **ba** a a cum credz' tu.

BÁT , **bece**, s.f. Dung : tofa de oale îi enu at cu **bece**.

B B LÚC, adv. (Expr. **din b b luc**) De demult, din vechime: Astea-s vorbe dân **b b luc**.

B B LÚC , **b b lúci**, s.f. Personaj imaginar cu care se sperie copiii mici când nu-s cumin i: Fii cumince c vine **b b luca** î ce ia!

B CEÁLA, **b céli**, s.f. Firele ce se introduc prin urzitura unei stofe b tându-se cu vatalele: **B ceala**-i una î urdzala-i alta.

B FÉL, **b féluri**, s.n. Program, plan de lucru: Atâcea i-o b gat în **b fel**.

B G U, (sg.), s.n. R m i de tutun ars în pip cu miros nepl cut pentru nefum tori: Miroas dup el numa' a **b g u**.

B GÍC, (sg.), s.n. Font , tuci (metal): rpenca asta d **b gic** o am d mult.

B JIUCURÍ, **b jiucuresc**, vb. IV. Tranz. A batjocori: Nu-i frumos s **b jiucuresci** pr nime.

B L,- , **b li,-e**, adj. (Despre oameni sau despre p rul lor) Blond, b lai: Tare-i frumos copilu' sta **b l!**

B L B NÍ, **b l b nésc**, vb. IV. Intr. Reflex. A se mi ca dând din mâini i din picioare: O visat eva, c atâta s-o **b l b nit** prân somn.

B NDÁ , **b ndá i**, s.m. Muzicant care bate banda (contrabasul): **B nda** ca baba Eva a lu' Lu u nu m i g s ci altu'.

B ND ÓNI, **b nd óni**, s.m. Bondar: Când vine luna mai, îi plin d **b nd oni**.

B NIÉT, **b niéte**, s.n. Baionet : C tana avea la pu c un **b niet**.

B R B RÍ, **b r b résc**, vb. IV. A cânt ri, a potrivi dou cantit i pentru a fi egale: **N-ai b r b rit** cum tr buie.

B RBÉRI, **b rberi**, s. m. Frizer: **B rberiu'** lu' mo u' o fost pi.

B NEÁN , **b nén i**, s.m. Locuitor din Mo ni a Veche, numit B ni: M-am întâlnit cu un **b nean** .

B CA, adv. Separat, în alt parte: Crumpii d s mân nu-i amesteca cu ai d mâncare, pune-i **b ca**.

B C Î, **b c ésc**, vb. IV. Tranz. A separa, a desp r i, a grupa: Tr buie s **b c âm** gâ cile d g ini, c le bat.

B T TÁRNI , - , **b t táрни i,-e**, adj. 1. (Despre oameni). Care adun cu migal de toate pe lâng cas : Are o muiere **b t tarni** .

B Ú , **b ú e** s.f. Pietricic alb i rotund din râu: S nu dai cu **b u a**, c po ' s love ci pr ineva.

BÂBÂÍ, **bâbâi**, vb. IV. Intrans. A r spândi vorbe despre fapte, oameni, evenimente: **Bâbâie** lumea c s schimb banii.

BÂCÍT, - , **bâcí i**, - e, adj. B t torit: P mântu' sta îi tare **bâcit**.

BÂDÁC, **bâdáce**, s.n. Târn cop prev zut numai cu partea lat , folosit mai ales la scosul copacilor din p mânt cu tot cu r d cin : **Bâdacul** nu m i taie î tr buie ascu ât.

BÂRNÁ , **bârná uri**, s.n. Partea de jos, exterioar , a unei cl diri; soclu: **Bârna u'** î l v ruim cu o culoare m i închis .

B TAÍE, **b t i**, s.f. R zboi: Mul ' or pierit la **b taie**.

BÂZ , **bâze**, s.f. Musc : D chige fereastra s ias **bâza**.

BÂZGOÍ, **bâzgoí**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se holba: e ce **bâzgoi** la mine?

BECEÁG,- , **becégi**,-e, adj. Bolnav: "Moaie glasu' î m roag :/ -D -ce jos c mi-s **beceag !**" (Munteanu, C.N.B., p. 7)

BECEJÁL , **becej li**, s.f. Boal : S-o luat o **becejál** d el.

BECHÉR, **bechéri**, s.m. Om care se ine numai de petreceri, de chefuri i de treng rii: Nu mi-l tr b pr **becheriu** la.

BECHERÍ, **becherésc**, vb. IV. Intrans. A se ine de petreceri, de chefuri i de treng rii: Unge-ai **becherit** ieri toat dzâua?

BÉLF R, **bélferi**, s.m. Om care se l f ie te în lux i bog ie: Ie ci a a mare **belf r** d cheltuie ci atâ a bani?

BEL IÚG, **bel iúje**, s.n. Cârlig de sârm care se prinde în râțul porcului ca să nu scormonească pe mântul: I-am pus două **bel iuje** în flit.

BE ÁIT, **be aitari**, s.n. Certificat, adeverință, autorizație: Ai **be ait** ca să vindzi pe piață ?

BÉ IC , **bé iche**, s.f. Vas de lemn făcut din doage, mai larg la mijloc decât la capete, deschis la unul din capete, folosit pentru fermentarea fructelor: Într-o dată am strâns o **be ic** de prune.

BET DÚÍ, (m **bet duiésc**), vb. IV, Intr. Reflex. A se tângui, a se vîta: Nu **ce bet dui** înaintea lui Dumnedz u.

BE ÂC, **be âi**, subst. masc. Beiv(an): Un **be âc** îi sîrîie la casă .

BÍC , **bi i**, s.m. 1. Taur: Am dus vaca la **bic** . 2. s.f. Locomobil (mai în cu aburi care puneau în funcțiune batoza la treierat în trecut): **Bica** o fluierat că-i gata lucru'.

BÍCHI , (sg.), subst. Plantă , cereală cultivată pentru hrana animalelor: Astăzi oamenii mîi rar sîm n **bichi** .

BÍN , **bîne**, s.f. Podium amenajat pentru spectacole, conferințe etc.: Când o apărut pe **bin** , toată sala o amuât.

BÍRC , (sg.), s.f. Este turcit din fir subțire de lână : -o cumpără o cârpă de **birc** .

BÍRG R, s.n. Model de cizmă de piele cu tureac înalt, mulat pe picior, încălcat la sârbi: „, ijme **birg r** i-o luat Col / Dâna dughean la slova i”. (Chira, C.P., 63).

BIRUÍ, **bíruí**, vb. IV, Tranz. 1. A duce un lucru până la capăt, a termina, a găta: Am atânat lucrul, cunumi **biruí**. 2. A se lua la trânt: Hai să **ne biruim**, să vegem care-i mîntare.

BÍSTO, adv. Sigur, exact, negreșit: - Ai făcut treabă bună? - **Bisto!**

BÍSTRI, subst. fem. Denumirea unor prune ce se coc mai târziu: Prunele **bistri** sînt bune pîntru pecmez.

BI LUÍ, **bí lui**, vb. IV, Tranz. A preui cum se cuvîna un lucru, banii etc.: Nu **bi lui** pr bani, cunui-o că cigat el.

BITÁNG, **bit ngi**, s.m. Vagabond: “ - D-az’ giminea ce-ai pornit/ Ca **bitanga...**” (Munteanu, C.N.B., 6)

BIT NGUÍ, **bit nguiesc**, vb. IV, Intrans. A hoinări: Unge ai **bit nguit** pînă la easurile a cea?

BÍ, **bí e**, s.f. uvi de pîr despletit; pîr mare: L-ai văzut cătî în **bi**?

BIU ÁG, **biu águri**, s.n. Bogăie, belug: Atâna **biu ag** găsi în casa lui!

BLÁG, **bl gi**, s.f. 1. Avere, bogăie: O strîns mult **blag** în via a lui. 2. Bun tate: Are o **blag** dă muiere.

BLEÁUC , **bléu i**, s.f. 1. Gur : Tac - i **bleauca!** 2. Om care vorbe te multe i f r rost: Ca el, o **bleauc** nu mai g s ci.

BLEU(CO)CÍ, **bleu(co)césc**, vb. IV. Intrans. A vorbi întruna, f r rost, a p l vr gi: Nu m i **bleu(co)ci** atâta, c m doare capu'!

BLEZNUÍ, **bleznuiésc**, vb. IV, Tranz. A certa cu cuvinte grele, a face de ocar : Ai v zut e l-o **bleznuit?**

BLIZÍ, **bliz sc**, vb. IV. Intrans. A râde proste te, f r motiv: e ce **bliz ci** atâta?

BLOTORO ÍT, - , - i, -e, adj. Tulburat: Vinu' la îi **blotoro it**.

BLÚC , **bluci**, s.f. Abajur de sticl pentru lampa cu petrol: S-o spart **luca** când am cers-o.

BOÁCT R, **boáct ri**, s.m. Paznic de noapte în sat: "Vedz' **boact rii**-n iepur s ârcule prân sat". (Munteanu, C.N.B., 55)

BOÁF , **boáfe**, s.f. Pl mân de animal: Unii arunc **boafili**, al î le bag în c rt bo .

BOÁMB , **boámbe**, s.f. Pilul (medicament): Vreau ni ce **boambe** pântru dureri d cap.

BOÁNDR , **boándr i**, s.m. Biban: Am prins un **boandr** .

BOÁRF , **boárfe**, s.f. 1. Îmbr c minte veche, uzat : Arunc **boarfili** a cea, c nu ne m i tr buie. 2. (Fig.). Femeie de moravuri u oare: Cu **boarfa** aia -ai g sât s umbli?

BOÁT , **bo i**, s.f. Baston: O **boat** bun la un car
d oale. (Folclor)

BOBÁL , **bobéli**, s.f. Noroi sub ire: Nu ce b ga în
bobal , copile!

BOBI Á, **bobi éz**, vb. I, Tranz, Reflex. A i se face
r u de prea mult mâncare: Nu-i m i da atâta s mân e,
c s **bobi adz** !

BOBOLO Î, **bobolo sc**, vb. IV. Tranz. A înfoli:
Uit cum ce-o **bobolo ât**, s ce-aprindz' d cald.

BOBRÍC, **bobríci**, s.m. Rinichi: I-o dat una în
bobri i d l-o pus jios.

BOC, **boáce**, s.n. Pieptar, cojocel f r mâneci din
blan de oaie: Ia- ' **bocu** pr cine s nu ri e ci.

BOC EÁN, **boc eánuri**, s.n. Pieptar din blan de
oaie, cojocel înfrumuse at cu motive decorative: e
boc ean frumos -ai f cut!

BOFÂRCE, (pl.), s.f. Lucruri m runte: Nu m i ai
loc d-atâcea **bofârce**.

BOFÂRTÁIE, (pl.), s.f. M runtaiele animalelor:
Bofârtaiele a cea d -le la câni.

BÓGHIE, **bóghii**, s.f. C pi , claie de fân (sau
cereale): Nu s-o f cut mult fân, numa' o **boghie**.

BOGIC Í, **bogic iésc**, vb. IV. Intrans. A cotrob i, a
scotoci: Nu mai **bogic i** prân dolaf, c tot nu g s ci!

BOÍ, (m) **boiésc**, vb. IV. Intrans. Reflexiv. A se
v ita, a se tângui: Nu ce **boi** atât, c n-o murit nime'!

BOITÁR, boitári, s.m. Ajutor de cioban: Pr ine tocmim **boitari** anu' sta?

BÓIU, (sg.), s.n. Necaz (Expr. **a- i bate boiul**): Îm' bat **boiu** cu ei.

BOLÂND, - , **bolânzi**,-e, adj. Nebun: Nu mi-s ba a a d **bolând** cum credz'.

BOLÂNDZÂIE, bolândzîi, s.f. Prostie, nebulie: e **bolândzâie** l-o apucat?

BOLÂNZÎ, bolânzesc, vb. IV. Intrans. A înnebuni: Ai **bolândzât** d tot?!

BOLBOCÎN , bolbocîni, s.f. Buruian de leac, plant medicinal : Adun fel d fel d **bolbocini** d pr câmp.

BOLBORÎ, bolboré te, vb. IV. Unipers. Tranz. A spulbera z pada: Afar **bolbore ce**.

BOLD NIÓS,- , **bold nió i**,-e, adj. i adv. (Despre privire). Cu ochii c sca i, holba i: S uit a a d **bold nios** la mine.

BOLGÎ, bolgésc, vb. IV. Tranz. A ghionti pentru a atrage aten ia cuiva: Nu m mai **bolgi** cu cotu'!

BOLOMÓC, - , **bolomóci**,-e, 1. adj. Greu de cap, nepriceput, prost nac: Ie ci tare **bolomoc**. 2. s.n. Instrument de determinat pozi ia orizontal folosit mai ales în zid rie (bul cu aer): Nu m i g s sc **bolomocu'**.

BOLOMOCÎ, bolomocésc, vb. IV. Reflex. A se încurca în gândire, a se z p ci: Tare r u s-o **bolomo it** !

BOMBOCÍ, **bombocésc**, vb. IV. Intrans. A bomb ni, a bodog ni, a spune ceva nedeslu it (de sup rare): e tot **bomboce te** întruna?

BORÂND Í, **borând iésc**, vb. IV. Intrans. A c uta ceva provocând dezordine între lucruri: ine **o borând it** în dolaful sta?

BORÂND U, **borând ie**, s.n. Mâncare din cartofi zdrobi i (pireu) sau din f ina de porumb i buc ele de carne: **Borând ul** era n lipsât la masa d Cr iun.

BOR Í, **bór ie**, vb. IV. Unipers. Intrans. Reflex. (Despre unele animale domestice). A mugi, a zbiera: e-o fi având vaca d s **bor ie** atâta?

BORÓC, s.n. (numai sg.). Numele unui joc din timpul postului de Pa te: Acum nime' nu s m i jioac d-a **borocu'**.

BOSCOROGÍ, **boscorogesc**, vb. intrans. A vorbi f r noim , a bomb ni: Nu mai **boscorogi** atât, c nu pricep nimic.

BOZ, s.n. (sg.) Plant erbacee cu miros nepl cut, cu flori albe i fructe negre, care cre te pe câmp: Îi plin câmpu' d **boz** unge-i p mântu n lucrat.

BOZOMONÍT,- , **bozomoní i,-e**, adj. Buim cit, n uc (dup trezirea din somn): Abia m-am trezât i eram **bozomonit** d cap.

BOZUÍ, **bozuié te**, vb. IV. Unipers. Intr. Reflex. A fermenta: Don u' la nu-i m i bun d mâncat, c s-o **bozuit**.

BRÂGL , **brâgle**, s.f. Parte mobilă la r zboiul de esut, care sus ține spata: O muiere tr buie s ție s dea cu **brâglili** (s eas).

BRÂN , **brâne**, s.f. nur prins de col ul or ului pentru a fi legat în jurul corpului: La cotrân pune-i dou **brâne**.

BRÁV , **br vi**, s.f. Încuietoare la u , broasc : Tr buie s pun o alt **brav** m i bun la u .

BR CINÁR, **br cináre**, s.n. A a care se leag în ńdoitura de sus a izmenelor sau a poalelor spre a le putea strńnge pe mijloc: Mĩ s-o rupt **br inariu'** ń-mĩ tr buie altu'.

BR CÍR , **br círe**, s.f. Brńu esut din lńn , de form mai ńgust cu care se ńcing femeile peste mijloc: Ast dz' muietili nu m i poart **br ir** .

BRÍPT , **bríp̃te**, s.f. 1. Briceag, bri c : **Bripta** mi-i de mare folos. 2. (ńn expresia: **A da bripta pe cire e**). A fi ńn dificutate, ńntr-o situa ńe nepl cut : Cńnd l-au n rg luit cńnii, **o dat bripta pr irie** .

BROÁNC , **bronci**, s.f. Contrabas: Mo Lu u cńnta la laut , baba Eva la **broanc** .

BROCÍ, **brocéc**, vb. IV. Intrans. A umbla mereu cu cineva: Nu **broci** cu el, c ce ńnva la r le.

BROD (sg.) s.n. Punte, trec toare: Po ' tre e Cimi u pr la **brod**.

BRU , **brú uri**, s.n. Drug de lemn bun pentru a tasa p mântul: Caut un **bru** s bacem p mântu' pr lâng stâlp.

BRU Î , **bru sc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A se împinge (în joac): S-o **bru ât** pân s-or luat la b taie.

BUB NEAGR , s.f., sg. Antrax, dalac: S-o becejât d **buba neagr** .

BUCÁCE, s.f., pl. Cereale: Îi plin podu' d **bucace**.

BUCÁL , **buc li**, s.f. Can din sticl sau ceramic pentru inut apa de b ut: Ad o **bucal** d ap re e dî la fântân .

BUC LÍ , **buc lí e** s.f. C ni , cea c : Pântru pomana d as s pt mâni ne tr buie vro patrudz i d **buc lí e**.

BUCFÁRI, **bucfáre** s.n. Registru, caiet de noti e: O notat eva într-un **bucfari**.

BUCTÁ, **buct**, vb. I. Intrans. 1. A r mâne repetent: O **buctat** d dou ori în clasa întâi. 2. A pierde, a rata: Iar o **buctat** în afa eri.

BUDULÚÍ, **buduluiésc**, vb. IV. Intrans. A cotrob i, a c uta cu de-am nuntul r v ind lucrurile: ine a **buduluit** în dolaf ?

BUDURÓNI, **buduroáne**, s.n. Galerie subteran : Apa tre e prântr-un **buduroni**.

BUGEÁC, (sg.), s.n. Iarb care cre te dup ploaie printre legume: Îi plin gr gina d **bujeac**.

BUGI, s.m. (pl.). Chilo i pentru femei: I-am cump rat ni ce **bugi**.

BUGIÁN , **bugiéne**, s.f. Floare de p dure frumos mirositoare: „Un snop d **bugiene** m-or propcit d bra u' drept”. (Chira, C.P., 69).

BUGILÁRI, **bugiláre**, s.n. Portofel: N-ai bani în **bugilari**.

BUÍ, **buiésc**, vb. IV. Intrans. 1. A se rev rsa: D-atâta ploaie o **buit** Cimi u. 2. A n v li: Or **buit** g inili în gr gin .

BUÍAC, - , -i, -e, adj. Harnic: N-am ciut c e ci a a **buia**c.

BUIÉGE, **buiézi**, s.f. 1. Buruian , plant nefolositoare: Or umplut **buiedzâli** gr gina. 2. (La pl.) Medicamente: Cump r -mi ni ce **buiedz'** d tus dí la p tic .

BUJB L U, **bujb l ie**, s.n. Petrecere cu mult lume: Iar ai fost la **bujb l u**?

BULEÁNDR , **buléndre**, s.f. 1. Hain uzat , zdrean : -o luat **bulendrili** -o plecat. 2. Femeie stricat , depravat : S nu ce m i v d cu **buleandra** aia!

BÚLG R, **búlg ri**, s.m. Praf (mult) care se ridic în aer: Când o m turat s-o r gicat un **bulg r**.

BULGUÍ, **bulguiésc**, vb. IV. Intrans. A aiura: Beceagu' nu m i cia d el î o **bulguit** toat noapcea.

BULVÁN, **bulváni**, s.m. Parte a unui copac din

p dure r mas cu r d cini în p mânt, dup ce a fost t iat de la suprafa : Toat iarna o scos la **bulvani** în p dure.

BUMB, **bumbi**, s.m. Nasture: Coas -m' un **bumb** la chimea .

BUMBÚRI, s.m., pl. Stropi (m run i) de ploaie: No fost ploaie mare, numa' ni ce **bumburi**.

BUMBÚ , **bumbú i**, s.m. 1. Bomboan : Ómama ne vinga in i **bumbu i** d lapce la leu. 2. Medicament sub form de pastil : S iei tri **bumbu** pr dzî î ce vinge i.

BUNDUZÍ, **bunduz sc**, vb. IV. Tranz., Reflexiv. 1. A (se) tulbura, a (se) amesteca: "Vântu', pu ca, plumbii, focu'/ S nu-i **bundudzasc** jocu'..." (Munteanu, C.N.B., 25) 2. (Fig.) A- i pierde luciditatea: M-am **bunduzât** d cap.

BURÁG , **bur gi**, s.f. Cea : "Girocu-n **burag** s-ascunge potca ". (Chira, C.L., 44)

BÚRF , **búrfe**, s.f. Burt , pântece, stomac: "Am în Giroc o ioard d g ini/ î r âli e-mi turuie-n urechi,/ D m îngeamn bunii mei ve ini/ S le încing cu **burfile**-n curechi". (Chira, C.L., 47)

BURFÉCE, burféci, s.m. (Peiorativ) Om cu burt mare: D trai bun s-o-ngr at **burfecea** la.

BÚRM , **búrme**, s.f. Verighet : Ai însura i poart **burm** .

BU , **bú uri**, s.n. 1. Bulg re de z pad . Z pada îi

moale numa' bun d f cut **bu uri**. 2. Ca , bucat de brânz : Am cump rat un **bu** d brândz dul e.

BU ÁN, **bu áni**, s.m. Nume dat unui om mic, robust, cu picioare scurte: To ' dân familia lor îs ni ce **bu ani**.

BÚTC , **butci**, s.f. Construc ie u oar , c su : Ei stau într-o **butc** .

BUTOÁR , **butóri**, s.f. Gaur : “Vaca-i gata s m -mpung / îs -m fac -n chi i **butoar** ”. (Chira, G.S. III, 25)

BUTÚC, **butúcuri**, s.n. Pânz rezistent din care se confec ioneaz plapuma (duna): Am cump rat doi met ri d **butuc**, s fac o dun nou .

BUTURÍ, **buturésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A g uri: “ î be îca scage numa/ Dac-o **buture ci** cu acu”. (Iacob-Bencei, G.S. III, 52)

BUZ RÍ, **buz résc**, vb. IV. Tranz. A sâcâi, a bate la cap pe cineva, a icana: Nu m mai **buz ri** atât!

BUZDÚR , **buzdúri**, s.f. 1. Cu it vechi cu lam tocit sau rupt : Cur - i p pu ii cu **buzdura** asta. 2. (Fig.) Om stricat, care are caracter josnic: Dâ n om e-o fost s-o f cut o **buzdur** .

C

CACAMÂ , **cacamâ uri**, s.n. Secre ie nazal înt rit , solidificat : Sufl - i nasu' s - i ias **cacamâ u'**.

CADRÓF, **cadrófuri**, s.n. Dulap pentru p strat hainele: **Cadroful** îi plin d oale.

CÁNT , **c n i**, s.f. Vas din tabl pentru lichide: Baba du ea lapcili la ora în dou **c n i**.

CÁPT , **c p i**, s.f. Calapod: u t rul î ' l rje ce p pucu' punându-l pr **capt** .

CAREGÓGE, pron. nehot. Oricine: Io nu mi-s **caregoge**.

CART, **cárturi**, s.n. i tar: Vaca noastr îi bun d lapce c d un **cart** plin la o mulsoare.

CATRAFÚSE, s.f. Lucr ri, obiecte personale: Ia- ' **catrafusele** î ce du.

CÁUG , **c ugi**, s.f. Situa ie nepl cut , complicat : Ce-ai b gat în **caug** .

C C CÍ , **c c cí uri**, s.n. Lucru, obiect m runt f r importan : O dat bani mul ' pr ni ce **c c ci uri**.

C C L U, adv. Mult, în cantitate mare: Anul sta s-or f cut (la) prune **c c l u**.

C C LÍ, **c c lésc**, vb. IV. Tranz. A mâzg li: Nu mai **c c li**, scrie frumos!

C FÁN , **c féni**, s.f. Cafenea: Dântro **c fan** ies i în alta s bag .

C ISÂN, **c isâni**, s.m. Cais: Pune un l star d **c isân** în locu' la care s-o uscat.

C ISÂN , **c isâne**, s.n. Cais : "M uitam la luna plin / Mestecând dintr-o **c isân** ". (Munteanu, C.N.B., 40)

C LÁI, **c láie**, s.n. Vas din tablă pentru pstrat untura, pentru udat în grădină sau pentru pstrat apa de băut: Măi adună **c lai** de apă din fântână.

C LÁRE, **c lări**, s.f. C rare: Du-ce prăc **lare**, nu prân drum.

C L FÚND, (sg.), s.n. Colofoniu, substanță rășinoasă folosită în industria hârtiei, a lacurilor, a vopselelor; sacâz: Dăna când în când lăuta u' freacă arcu u' pr-un drăbă **c l fund**.

C L P R, (sg.), s.m. Plantă ornamentală cu frunze lunguie, zimțate, puternic mirositoare: Adăna ce frunză **c l p r** dăna grădină.

C LB, **c lbă**, s.m. Caltabo: Fa emă **c lbă** albă în cu sânje.

C LCÂNI, **c lcâni**, s.m. 1. C lcâi: S-o-năpat cu un spin în **c lcâni**. 2. Col de pâine: Taie-mă un **câlcâni** de pit.

C LC VÚR, **c lc vuri**, s.f. Lovitură: Du-ce d-ai în s-nu' dău vro două **c lc vuri**!

C L MFÍR, **c l mfiri**, s.m. Garoaf: e frumos miroasă **c l mfirii**!

C LEÁL, **c leli**, s.f. (în expr. **dâna c leal**). Din na tere: A a-i el **dâna c leal**.

C LÉTC, **c létci**, s.f. Colivie: "În **c letc**, omă mămuc / Băca omă mânca nuc". (Delamarina, A.A.L. 46)

C NÁT, **c năi**, s.f. Vas din lut ars măi mic decât

ulciorul: „Eu atun i îi iau **c n âli** dân mân / î-i ajiut s scoat ap dân fântân ”. (Folclor).

C N PÉI, **c n peie**, s.n. Canapea: Culc -ce pr **c n pei**.

C NÚN, **c núnuri**, s.n. 1. Necaz, via grea: Îmi trag **c nunu'** cu el. 2. Tun: “Am fost la **c núnuri** [...]. Io nu tr geam, c ram numa' muni ia”. (Dumitru, I.R., 36)

C NUNÁ, **c nún**, vb. I. Intrans. Reflex. A se nec ji, a se v ic ri: Nu ce mai **c nuna c** tot nu câ ciji nimic.

C PÁR , **c p ri**, s.f. 1. Arvun : Dac dai **c para** i ce-ntor i, o pierdz'. 2. Aranjament în vederea c s toriei; pe ire: Or fost în pe ât î i-or dat **c para**.

C P RÍ, **c p résc**, vb. IV. Tranz. 1. A arvuni: Îi bine s **c p re ci** pânu cumperi. 2. A asigura (prin bani sau daruri) viitoarea mireas în vederea c s toriei: Diminic or **c p rit-o** pr fata noastr .

C P U, **c p i**, s.m. Copoi, câine de vân toare: Or plecat la vânat cu **c p ii** dup ei.

C PÍ , **c pí e**. apc , chipiu: „Unge iest d rinatu./ C-o plecat f r **c pi** ”. (Chira, C.P., 27).

C PT LÁN, **c pt láni**, s.m. Plant erbacee cu frunze mari pe care se a az untul, brânza, pe tii: Avem în gr din **c pt lán** cât vrei.

C PÚT, **c púturi**, s.n. Hain din stof groas sau din piele; veston: -o f cut un **c put** nou.

C **PUTÁ**, **c putéz**, vb. I. Tranz. A prinde o bucat din material rezistent de ciorap sau înc l mînte u oar cît e talpa piciorului: M-o **c putat** trimfii.

C **RÁB**, **c rabe/ c r bi**, s.f. Instrument de suflat confec ionat din pan de gâsc care scoate doar un sunet: Fa e mult larm cu **c raba** aia.

C **RÍC**, **c ríci**, s.f. 1. Roti care acoper ochiul unei plite la cuptorul de buc t rie: Scoace o **c ric** s fiarb m i iuce oala. 2. Mosor: Aduna a a pr **c ric**. 3. Osul genunchiului numit rotul : I-o s rit **c rica** dî la loc.

C **RM JÂNI**, adj. inv. De culoare ro u aprins; stacojiu: Nu-i st bine cu cotrân a **c rm jâni**.

C **RÚ**, **c rú e**, s.f. C rucior cu o roat ; roab : Du o **c ru** d gunoi în gr gin .

C **SÁP**, **c sápi**, s.m. M celar: Cump ram carne dá la Ma **c sapu'**.

C **S PÍ**, **c s pésc**, vb. IV. Tranz. A m cel ri, a t ia în buc i: Nu mai are por i, pr to ' i-o **c s pit**.

C **S PÍE**, **c s pîi**, s.f. M cel rie: Erau m i d mult la noi în sat vro tri **c s pii**.

C **SÂRI**, **c sâri**, s.m. Casier: Tat -su o fost **c sâri** la prim rie.

C **T NÍ**, **c t nésc**, vb. IV. Intrans. i tranz. 1. A face serviciu militar: O **c t nit** un an î ase luni. 2. A lua la rost, a ine pe cineva din scurt: Atâta îl **c t ne ce** pr copil.

C TRÁN , s.f. Lichid vâscos de culoare închis ob inut prin distilarea petrolului: Unje cu **c tran** osia s nu scâr âie.

C UTÁ, **cáut**, vb. I. Tranz. A îngriji: Cât o fost beceag, l-o **c utat** bine.

C Z NÍ CE, **c z ni ci**, s.f. Locul unde func ioneaz cazanul de uic : Iar ai fost pr la **c z ni ce**.

C ZNÍ, **c znésc**, vb. IV. Tranz. A certa, a oc rî: Pântru e o f cut, l-o **c znit** numa-numa.

CÂNTÁ, (m), **cânt**, vb. I. Intrans. i tranz. Reflex. A boci: M tu a lu' ciuconi s **cânta** dup to ' mor î.

CÂRCHI , **cârchi e**, s.f. Cârti : **Cârchi a** o f cut mulce mu uroane în gr gin .

CÂRCIÁG, **cârcége**, s.n. Ulcior: "Pr d-a pârcu caii-m' trag,/ Io, în bra c-un **câr eag**". (Munteanu, C.N.B., 41)

CÂRP , **cârpe**, s.f. Batic: Leag -ce pr cap cu o **cârp** , c -i frig.

CÂRP MIC , **cârpe mici**, s.f. Batist : cerje ' nasu' c ai **cârp mic** .

CÂRTÓG, **cârtoáge**, s.n. Gunoi: Adun **cârtoogu** dân fa a c î.

CÂRVIN , **cârvini**, s.f. Neîn elegere, du m nie: S-o b gat o **cârvin** într ei.

CEÁCE, (sg.), s.m. 1. Nume cu care se adreseaz

cineva unui frate mai în vârstă : **Ceacea** are grijă de mine. 2. Cuvânt de adresare către un bărbat cu câțiva ani mai mare: Vine **ceacea** Ion la noi.

CEÁIC , s.m. Nene (var. ceace). Măi vin , **ceaic** , prin la noi.

CEC RUI, **cec ruiesc**, vb. IV. Tranz. A fixa bine, a strânge, a imobiliza: Am fost la cova și s-mi **cec ruiasc** rafa' prin roata la coie.

CELÍG , **celígi**, s.f. Tr. sur , c. ru : “ -asar fus și la moară / Cu **celiga** -o iepoar ”. (Folclor).

CENU ÁT, - , **cenu á i**, - e, adj. Gri: Am un sfetru **enu at**.

CÉSL , **césle**, s.f. Mistrie: Pântru tencuit în tr. buie o **cesl** .

CE ÁL , **ce áli**, s.f. Taie , serviet : Bag în **ce ál** toate lucrurile.

CHÉME, (sg) s.f. Crețetul capului: L-o lovit girept în **cheme**.

CHERCU Í, **chercu sc**, vb. IV. Tranz. A strânge de gât, a sugruma: Nu-l mai **chercu í** c -l omori.

CHEREGÉNIE, **cheregénii**, s.f. Toți membrii unei familii numeroase: S-o strânsă acasă toată **cheregenia**.

CHE , **che** , s.m. (La jocul de cărți). As: M-o vinit la ancun **che** .

CHÍC , **chici**, s.f. Păr de pe capul femeilor crescute lung și apoi împletite: Acum fiecei nu mă poartă **chici** , în tuns .

CHICHIREÁZ , sg. s.f. Excrement de oaie, de iepure: Cur la oi c -i plin de **chichireadz** pr jios.

CHICÍ, **chicésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. 1. A repara: e s-o strâcat tr buie **chicit**. 2. A (se) aranja, a se îmbr ca frumos pentru un eveniment: Unge ce du i d ce-ai **chicit** a a?

CHÍD , (sg.), s.f. Promoroac : Pomii-s plini d **chid** .

CHIES, **chiés** , s.n. Buzunar: Raru' împle caru', ghiesu' împle **chiesu'**. (Folclor).

CHIL RÁB, **chil rábi**, s.m. Gulie: O f cut o zup d **chil rab**.

CHÍL V, - , **chíl vi,-e**. Schilod: Dânc accident o r mas **chil v** pr via .

CHIL VÍ, **chil vésc**, vb. IV. Tranz. A schilodi: L-or b tut pân l-or **chil vit**.

CHINÉZ, **chínéji**, s.m. primar: Or fost mul ' **chineji** în sat pân-acum.

CHINTÚ , **chintú e**, s.n. Pies din costumul popular b rb tesc; vest brodat : **Chintu u'** s îmbrac la urm pr st chimea .

CHÍRVAI, **chirváiori**, s.n. 1. Ruga nem ilor (vabilor): La **chirvaiul** nem ilor s distrau î români. 2. (Fig.) Scandal, ceart : La ve ini o fost un **chirvai**.

CHISCÁNT, **chiscánturi**, s.m. Vas de inut lichide sau unsoare: Am umplut un **chiscant** d untur .

CHI I, **chi iuri**, s.n. old, coaps : M-o strâcnit în **chi i**.

CHÍT , **chi i**, s.f. Buchet, leg tur de flori sau de zarzavat: “vro tri stropi ei d soare spal -o **chit** d brându ”. (P tru , P.P., 73)

CHIVILÍC, **chivilicuri**, s.n. Vest : Am un **chivilic** nou.

CIC, **cícuri**, s.n. 1. Plisc, clon : Clo a d cu **cicu'**, dac vrei s -i prindz' vrun pui. 2. Vârful creionului: S-o rupt **cicu'** la plivais.

CICNÍ, **cicné te**, vb. IV. Unipers., Intrans. A tihni, a avea folos de ceva: Beceagului nu-i **cicne ce** nimic.

CÍCŃN , **cícne**, s.f. Tihn , lini te, folos: N-o avut **cicn** d averea adunat .

CIGÁNIE, **cig nii**, s.f. Tigaie: În **ciganie** s frig scoverdzâli.

CILÍM, **cilímuri**, s.m. Cuvertura esut din lân cu motive ornamentale: A a **cilimuri** pr pat n-am v dzut la nime'.

CIMPI, (pl.), s.n. Timpuri, vremuri: Mo u' îmi povest ce d spr copil ria lui dâ **cimpii**-ai buni.

CINÉRI, **cinére**, s.n. Farfurie: Am spart un **cineri**.

CIOC, **cioace**, s.n. 1. Polonic: M i scoace- i un **cioc** d zup . 2. Teac metalic în care se poart cucea pentru ascu it coasa: Am pierdut cucea din **cioc**.

CIOCHÉRS , **ciochérse**, s.f. Scul , unealt : Toace **ciochersâli** s-or pr p git.

CIOCLÉND R, **cioclénd ri**, s.m. Om înstr inat de sat, ajuns la ora unde i-a format deprinderi urâte: sta-i un **cioclend r**.

CIOLOMÁC, (sg.), s.n. Porumb furajer care se dă ca hrană vitelor când e verde: Va ile or mâncat un braț de **ciolomac**, dar nu-s ștule.

CIOLOMÁDIE, (variant **CIOLOMÁC**), (sg.), s.f. Porumb furajer: Le-am mai dat va ilor ni ce **ciolomadie**.

CIOMVÍC, **ciomví i**, s.f. Cucuvea: **Ciomvica** aia care cântă nu-i ștămn bun.

CÍN R, **cínere**, s.f. Mireasă: **Cin ra** i jūnili/ Mâncă toace prunile”. (Folclor)

CIPÉZ R, **cipéz ri**, s.m. Pu lăma, derbedeu, haimana: Nu-i bine știi priedin cu un **cipez r**.

CÍPS, (sg.), s.f. Alaun; piatră acră: După biberit dai praf cu **cips**.

CIRIC Í, **ciríc ie**, vb. IV. Unipers. (Despre păsări) Ciriște: **Ciric ie** așădău, vine primă vară.

CI T LUÍ, **ci t luiésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) aranja, a (se) găti; S-o **ci t luit** -o plecat în ora.

CÍ L R, **cí l ri**, s.m. Tâmplar: Bun **ci l r** o fost pi.

CIÚDR, **ciúdre**, s.f. Prătie (jucărie): O trasă cu **ciudra** -o lovită în fereastră.

CIÚRC, **ciúrci**, s.f. Curc: Îți plin voreu', dăgini, dăra, de **ciur i**.

CIUSCHÍE, **ciuschíi**, s.f. Bucat de lemn mai lung i nu prea groas , folosit pentru a sus ine, a ridica sau a rostogoli un obiect: Cu ni ce **ciuschii** am propcit zâdu' s nu cad .

CIÚTUR , **ciúture**, s.f. Plosc : Giverii când ce ceam la nunt î i dau s bei dân **iutur** .

CIVÁL , **civéli**, s.f. Tivitur : F -i o **cival** la firangu la.

CL BÁ , **cl bé e**, s.n. C ciul din blan de miel: "norii bat dân fiulare/ cu **cl b u'** lor d neau ". (P tru , P.P., 75)

CLENÉT, **clenéce**, s.n. Clarinet: "La etárn apa cânt / Dân âmbaluri î **cl iniece**". (Munteanu, C.N.B., 4)

CLEN ÁIC , **clen ici**, s.f. Broasc la u : Ai închis u a cu **clen aica?**

CLEN NÍ, **clen nesc**, vb. IV Reflex. Intrans. A se certa, a se sf di: Iar s-or **clen nit** ve inili.

CLET, **cléturi**, s.n. C mar de alimente: Don urile le ânem în **clet**.

CLÍC R, **clíc re**, s.n. Bil de sticl colorat : -am luat ni ce **clíc re** s ce jio i.

CLOÁMB , **cloámbe**, s.f. Bucat de fier cu care se prind dou buc i de lemn: Grindzâli dân pod îs prins cu **cloambe**.

CLOÁMF R, **cloámferi**, s.m. Tinichigiu: Am cump rat dâ la **cloamf r** o vadr nou .

CLÓFTOR, **clóftori**, s.m. Unitate de măsurat lungimi egală cu 1,92 m: Când o arat, s-o băgat în pământu' meu doi **clóftori**.

CLON NÍ, **clon nesc**, vb. IV, Tranz. A sparge semină între dinii a mănca sămburii: Nu-i frumos să **clon ne ci** într-o lume.

CLOTORÍ, **clotór**, vb. IV. Tranz. A clăti după spălare vase, rufe etc. Dă grabă, n-am mai **clotorit** chimele-ali, după ele-am spălat.

CLOTORÍT, -, **clotorí i**, -e, adj. Uorămeit de bătătură: Iar o vinit **clotorit** acasă.

CLÓ , **cló e**, s.f. Cloacă: Dacă ne dzace găina, o punem **cló**.

CLUM U, **clum ie**, s.f. Preparat din tărâie pentru dospitul aluatului, din care se face pâinea: Tare bună-pita făcută cu **clum u**!

CLUP, **clúpuri**, s.n. Bancă de lemn cu spetează: Ne-am așezat pe **clup**.

COÁB , **coábe**, s.f. Uliu: **Coaba** s-o momit la noi în osneia to' puii.

COÁNDR (sg.), s.f. Vioara a doua într-o mică formă de muzicanie care acompaniază vioara întâi: "Mo' u' era prima, [...] baba Ruja băcea banda [...] iar copiii trăgeau **coandra**". (Dumitru, I. R., 7)

COB , **cobé i**, s.m. Uli: Iar o luat **cob u**' un pui de la cloacă.

COBÂR U, **cobâr ie**, s.n. Sicriu: “Unge-o fi acuma dudu?/ Poace-i ponce la p r u/ [...] î la buna, **copâr u**. (Munteanu, C. N. B. 27)

COBICÉRI, **cobicéri**, s.m. Uliu: N-am m i v dzut un **cobi eri** a a mare.

COBILÉ, **cobilé e**, s.n. Firid f cut în zid sub cuptorul vetrei r ne ti: Mâ a s-o ascuns în **cobile**.

COCÁIE, **coc i**, s.f. Scrânciob; construc ie de lemn format dintr-o roat de c ru fixat pe un stâlp peste care se a eaz o loitr (partea lateral a unei c ru e) de care se leag la capete dou sc unele, învârtindu-se în cerc, servind ca mijloc de distrac ie: Dac ce dai în **cocaie**, po ’ s ame ci.

COCERÍ, **cocerésc**, vb. IV. Tranz. i intrans. Reflex. A se aciua, a se pune la ad post undeva sau pe lâng cineva: Nu-l l sa s **cocereasc** pr lâng casa noastr .

COCLEÁN, **coclén i**, s.f. Bibilic : “Dormeau în el o gr mad d **coclean** i era tot p tat cu g ina”. (Dumitru, I. R., 8)

COCOLÍ, **cocolésc**, vb. IV, Tranz. A proteja, a ocroti: Nu-l mai **cocoli** atât, c -i d stul d mare.

COCÓR, **cocóri**, s.m. uvi de p r pe frunte, cârlion : Când s-o piept nat, -o l sat ni ce **cocori** s fie mai frumoas .

COCO ÉL, **coco éi**, s.m. Moned mic de aur: -o pus la grumadz o salb d **coco ei**.

CODOBÉIE, (pl.), s.n. Picioare: I-o dat cu o scurt -
tur pr st **codobeie**.

CODZ E (pl.), s.f. Pojar: Când eram mic m-am
becejât d **codz e**.

COF Í, **cóf ie**, vb. IV. Unipers. Intrans. (Despre
viermi). A mi una: **Cof ie** viermii pr bubble lui.

COFÂRT , **cofârte**, s.f. Automobil: S-o suit în
cofârt î s-o m i dus.

COL CÉL, **col céi**, s.m. Lango din aluat pr jit în
gr sime: A mânca ni ce **col ei**.

CÓL R , s.f. Boal infec ioas la p s ri: O dat
col ra în g ini -or murit m i gata toace.

COMEGIÁN , **comegien i**, s.m. Artist de circ,
clovn: Un **comegian** ce face s rãdz'.

CÓMIN , (sing.), s.f. Fructe fermentate în vederea
distil rii pentru a ob ine uic : Mâne du em **comina** la
c zan s frijem r chia.

COMÚN , **comúne**, s.f. Prim rie: "M-oi duce la
común / i-mi va face carte bun ." (Folclor)

CONC, **cóncuri**, s.n. Coridor: Credi o mol rit
concu' a a d frumos!

CONCI, **cónciuri**, s.n. Obiect din pânz de acoperit
capul femeilor, de care se fixeaz alte podoabe: **Con iu**
s pringe d p r cu ni ce a e.

CON ÁFT, **con áfturi**, s.n. Afacere rentabil :
N-am f cut ni i un **con aft**.

CON , **coán e**, s.n. Bucat de pâine: D la câni un **con** d pit .

COPÁNIE, **cop nii**, s.f. Albie f cut dintr-un trunchi de lemn scobit, folosit la fr mântarea aluatului pentru pâine. St în pod o **copanie** b trân .

COPL RÁI, **copl ráie**, s.n. Bordel: O scos-o dî la **copl rai** î s-o-nsurat cu ea.

COPTÚR , **copturi**, s.f. Puroi: I-o ie ât dân bub atâta **coptur** .

COR Í, **cór ie**, vb. IV. Intrans. Unipers. (Despre intestine) Zgomot u or f cut de intestine când digestia alimentelor este perturbat . Îi **cor ie** ma âli d foame.

CORD NÉL, **cord nele**, s.n. Fir de m tase folosit la brodat: La brodat o folosit **cord nel** d mulce culori.

CORÍCOV , **corícove**, s.f. Fruct s lbatic (m r, par , cirea): Dac nu vrei mâncare, mânc **coricove**.

CÓRM N, **córm ne**, s.n. Plug pentru pr it porumbul, floarea-soarelui, având aripi laterale care ridic p mântul la r d cina plantei: Bag **corm nu** în ince d a doua pr il .

CORNÉ , **corné i**, s.m. Produs de panifica ie, corn: Cump r vro doi **corne** ' s -i dau d poman .

CORNORÁT , **cornor i**, s.f. Turt pr jit din aluat i brânz : La go ci le-am f cut ni ce **cornor i**.

COROBONÍA, **corobonésc**, vb. I. Trans. Reflex. A se apleca într-o parte: Casa b trân s-o **coroboniat** î acu ' pic .

COSTRÁV , **costr vi**, s.f. Buruiană din toare din culturile agricole. Își plin grădina de **costrav** .

CO ÎE, **co ii**, s.f. Căruș, trăsătură : La rugă, altădată, goștii veneau cu **co iile**.

CO Î , **co i i**, s.m. Căruș, vizitativ : Am oprit un **co i** în m-oșă acasă .

COT, **cóturi**, s.n. Parte a unui sat, cartier (la ora) : În **cotu'** nostru erau mulți copii.

COTÁRC , **cot rci**, s.f. Pătură : Am suit cucurudzu' în **cotarc** .

COT RICÉR, **cot ricéri**, s.m. Împletitor de coșuri din nuiele. Uica Ion o fost al mii bun **cot rier**.

COT RI IOÁR , **cot ri ioare**, s.f. Coșmic împletit din nuiele : O **cot ri ioar** îi bun păntru piață .

COT RÍ , **cot rí e**, s.f. 1. Coș de nuiele de diferite forme : Am scos o **cot ri** de crumpi. 2. (Fig. Expr. **a lua în cot ri**) = a părăsi ceva rău : Ce-o **luat în cot ri** , când -o dată o palmă .

COTCODZÎ, **cotcodz sc**, vb. IV Intrans. (Despre găini) A cotcodăci : Du-ți să vezi de ce **cotcodz** ce găina.

COTOROÁJE, (sg.) s.f. Piftie : A a- mănca ni ce **cotoroaje**.

COTRÂN , **cotrân e**. Obiect de îmbrăcăminte femeiască purtat peste poale; oră : Pune-ți o **cotrân** , să nu ce imeli.

COTÚN, **cotúne**, s.n. Ad post: Bun **cotún** -o g sit.

CO CÁT,- , **co cá i**,-e, adj. (Despre pânzeturi, stofe, tricotaje). Cu modele i desene în form de p trate: -o cump rat ni ce oale **co cace**.

CÓ C , **có che**, s.f. Bucat de zah r cubic: Pune-mi în ceai o **co c** d dzar.

COVÁ I, **cova i**, s.m. Fierar: Pi ta o fost bun **cova i**.

COV SÂT, s.n., sg. Lapte prins, lapte b tut: Am mâncat la **cov sât** pân n-am mai putut.

COV ÍE, **cov ii**, s.f. Fier rie: La **cov ia** lu' Pi ta veneau mul i oameni.

COVRIGÍ, (m) **covrigésc**, vb. IV. Intrans. reflex. A se zgribuli, a se strânge de frig: S **covrige ce** lâng cuptor.

COZ E, s.f. Rujeol : Când am fost mic, m-am becejât d **codz e**.

CRÁC, **craci**, s.m. Partea pantalonului în care se introduce piciorul: Nu b ga amândou picioarele într-un **crac**.

CRÁCL , **crácle**, s.f. B utur r coritoare dulce i sifonat : Când m-o luat cu el la birt, mo u' m-o cump rat mie **cracl** .

CRAMP, **crámpuri**, s.n. Târn cop: S -i punem o coad la **cramp**.

CRANC, **cráncuri**, s.n. Boal veneric : S-o umplut d **cranc** umblând la atâcea mândre.

CRAVÁL, **craváluri**, s.n. Scandal: Iar a fost un **craval** la ve inii no tri.

CR STÓL , **cr stóli**, s.f. Crati : O f cut o **cr stol** d mâncare.

CRÂMPO Î, **crâmpo sc**, vb. IV. A t ia, a rupe ceva în buc i m runte: **Crâmpo ce** lemnu' sta.

CRÂSNIC, **crâsnici**, s.m. Paracliser, ârcovnic: **Crâsnicu'** traje zvoanili la bis ric .

CREDÉN , **creden uri**, s.n. Dulap de buc t rie: Creden u' sta l-o f cut ci l ru' pi.

CREDÍN , **credín e**, s.f. Logodn : Ni-s cema ' la **cregin** .

CREDIN Á, **credín**, vb. I., Intrans. Reflex. A (se) logodi: Duminic s **cregin** Ion cu M rie.

CREPD ÍN, (sg.), s.n. es tur sub ire încre it din fire de m tas : Am o bluz d **crepd in**.

CRÍ'C , vb. III + conj. **c** : Cred c : “ eriu **cri'c** s-o mâniat”. (P tru , P.P., 93)

CRIS, (sg.), s.n. Gri : F un **cris** cu lapce.

CRÍGL , **crígle**, s.f. Pahar mare de sticl : Bun -i berea la **crigl** .

CRÍ CÁ, **crí c**, vb. I. Unipersonal. A dori, a avea poft de a face ceva: A a îmi **crí c** inima s -i dau vreo dou , s m ân mince.

CRÍ C , **crí che**, s.f. Felie de pâine (sau de lubeni) : I-am dat o **crí c** d pit .

CREĐÉN , **creden uri**, s.n. Dulap de buc t rie:
Creden u' sta l-o f cut ci l ru pi.

CREL, **crei**, s.m. Creier: Când o c dzut s-o lovit la
crelu' al mic.

CREPÁ, **crep**, vb. I. Tranz. 1. A întredeschide o u ,
o fereastr : **Creap** fereastr, s vin o r aer. 2.
Intranz. A muri: O **crepat** d trai bun.

CRÓFN , **crófne**, s.f. Gogoa : M i f ni ce
crofne, c n-am mâncat d mult.

CRUMP, **crumpi**, s.m. Cartof: "Nu tu **crumpi**, nu
tu verge uri". (Chira, C.P., 18).

CUBÍC, **cubíce**, s.n. 1. Balt rezultat din rev r-
sarea apei în lunca unui râu: Cum treci dâlma, în dreapta
dai d **cubicu'** lu' Nena. 2. Un metru ster de lemne: Cu
un **cubic** nu ie âm dân iarn .

CUC Í, **cúc i**, vb. IV. Intranz. A dormita, a mo i:
"Flesnit, ca-ntotdeauna, **cuc ia** cu capu' pe mas ".
(Dumitru, I.R., 12)

CÚC R, **cúc re**, s.n. Binoclu, lunet : Cu un **cuc r**
po ' s vedz' d parce.

CÚCE, **cucii**, s.f. Gresie pentru ascu it coasa: D cu
cucea pr coas c nu m i taie.

CÚCER, **cúcere**, s.n. Locuin mic , neînc p toare:
Toat familia s-o înghesuit într-un **cucer**.

CUCÍE, **cucii**, s.f. Coliv : **Cucia** s împarce d
pomana mor âlor.

CUCUIÁ, **cucúi**, vb. I. Reflex. Tranz. A se urca pe un loc înalt: Ce-ai **cucuiat** î ai c dzut.

CUCUIÉLE, (pl.), s.n. (Expr. **în cucuiele**) Loc înalt. **Nu ce sui în cucuiele**, s nu cadz'.

CUCUVÁM , **cucuv mi**, s.f. P mânt fr mântat cu ap cu care se jucau copiii în trecut f când pocnitori: Dup ploaie p mântu' s-o înmuiat i îi bun d f cut **cucuvam** .

CUDÚB , **cuđube**, s.f. Cutie din tabl de form dreptunghiular prev zut cu u , parte component a unui cuptor de buc t rie: F ni ce crumpi cop i în **cuđub** .

CÚF R, **cúfere**, s.n. Valiz , geamantan: Când pleca în armat , fiecare r gut avea **cuf ru'** lui.

CUFUREAL , **cufureli**, s.f. Diaree: L-o apucat o **cufureal** .

CUFURÍ, **cufurésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A avea diaree: De câteva zile s **cufuré ce** întruna.

CUFURÍT- , **cufuri i-e**, adj. i subst. 1. Bolnav de diaree: G ina aia-i toat **cufurit** . 2. (Depreciativ) Lipsit de vlag : N-ai baz în el c -i un **cufurit**.

CÚGL , **cúgle**, s.f. Bil folosit la jocul de popice (cugle): "În untru, la noi, era plin de oameni veni i s be un de , ori s trag la **cugle**. (Dumitru, I.R., 7)

CUGL RÍE, **cugl ríi**, s.f. Popic rie: Duminica s strănjea lumea la joc î la **cugl rie**.

CUGLÚF, **cuglúfuri**, s.n. Cozonac: Mi-e dor d un **cugluf** a a cum îl f cea mama.

CÚIN , **cúine**, s.f. Buc t rie: “Baba Chia [...] retras un pic din u a **cuinii** [...] tr gea din igar . (Dumitru, I.R., 11)

CULÉCEA, adv. Încet, f r grab : “Beu **culecea** dân r chie” (P tru , P.P., 41)

CUMGÓGE, adv. Fiecum, oricum: F un lucru cum tr buie, nu **cumge**.

CUNCINÁ, **cúncin**, vb. I. Intrans. Reflex. A se ab ine de la mâncare pentru a economisi: Toat via a s-o **cuncinat** s strâng avere.

CÚP , **cúpe**, s.f. (în sintagma **cup de tulei**). Gr mad de tulpini de porumb pentru nutre : Vore u’ lui îi plin d **cupe d tulei**.

CUPTORÍ , **cuptori e**. Cuptor mic zidit în curte, în opron, pentru copt pâine: Nu-i mai nevoie d **cuptori** , s-o stric m.

CUPTU Î, **cuptu sc**, vb. IV. Tranz. 1. A prinde dosul la o hain : Du c putu’ la naid r s i-l **cuptu ease** . 2. A cuprinde, a lua în st pânire: Or **cuptu ât** cât or putut.

CURÁSTRU, (sg.), s.n. Primul lapte muls i fiert dup ce fat vaca: Datina **curastrului** e uitat azi.

CUR Á, **cúr** , vb. I. Tranz. A castra (purceii masculi). Dac nu-l **cure i** (porcul) s fa e vier.

CUR U, adj. Dificil, dat dracului: Nu ce f **cur u!**

CÚRE, **cur**, vb. III. Intrans. 1. A curge: “Îi **cureau** lacr mile dân ochi”. (Dumitru, I.R., 7) 2. A fugi înspre sau dup cineva: **Curi** în incea lui.

CURÉCHI, s.m. Varz : **Curechiu** tr buie udat mult.

CURFÚCI , **curfúci e**, s.f. 1. Nev stuic : O **curfuci** ne-o mâncat to i puii. 2. (Depreciativ). Femeie de moravuri u oare: Aia-i o **curfuci** .

CURI CÁPCILI, loc. adv. Peste cap: Tu nu po i s - ' dai d-a **curi capcili**.

CURVÁR, **curvári**, s.m. B rbat care duce o via desfrânat : “Su treanu, un rumân de vreo cincizeci-cincizeci i cinci de ani, îi **curvariu'** i potca u' satului”. (Dumitru, I.R., 9)

CU MÍT, **cu mi i**, s.m. Medic veterinar. Când fat vaca cem m **cu mitu'**.

CU MITÁ, **cu mitéz**, vb. I. Tranz. A consulta animale (femele) gestante: Cu mitu' o **cu mitat** vaca î o spus c -i a f ta.

CU TULUÍ, **cu tuluiésc**, vb. IV. Intrans. A costa, a valora: M-o **cu tuluit** o gr mad d bani.

CU UPÍ, **cu upésc**, vb. IV. Intrans. A- i lua avânt: S-o **cu upit** dân toace pucerile î l-o trâncit.

D

DAFÍCEA, adv. 1. Pe gratis: Ia grin aicurile a cea c î le dau **daficea**. 2. Degeaba: **Daficea** ce n c j ci.

DAMF, **dámfuri**, s.n. 1. Baie de aburi: Am fost la **damf**. 2. Curent de aer: F -i un pic d **damf**.

DASNEÁ , adv. Azi-diminea : **Dasnea** o picat brum .

D B LÁ, **d b léz**, vb. I. Tranz i reflex. A (i) dezgoli trupul sau o parte a lui: Nu ce m i **d b la**, c afar -i frig !

D B LÁT, - , **d b lá i**, -te, adj. Dezgolit, cu trupul sau o parte a lui gol: Nu umbla **d b lat** c ce ri e ci!

D DÁ, **d dáu**, vb. I. Intrans. Reflex. A se obi nui: Ce **d dai** cu r u' ca î cu binili.

D JGHINÁ, **d jghín**, vb. I. Tranz. Reflex. A (se) desface (în dou): Nu fuji c tot ce prind î ce **d jghin**.

D L TURI, adv. La marginea satului: "Copiii erau la zburdat [...] **d l turi** la Dud rie". (Dumitru, I.R., 11)

D LÓC, adv. Imediat: Vin **d loc**.

D PR ÚNA, adv. Uniform, asemenea, la fel: O pus în gr gin **d pr una** d toace.

D RÁB, **d r burí**, s.n. Bucat : D la câne un **d rab** d pit .

D R BURÍ, **d r burésc**, vb. IV. Tranz. A face buc i: **D r bure ce** carnea p ntru poprica .

D RINÁT- , **d riná i,-e**, adj. Dec zut moral: “Dân fi ior d frunce-n sat/ Am ajiuns un **d rinat**”. (Folclor).

D SCHEOTORÁ, **d scheotor**, vb. I. Tranz. Reflex. A desface nasturii de la c ma . hain : **D scheotoar** -ce, dac i-i prea cald.

D SCHILINÍRE, **d schiliníri**, s.f. Deosebire, diferen iere: Nu-i ni i o **d schilinire** într una î alta.

D SCHILINÍ, **d schilinésc**, vb. IV. Tranz. A deosebi, a diferen ia: Nu pot **d schilini** una d alta.

D STÂMPÍ, **d stâmpésc**, vb. IV. Tranz. A dezv a, a dezobi nui: Îl **d stâmpim** noi, nu ce ceme.

D ZGURDZÎ, **d zgurdz sc**, vb. IV. Tranz. A clarifica, a l muri: **D zgurdz ce**, dac po i.

DÂLM , **dâlme**, s.f. Dig: Cimi ul o crescut î îi dân **dâlm în dâlm** .

DÂR , **dâre**, s.f. Urm . (Expr. **a da în dâr**). A se interesa de cineva, a c uta s dai de urma cuiva: Dac vedzi c nu vine acas , **d în dâra** lui.

DÂRJÁL , **dârj li**, s.f. Coad de lemn pentru unelte: “Las’ c maica ce sal / i c-un met r d **dârjal** ”. (Munteanu, C.N.B., 6)

DÂRLIÚG , **dârliúgi**, s.m. Om de nimic: S-o b gat slug la **dârliug** .

DÂRZ , **dârze**, s.f. 1. Zdrean : Caut o **dârz** s cerg pr jios. 2. (Fig.; depreciativ). Om f r valoare, lep d tur : Acela-i o **dârz** , nu-l prefeci.

DECÚNG, **decúnguri**, s.n. Tran eu, ad post în p mânt: “În **decunguri**, la Fiume,/ Plumbi c geau p capu’ meu”. (Chira, C.P., 71).

DESPOIÁ, **despoi**, vb. I. Tranz. A scoate boabele de fasole, de maz re, de porumb din p st i sau de pe tiulete: Hai s **despoiem** cucurudzu.

DE , **de i**, s.m. Decilitru: “ -acuma, c-am g tat cu apa, Ioane, un **de** ”. (Dumitru, I.R., 38)

DÍCHI A, adv. (În expresia a **s ri dichi a**). Prompt i cu pl cere: Cum l-o v dzut, o-n eput s sar **dichi a** înaincea lui.

DOÁG , (sg.), s.f. Situa ie nepl cut , la fel cu a cuiva (Expr. a **ajunge doaga**): O s -mi **ajungi doaga**, n-ai grij !

DO NÁ , **do na i**, s.m. Fum tor: Mo u’ o fost mare **do na** .

DO NÍ, **doonésc**, vb. IV. Tranz. A fuma: “Baba Chia, beceag d astupal , î i aprinsese un Plugar [...] s n-o vad lumea c **dou ne cie**”. (Dumitru, I.R., 11)

DÓB , **dóbe**, s.f. Batoz : **Doba** lu’ Die a lu’ Clo o ars când o fost fruntu’.

DOLÁF, **doláfuri**, s.n. Dulap: **Dolafu**-i plin d oale.

DOLOJÎ, vb. IV. Intrans. A se uza de prea mult folosin : Chimea a s-o **dolojât**, n-o mai îmbr ca.

DOLOMÁN , **dolomán e**, s.f. Hain lung i larg , asem n toare halatului: Unge-ai g sât **doloman a aia** ?

DOLVÁN, **dolváni**, s.m. Cel care pune la punct, cel care vine de hac cuiva: Eu mi-s **dolvanul** teu!

DON , **dón uri**, s.n. Compot: Am pus mulce **don uri** pântru iarn .

DOS DÍ, **dos desc**, vb. IV. Trans. A oc rî, a certa: Atâta l-o **dos git**, c-o meritat.

DR G LÍ, **dr g lesc**, vb. IV. Trans. Reflex. A se giugiuli. Nu-l mai **dr g li** atâta!

DRÂGLU, **drâgluri**, s.n. Unealt din fier sau lemn în form de sap cu care se neteze te spuza la gura cuptorului când se coace pâinea: Trage bine cenu a cu **drâglu'**.

DRÂMBONÍ, **drâmbon**, vb. IV. Intrans. A plânge în hohote, a urla: Copilu' sta toat dzâua **drâmbone ce**.

DRENÓS, -OAS , **drenó i**, -oase, adj., s.m. i s.f. (Om) lene , trândav: e ie ci a a d **drenos** ?

DREPCENÍC, **drepcenicuri**, s.n. Pies a c ru ei de care se prinde hamul calului: Fiind prea înc rcat co ia, s-o rupt **drepcenicu'**.

DRIC, **drícuri**, s.n. 1. Parte a c ru ei de form triunghiular de care se fixeaz dou ro i (din fa sau

din spate). Co iei îi tr buie un **dric** nou. 2. old: Ai v dzut cât îi în **dric**?

DRICÁL , **dric li**, s.f. Saltea umplut cu paie sau p nu i: La toamn schimb m ghijáli dân **drical** .

DRIMÉI, **driméiuri**, s.n. Gr mad mare: Am strâns un **dramei** d iarb când am plivit în gr gin .

DRIPÍ, **dripésc**, vb. IV. Tranz. A b t tori: “**Dripeam** c pt lanii sub t lpi d opin i”. (Chira, C. L., 44)

DRIPÍT, - , **dripí i**, -e, adj. B t torit, tasat: Toat gr gina-i **dripit** .

DROD, **dróduri**, s.n. Sârm : “Leu s uit [...] / pr p git ca un ioclod/ numa bun d -ncins pr **drod**”. (P tru , P.P., 15)

DRUMU ÁRI, **drumu áre**. Soclu; partea exte-rioar de jos a unei cl diri: **Drumu ariu**’ tr buie s fie m i înalt.

DUÁN, **duánuri**, s.n. Tutun: ine cultiv **duan** fa e bani frumo ’.

DUCÁCI, -E, **ducáci**, -e, adj. Plimb re , care mai mult e plecat: Tare-i **duca i** omu’ sta.

DUCHÉAN, **duchéne**, s.n. Pr v lie: În sat erau câteva **duchene**; acum îs mulce buticuri.

DUCHENGÍU, **duchengii**, s.m. Vânz tor în pr v lie: **Duchengiu** o cânt rit bine.

DÚD , **dúdzi**, s.f. eav : Apa scoas cu pompa tre e prân **dud** .

DUDURÓNI, **duduróane**, s.n. Plantă cu frunze foarte mari și late; brusture: Grădina născută în plin din **duduroni**.

DÚN , **duni**, s.f. Plapum umplut cu pene: Acoper -ce cu **duna** și nu ri e ci.

DUNSTUÍ, **dunstuiésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A se fierbe, a se prăji alimente în aburi într-un vas bine acoperit: Cred că **s-o dunstuit** carnea.

DUR Í, vb. IV. Impers. A tuna: M-am tredzât când o **dur it**.

DURÍME, **durimi**, s.f. Durere: Să-mi vreau **durime**?

DURÚ , **durú uri**, s.n. Hain lung și răbătească din stof groasă esut în casă; palton: “Fa e-un mărâșor și-l pune/ Pr **durú**, la tata-moșu”. (Munteanu, C.N.B., 4)

DU ÂC, **du âcuri**, s.n. Plapum : Bag -ce în **du âc**, că -i frig.

F

FÁCE, **fac**, vb. III. Tranz. A naște: Mărie o **f cut** doi copii.

FAIN, - , **fâini**, - e, adj. Artoși, frumoși, deosebiți: “– Cunoști dumneata pe George Ciolac? [...] **Fain** ficior!” (Dumitru, I.R., 19).

FÁIT , sg. s.f. (Despre animale). Rășă, soi: Scroafa asta îi dă **fait** bun .

FALITÉT, **falitéțuri**, s.n. Soi, fait , ras : Ai cump rat un lucru d **falitet**.

FÁRB , **f rburgi**, s.n. Vopsea: “Iarba verge îm’ zogoane/ un fluture plin d **f rburgi**”. (P tru , P.P., 70)

FA ÍRT, **fa írturi**, s.n. Friptur pané: Carnea asta îi bun pântru **fa irt**.

FÁTUR , **fáturi**, s.f. Bucat dintr-un trunchi de copac despicat: Ne tr buie pântru foc câ va met ri d **faturi**.

F L NÍ, **f l nésc**, vb. IV. Reflex. A se l uda, a se mândri: Nu ce m i **f loni** atât.

F LÍ, **f lésc**, vb. IV. Intrans. A lipsi: Dân cas îmi **f lesc** mulce lucruri.

F LO Î, **f lo sc**, vb. IV. Reflex. A se f li, a se îngâmfa: S-o **f lo ât** cât o putut.

F LO NIE, **f lo nii**, s.f. Fudulie, îngâmfare: Nu m i poace d atâta **f lo nie**.

F NTÁZ, **f ntázuri**, s.n. Toan , capriciu: Nu-i cas f r n caz î om f r **f ntaz**. (Folclor).

F NTOZÁT- , **f ntozâ i,-e**, s.m. i adj. Om cu toane: la-i un **f ntozât**.

F RBUÍ, **f rbui**, vb. IV. Tranz. A vopsi: Tr buie s **f rbuim** u âli î ferestrii pr rug .

F RTÍRI, **f rtíruri**, s.n. Locuin cu caracter provizoriu într-o familie str in ; gazd : Nu ce-am luat pân-acum în **f rtiri**.

FĂNC, **făncuri**, s.n. Hram la nemii, petrecere: Iar or făcut un **fănc**.

FĂRTĂI, **fărtăie**, s.n. Sfert: “După vicodol, care bântuie vreme de vreo trei **fărtai** de ceas, se aternu ploaia.”. (Dumitru, I.R., 15)

FĂDĂR, **fădre**, s.n. Arc, organ metalic elastic al unei mănuiri sau al unui mecanism care are proprietatea de a reveni la forma inițială după ce a fost supus unei solicitări: Nu trage eșul prea tare, să nu-ți rupi **fădru**.

FĂGĂU, **făgăe**, s.n. Capac pentru oale sau cratițe: Pune un **făgău** pe oală.

FĂRNĂIS, **fărnășuri**, s.n. Lac incolor: După ce ai răbuit ușa, dai cu **fărnăș**.

FĂST, adv. Întruna, mereu, neîncetat: Îi dă **făst** cu bunăputura.

FĂCĂL, fe **făc**, s.f. Fital la lampa cu petrol: S-o gătat **făc**, ne trebuie una nouă.

FĂTELĂ, fe **fălesc**, vb. IV. Reflex. A se uda: Tot s-o **făcelit**, dacă o umblat prân ploaie.

FĂTELĂ, - , fe **făli**, - te, adj. Pârșit de apă, ud: Ieși tot **fălit** pe oale.

FĂCĂR, **făcre**, s.n. Calea c : “Din când în când îl vezi apă rând în sat într-un **făcar** galben”... (Dumitru, I.R., 10)

FĂCTUĂ, **fătuiesc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se înfrunța, a se certa: **M-am făctuit** cu ea vrun timp de vreme.

FIÓC, **fiócuri**, s.n. Sertar: “În s-o golit **fiocu**/ în vremea d plecat!”. (P tru , P.P., 74)

FIRÁNG, **firánguri**, s.n. Perdea: “La fereasta c tr steau / S-o l sat **firang** d ea . (Munteanu, C.N.B., 16)

FIRÍZ, **firize**, s.n. Ferestr u de mân : „Banii s fac la p dure/ Dâ n **firiz** în dâ n s cure”. (Folclor)

FIRIZÁRI, s.n. (Colectiv) Rumegu : Cuptoru’ cu **firizari** d c ldur .

FIR-ÎN-GHÍNCE, loc. adv. Mod de urzeal la r z-boiul de esut: Pânza asta e sut **fir-în-ghince**.

FI CÁL, **fi cáli**, s.m. Avocat: Î i tr buie un **fi cal** bun ca s câ cigi procesul.

FI C LÍ, **fi c lesc**, vb. IV Tranz. A d sc li, a descoase: Nu m mai **fi c li** atâta!

FIULÁRI, **fiulare**, s.n. Pielea u or încre it care atârn de-a lungul gâtului la bovine: “Vaca prân u a poie î/ scutur dâ n **fiulare**”. (P tru , P.P., 80)

FLEÁNC , **flenci**, s.f. (Depreciativ). Gur : Tac - i **fleanca!**

FLECHECÍ, **flehecesc**, vb. IV. Intrans. A spune fleacuri, a tr nc ni: **Flechece te** întruna.

FLÉCHI E, s.f., pl. Paste f inoase pentru sup , ciorb : Azi mânc m zup cu **flechi e**.

FLENDURÁ, **fléandur** , vb. I. Intrans. Unipers. (Despre membre) A se mi ca într-o parte i în alta, f r

a putea fi controlate: Când l-or luat d jios î l-or dus pr mâni îi **flendurau** pi ioarili.

FLESNÍT,- , **flesní i**,-e, adj. Mucalit, pozna , ghidu : “**Flesnit**, ca-ntotdeauna, cuc ia cu capu’ pe mas ”. (Dumitru, I.R., 12)

FLE IUÍ, **fle iuiésc**, vb. IV. Tranz. A strivi, a zdrobi: L-o c lcat î tot l-o **fle iuit**.

FLE IUÍT, - , **fle iuí i**, - te, adj. Strivit, zdrobit: Pi ioru’ lui îi tot **fle iuit**.

FLITUÍ, **flitui**, vb. IV. Tranz. A da peste nas, a certa, a face de ocar : L-**am flituit**, d nu s-o v dzut.

FLIT, **flíturi**, s.n. Botul porcului: Porcu’ jâmuie cu **flitu’**.

FLIÚSC , **fliu ci**, s.f. (Peiorativ) Femeie de moravuri u oare. Aia-i o **fliusc** , n-o prefeci.

FLOÁ T R, **floá t re**, sg. s.n. Loc pavat cu pietre: S-o tras la ora , s umble numa’ pr **floa t r**.

FLÓB R, **flób re**, s.n. Arm de tir cu aer comprimat: Cu **flob rul** po i pu ca p s ri.

FLO C IÁL , **flo c iéli**, s.f. Umezeal , ap mult dup ploaie sau dup topirea z pezii: S-o f cut atâta **flo c ial** .

FLO T RÍ, **flo t résc**, vb. IV. A pava cu pietre (uneori ornamentale) coridorul, trotuarul, curtea: Am **flo t rit** concu’.

FLUIERÓNI, **fluieroáne**, s.n. Osul piciorului numit tibia, gamb : “M c lcar pr pi ioare,/ m-or lovit la **fluieron**. (P tru , P. P., 31)

FLU TURÁT, - , **flu turá i**, - te, adj. i subst. U uratic, lipsit de seriozitate, frivol: sta-i un **flu turat**, nu ce lua dup el.

FOÁIE, **foi**, s.f. Ziar, revist : Dâ **foaie** afli d toace.

FOÁLE, sg. s.n. Burt , abdomen: Nu mânca prea mult, c ce rupe la **foale**.

FÓDOR, **fódori**, s.m. Cre uri la mânec , la poalele costumului na ional: sta-i un costum cu **fodori**.

FOFLÍ , **foflí uri**, s.n. (Despre mânc ruri). Mâncare aleas , aliment deosebit, dulciuri: Nu pot s ce ân numa' cu **fofli uri**.

FOI, **fóiu**, s.n. Aparat care serve te la comprimarea i la suflarea aerului cu ajutorul unei camere cu burduf de piele ac ionat prin mânere sau printr-un sistem de pârgii: Cova iu sufl în foc cu **foiu'**.

FOLOMÓC, **folomoáce**, s.n. Ghemotoc, mototol: D -mi un **folomoc** d vat .

FOLOMOCÍ, **folomocésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A se încâlci: Nu **folomo i** a a, f -o ghem.

FOMÁT, - , **fomá i**, - te, adj. Înfometat: O mâncat pâ **n-o mai putut**, c-o fost tare **fomat**.

FOMF Í, **fomf i**, vb. IV. Intrans. A vorbi pe nas: e **fomf ie ci**, c nu-n leg.

FORFORÓS, - , **forforo i**, -e, adj. Vorb re în exces: la-i un **forforos**.

FÓRM , **fórme**, s.f. Model de cus turi: M-o dat o **form** nou d costum.

FÓRM N, **fórm ni**, s.m. C ru a : Ce-n leji cu un **form n** î- ' adu e acas c r mida î îgla.

FORPÁL, **forpáluri**, s.n. Între inere a unei persoane cu alimente, bani, medicamente etc.: Pr b trâni care n-au copii i-or luat în **forpal** ni ce ve ini.

FO TOMÓC, **fo tomoáce**, s.n. Cârþ folosit la sp lat vasele: Punie **fo tomocul** la locul lui dup e ai sp lat vasâli.

FRAI, adj., inv. Liber: La noi po ' intra oricând, c -i **frai**.

FRAS, **frásuri**, s.n. Apoplexie: M mir c n-o c p tat **fras**.

FRÂMB , **frâmbii**, s.f. 1. Benti îngust de bum-bac folosit pentru a lega sau a strânge înc l mintea sau diferite obiecte de îmbr c minte: Mi s-or rupt **frâmbili**. 2. (Fig.) Putere: Nu-l m i ân **frâmbili**.

FRÂN , **frâne**, s.f. Parte a hamului alc tuit din curele sau frânghii lungi, prinse de inelele z balei cu ajutorul c rora se conduc caii înh ma i: âne bine d **frâne**, s n-o ia caii la fug !

FRI , adj., inv. Proasp t: Ou le a cea îs **fri** .

FRU TÚC, **fru túcuri**, s.m. Micul dejun: Hai la **fru tuc!**

FUNDOÁNE, **fundóni**, s.f. Partea dinspre gr din a casei: **Fundoanea** tr buie m ltorit .

FÚR , **furi**, s.f. Repetare a unei ac iuni: M i fa em o **fur** pân-astar , c-avem vreme.

FURCHÍ , **furchi e**, s.f. Furculi : D -mi o **furchi** !

FU RÁI, **fu ráie**, s.n. Lucru r u f cut, stricat: O ie ât un **fu rai**.

FU RÍ, **fu résc**, vb. IV. Intrans. i tranz. A lucra r u, superficial: O **fu rit**, n-o lucrat cum tr buie.

FU CICÁ, **fu cíc**, vb. I. Tranz. A rupe, a sfâ ia: Uit cum mi-o **fu cicat** chimea a.

FUTC RÍ, **futc résc**, vb. IV. Tranz. A sudui: “Cel mai mult le place chi ozenilor s trag la m sau duminica giminea a, ba când nu se cade, ca s vin muierile dup ei... s -i cacie i s -i **futc reasc** ”. (Dumitru, I. R., 8)

G

GAI, **gáiuri**, s.n. Tufi , m r cini , p durice în formare: (Toponim) **Gaiu** Bochii îi c tr p dure.

GÁLB N, **gálbeni**, s.m. Moned de aur purtat ca podoab de femei (mai ales sub form de salb la gât): O fat bogat î i punea mul ’ **galbeni** la grumadz.

GAN , - , adj. (În expresia **gan -nou**) În stare

foarte bun , nou-nou : Nu-mi tr buie vechituri, vreau un lucru **gan -nou**.

GAR, sg. s.n. Cenu rezultat din arderea tulpinilor de cereale, a cocenilor, a florii-soarelui sau a buruienilor: **Garu'** îi bun s -l împr chii pr gr gin .

GÁV T, sg. s.n. Mulime: La târg o fost atâta **gav t**, cum n-am mai v dzut.

GÁZD , **gázde**, s.f. St pânul, proprietarul casei i al averii: "Iar la soarili-r sarie/ **Gazdili** dî la Giroc". (Chira, C. L., 35)

G IGÁN , **g igáne**, s.f. Omlet : D fru tuc mânc m o **g igan** .

G OÁDZ , **g odz**, s.f. Anus: M doare-n **g oadz** .

G R Â , **g r â e**, s.f. Caracud : Am prins o **g r â** în Cimi .

GÂBÍ, vb. IV., Intrans. Reflex. A se gârbovi: S-o **gâbit** r u.

GÂLC , **gâlci**, s.f. Umfl tur sub piele rezultat în urma unei inflam ri: Mi s-o f cut o **gâlc** .

GÂND LÁC, **gând láci**, s.m. Mormoloc, larv a batracienilor: Apa dân fântân îi plin d **gând la i**.

GÂRBOVÉNE, s.f., pl. Partea piciorului de la genunchi pânl la glezn : I-o dat una pr st **gârbovene**.

GÂRG L U, **gârg l ie**, s.m. beregat , gâtlej: I-o pus mâna în **gârg l u** î l-o trâncit.

GEÁL , **geli**, s.f. Sup rare, necaz: “Mi-s al m i cu **geal** ...”, (Chira, C.P., 91)

GERGÉU, **gergéie**, s.n. Ram de lemn pe care se întinde un material textil ca să poată fi brodat: Mama lui Ion cosea la **gergeu** pentru fecili dân sat.

GHERGHÍN , **gherghine**, s.f. Gu de gr sime: I s-o făcut o **gherghin** sub barb .

GHÉRM N, **ghérm ne**, s.n. Bârn mobil de lemn a ezat pe un stâlp înalt, având legat la un cap tot greutate pentru echilibru și la cel lalt o greutate , cu ajutorul creia se scoate apa din fântân ; cump n : S-orupt **gherm nu'** într buie pus altu'.

GHE TÉLT, adv. La momentul potrivit: Ai venit **ghe telt**; tocmai vorbeam de cine.

GHE U Î, **ghe u sc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) înghesui: L-o **ghe u ât**, m i s -l omoar .

GHÉZ , **ghéz uri**, s.n. Tren: Vine **ghez u** !

GHIBÍR, **ghibiruri**, s.n. Parte, porie, raie: Dâ **ghibiru'** meu îi dau î lui.

GHIGHILÓ I, pl. Paste finoase făcute în cas , adugate în supe sau ciorbe sub forma unor bucele zdrenuite: Zupa de pr dais îi mai bun cu **ghighilo i**.

GHÍJ , **ghije**, s.f. Foaie care învelește tiuletele de porumb: Am umplut dricala cu **ghije** noi.

GHIL U, **ghil ie**, s.n. Rindea: “Îi prima poezie scrisă supt gutân/ cu b n i lungi, albe î tras la **ghil u**”. (P tru , P P., 13)

GHILUÍ, ghiluiesc, vb. IV. Tranz. A trage la rindea: Ci l ru' **ghiluie ce** scândurili.

GHI Í, ghi esc, vb. IV. A g si cusur la ceva, a nu-i fi pe plac: M nânc tot î nu **ghi i**.

GIÁC, giéci, s.m. B iat participant din partea bisericii la ceremonia religioas de înmormântare, îmbr cat peste haine într-o c ma alb , lung : Mo Laie a lu' Riftic m-o ales **giac** î pr mine.

GIMICÁ, gimíc, vb. I. Tranz. A t ia m runt, a m run i, a toca: Dac n-am ghin , îmi **gimic** pita în dzam .

GIMÍ C , gimí ci, s.f. Pâini oar , franzel mic , rotund ; chifl : Am luat dí la pecari o **gimi c** î doi corne '.

GIMONÉ , gimoné uri, s.n. Parte din zidul unui cuptor r nesc ie it mai în afar , ca o banc , pe care se poate sta: Stai pr **gimone** , s ce-nc ldz ci la space.

GIORGÍET, pl. s.n. Pânz sub ire, fin , din care se confec ioneaz haine pentru femei: Am cump rat doi met ri d **giorgiet**.

GIVÁN, givánuri, s.n. 1. Adunare de oameni care stau la sfat: Iar ce-ai dus la **givan**. 2. (Expr. **a sta d givan**). A sta de verb : Eu nu mai pot d lucru î tu **stai d givan**.

GIV NÍ, (m giv nésc), vb, IV Intr. Reflex. A sta la taifas cu cineva: Hai s **ne** mai **giv nim**.

GÍV R, **gíveri**, s.m. Fl c u îns rcinat cu poftirea oaspe ilor la nunt : Când ineva s însoar î ’ pune **giveri** prieceniei cei mai buni.

GLAN , (sg.). 1. s.n. Piele (natural sau imita ie) cu fa a lucioas acoperit cu lac: Are p pu i d **glan** . 2. Adj. Str lucitor: Totd una p pu ii lui îns **glan** .

GL SUÍ,. **gl suie**, vb. IV. Unipers. Tranz. A trage clopotul care anun moartea cuiva: Oare ine o fi murit d -l **gl suie**?

GL VÍE, **gl víi**, s.f. Leg tur alc tuit din mai mul i c ei de usturoi: Nu ne-o mai m i r mas decât vreo dou -tri **gl víi** dân cât ai (usturoi) am avut.

GLOÁT , **gloáce**, s.f. Copil, descendent, urma : Asta nu-i **gloata** mea.

GLOÁB , **gloábe**, s.f. Amend : Pântru strâc iune meri i s - i dea o **gloab** .

GLOBÍ, **globésc**, vb. IV. Tranz. A amenda: M-o **globit**, c n-am avut carnet d produc tor.

GLOGÍ, **glogé ce**, vb. IV. Tranz. A jena, a freca, a în epa, a provoca mânc rime: M **gloge ce** un puric.

GLOT, **glóturi**, s.n. Pânz neagr lucioas , rezistent : -o f cut o cotrân dân **glot**.

GLÚT , **glúce**, s.f. Umfl tur a pielii: I s-o f cut o **glut** la grumadz.

GOÁNG , **gongi**, s.f. Insect de orice fel: “C p-obada-i ogârsât / **Gonjili** s p resc.” (Chira, C.P., 34).

GOGLEÁZ, **gogleázuri**, s.n. Gunoi, resturi de plante: S-o strâns atâta **gogleaz**, c -i plin vore u'.

GOLÂMB, **golâmbi**, s.m. Porumbel: Nu m i avem ni i un **golâmb**.

GOLUMBÁRI, **golumbáre**, s.n. Ad post pentru porumbei: To ' **golâmbii** au loc în golumbari.

GOMÍL , **gomíle**, s.f. Ridic tur de p mânt care, în trecut, hot rnicea; azi sinonim cu movil : Între Giroc i Chi oda era, cândva, o **gomil** .

GORGONÍ, **gorgón**, vb. IV. Tranz. A alunga: Du-ce i **gorgoane** g inile dân gr gin !

GOST, **gó ci**, s.m. Oaspete: D Pa ci ne-or vinit **go ci** la rug .

GOSTÂIE, **gostâi**, s.f. Ospe ie: "Joi [...] fost-am în **gostâie**". (Chira, C.L., 57)

GOSTÎ, **gost sc**, vb. IV. Tranz. Reflex. Tare bine ne-or **gostât** !

GOZ, **gózuri**, s.n. (sens colectiv) Resturi nefolosite de materii vegetale amestecate cu boabe: G inili g s sc boambe în **goz** dup e s-o treierat.

GRÁGIE, **gr gii**, s.f. 1. Grinzile i cornii de lemn ai unei case care sus in acoperi ul: Or pus î **gragia** pr cas . 2. (Fig.) For , putere: Nu-i atâta **gragie** în el.

GRÁPI , **grápi e**, s.f. C pu , p duchi de animale: Oile îs pline d **gr pi i**.

GR CINÁ, **grácín**, vb. I. Intrans. A r bda de foame: N-are d mâncare î tot timpu' **gra in** .

GR GIÓS, - , **gr gio i**, -e, adj. Puternic, cu vlag : Nu-i a a **gr gios** s -l puni la lucru greu.

GR N TÍRI, s.n. Pânz sub ire, transparent , din care se confec ioneaz poale i ii pentru costumul popular femeiesc: O cump rat tri met ri d **gr n tiri**.

GREÁ, **gréle**, adj., s.f. Gravid : femeie îns rcinat : M rie îi **greá**; acu a fa e.

GREÁB N, **greáb ne**, s.n. Regiune a corpului unui cal situat între cap i spinare: sal calu î pr **greab n**.

GRÉCU, **greci**, s.m. B can: La **grecu'** g s ci s cumperi d toace.

GREL, **grei**, s.m. Greier. Un **grel** cânt întruna.

GREOMÂNT, **greomânturi**, s.n. Povar , suferin : "Baba Maia s fr mânt ./ **Greomântu'** o apas ". (Chira, C.P., 99)

GRIN ÁICURI, (pl), s.n. Zarzavaturi: S-o dus la pia ' cu tot felu' d **grin aicuri**.

GROPÁ , **gropá i**, s.m. Persoan care sap gropile pentru mor i: La **gropa'** le d cerguri d poman .

GRUM ZÁRE, **grum z ri**, s.f. Lan sau treang cu care se leag calul de ruda tr surii: Când s-o zmâcnit o dat , o rupt **grum dzarea**.

GRUMPÚC, **grumpúcuri**, s.n. Carte funciar în care se înscriu propriet ile: Nu-i b gat în **grumpuc**.

GUGULÍ, **gugulésc**, vb. IV. Tranz. A ocroti, a proteja exagerat: Nu-l mai **guguli** atâta!

GULUMÚZ, **gulumúzuri**, s.n. Agita ie, mi care (de oameni), g l gie: e-i atâta **gulumuz** afar ?

GUMBUZÁL , **gumbuz li**, s.f. G l gie, agita ie, vânzoleal : Când s-or împ r ât ajutoarele o fost o **gumbuzal** .

GURGÚI, **gurgúie**, s.n. Partea din fa a opincii cu vârful adunat i întors în sus: Am dus opinca la u t r s -i pun un pecic în **gurgui**.

GÚTM NE, **gútm ni**, s.m. Bolovan de piatr : Un **gutm ne** s-o pr v lit i i-o zdrobit pi ioru'.

H

HA? interj. Ce?: **Ha**, ce-ai spus?

HÁBOR, **háборе**, s.m. Avu ie constând în cas mare i acareturi multe: Ai v dzut e **habor** -o rigicat?

HÁI R, **háiri**, s.m. Fochist care asigur arderea la locomotiv : **Hai ru'** era negru ca un co ari.

HÁL , **hále**, s.f. Om nes tul, care m nânc mult: **Hala** asta m s r e ce.

HALÓS, -A, **halo i**, -e, adj. Lacom, hulpav: Nu mai fi a a halos!

HÁME , - , **háme i**, -e, adj. Strâng tor, iste , care nu se las p c lit: To i ai dân familie îs **hame i**, d-aia or adunat atâta avere.

HAME Î, (m) **hame sc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A deveni hame : Tare s-o **hame ât** d-o vreme.

HÁSN , **hásne**, s.f. Folos: N-am ni i o **hasn** d el.

HASNUÍ, **hasnuiesc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) folosi: Din toat averea nu s-o **hasnuit** cu nimic.

HA C Í, **ha c íesc**, vb. IV. Intrans. A se mi ca întruna, a nu avea astâmp r: Nu ce mai **ha c i** atât!

HAUSNÍC, **hausníci**, s.m. Lucr tor. Or venit vr'o câ va **hausni i** î or f cut i-o tr buit.

H B ÚC, - , **h b úci**, - e, adj. (Adesea substantiv). N uc, buimac, z p cit: Atâta-i d **h b uc**, c nu ce mai po ' în leje cu el.

HÂR , **hâre**, s.f. Mânie, ciud : S-o b gat o **hâr** într ei.

HÂRB LUÍ, **hârb luiesc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A se uza, a se strica. Toace lucrurile s **hârb luiesc** dî la o vreme.

HÂRCONÍ, **hârcón**, vb. IV. Intrans. A sfor i: Toat noapcea **hârcoane**.

HÂRGHIE, **hârgii**, s.f. Persoan slab , pric jit , urât : "Ca -o **hârghie** d copil,/ Fa e numa' n s râmbe/ N st vitu d april". (Munteanu, C.N.B., 10)

HÂR , **hâr i**, s.m. oarece: Mâ a iar o prins un **hâr** .

HÉB R, **héb re**, s.n. Cric (ac ionat manual): Nu po ' s -l rigi i ni i cu **heb ru'**.

HÍB , **híbe**, s.f. Defect, cusur: Televizoru' n-are ni i o **hib** .

HÍB , - , **híb i**, - e, adj. Care are o **hib** , o defec iune, o v t mare: M âna asta îi hib .

HOÁR , **hoáre**, s.f. Or tanie, pas re de curte: “ iopor d **hoare** în avlie/ Cotcod cind ca la potop.”. (Chira, C.L., 38)

HOID RI, (pl.) s.f. (În sintagma **în hoid ri**). Loc unde vagabondeaz cineva: Toat dzâua pleac **în hoid ri**.

HOZÂNTRÉG R, **hozânrég ri**, s.m. Bretea: Nu-’ leag ioarecii cu cureaua, îi pringe cu **hozântreg ri**.

HÚD , **húde**, s.f. Gaur prin gard: Câni or f cut o **hud** .

HURUÍ, húruie, vb. IV. Tranz. Reflex. A se d râma, a se n rui: La cutr mur s-o **huruít** casa pr st ei.

HÚTO , sg. s.n. Cap t, sfâr it, încheiere: La el îi **huto u’**, nu m i are mult d tr it.

I

ICLEÁN,- , **icléni**, -e, adj. (Despre copii). Ager la minte, precoce, iste : Cât îi d **iclean** î are numa’ tri ani!

ÍCR , **íce**, s.f. Copil, urma : Ionu îi **icra** noastr .

IEPÍL , **iepíle**, s.f. Bucat de lemn lung folosit (câte dou) la transportul paielor de la batoza de treierat

pentru a fi f cute stog: Or luat pre mulce paie î s-o rupt o **iepil** .

IEPTÍC , **ieptíci**, s.f. Tuberculoz pulmonar : „Era de-o vârst cu tata i-avea **ieftic** ”. (Dumitru, I.R., 7).

IE CHIE, **ie chii**, s.f. A chie: Fuji d-ai i, s nu- ’ sar vro **ie chie** în obraz !

IE TE, numeral. Întâi: “ i uredzau cum s uredadz / La defil ri d **ie te** mai”. (Chira, C.L., 38)

IE TE CLAS, loc, adj. (Fig.) Foarte valoros: Am o iap **ie te clas**.

IETÚB , **ietúbe**, s.f. Arest, închisoare: L-or prins î l-or b gat la **ietub** .

IMÁL , **im luri**, s.f. Noroi: S-o împotmolit în **imal** .

IM LÁ, **im l**, vb. I. Tranz. Reflex. A (se) murd ri: Uit cum ce-ai **im lat** pr oale!

IM LÓS,- , **im ló i**, -e, adj. Murdar: Spal chi-meaa, c -i **im loas** .

IORGÁN, **iorgáne**, s.n. Plapum : I-am f cut un **iorgan** nou.

IORGOVÁN, **iorgováni**, s.m. Liliac (floare): Lâng gard o crescut o tuf d **iorgovani**.

IORSÁG, **iorságuri**, s.n. Gospod rie mare, cas i acareturi: “Vore , **iorsaguri**,/ bucurie, sfad ;/ fe cili, în fi aguri,/ f nin în lad !”. (P tru , P.P., 17)

ISCOPIÍ, **iscopésc**, vb. IV. A castra: Doctoru' veterinar o **iscopit** pur eii.

ÍSTINA, adv. Adev rat: " â âiam toat zâua prân avlie... imitându-i pe mo Lu u de la Giroc, pe Pepi âganu' dân Chi oda i pe Georgic de la Lighed, l uta i d-ai d **istina**." (Dumitru, I.R., 7)

I LÓC, **i loci**, s.m. (Folosit la plural) Paiete lucitoare prinse pe costumul popular al femeilor ca ornament: S-o cusut o cotrân cu **i loci**.

IZÂMBAN, **izâmbáne**, s.n. Tren: Oamenii s du eau la ora pr jios ori cu co ia, rar cu **izâmbanu**.

IZÂ ÂRI, **izâ âri**, s.n. Instruc ie: Ce iau eu la **izâ âri!**

IZÂ ÂTORÍ, **izâ âtorésc**, vb. IV. Tranz. A instrui peste m sur : Atâta îl **izâ âtore ce**, fereasc Dumnedz u!

IZBÍ, **m izbesc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A se asem na cu cineva (o persoan înrudit): El nu s-o **izbit** pr p rin ii lui.

IZBOCÍ, **izbocésc**, vb. IV. Intrans. 1. A duce pân la cap t, a reu i: **N-ai izbocit** s g ' lucru'. 2. A cre te, a se dezvolta: A vrea s -l v d c-o **izbocit**.

IZD NÍ, **izd nésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) îndep rta de un loc: S-o **izd nit** d cas .

Î

ÎMB ZNÁT, - , **îmb zná i**, - e, adj. Înnorat, înnegurat: Iar s-o-**mb znat** eriu’.

ÎMBIÁ, **îmbii**, vb. I Tranz. Reflex. 1. A invita pe cineva s gustе, s m nânce, s bea: Atâta l-o **îmbiat**, dar n-o vrut s mân e. 2. A evita s m nânce, s bea: Nu **ce-mbia**, ia î mânc !

ÎMBLEZNÁ, **îmbleznésc**, vb. I. Intrans. A încremeni: Când am audzât, am **îmbleznat**.

ÎMBRÂGLÁ, **îmbrâgléz**, vb. I. Intrans. Reflex. A se întov r i, a se împrieteni, a umbla cu cineva: De când s-o **îmbrâglat** cu el, o ajuns om d nimic.

ÎMBUIECÍ, (m) **îmbuiecesc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A deveni harnic: M mir cum d ce-ai **îmbuiecit**.

ÎMBUMBÁ, **îmbúmb**, vb. I Intrans. Reflex. A (se) încheia la hain , a- i încheia nasturii: **Îmbumb** -ce la chimea !

ÎMBURDÁ, **îmbúrd**, vb. I. Reflex. Tranz. A (se) r sturna, a (se) d râma: Fiind prea înc rcat , co ia s-o **îmburdat**.

ÎMBURGHÍÁ, **îmburghíi**, vb. I. Tranz. A st rui, a insista, a sf tui pe cineva s procedeze într-un anumit fel: S-o pus în capul lui i atâta l-o **îmburghiat**, pân l-o f cut s s d spart d muiere.

ÎMBURI Á, **îmburí** , vb. I, Intrans. Reflex. A sta ghemuit: Nu ce **îmburi a**.

ÎMBUTURÍ, **îmbuturesc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A face o gaur în ceva: S-o **îmbuturit** talpa la p puc.

ÎMP IV NÁ, **împ iv néz**, vb. I. Tranz. A lega un animal de picioare, a-i pune piedic s nu poat fugi: Dac nu l-ai **împ iv nat** bine, s du e î nu-l m i g s ci.

ÎMP RÁ, **împ réz**, vb. I. Tranz. A coase ici-colo: Nu o cusut cum tr buie, numa' o **împ rat**.

ÎMPUPÍ, **împupésc**, vb. IV. Intrans. A îmboboci: Or **împupit** trandafirii.

ÎNCELUÍ, **încélui**, vb. IV. Tranz. A în ela: În pia ', unu' m-o **în eluit** la bani.

ÎNCHE Î, **înche sc**, vb. IV. Tranz. A sf tui pe cineva s nu fac , s nu spun ceva: Baba m-o-**nche ât** s nu m uit în fântân , ca s nu cad în ea.

ÎNCOCORÁ, **încocorésc**, vb. I. Tranz. Reflex. 1. A- i împodobi capul: Fecili s **încocorau** s fie frumoase la jioc. 2. A se groz vi, a se înfumura: e ce **încocore ci** a a ?

ÎNCHEUTORÁ, **închéutor**, vb. I. Tranz. A se încheia la nasturi: **Încheutoar** -ce, c î frig!

ÎNCOMORÍ, **încomorésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se îmbog i: Mul i s-or **încomorit** prân af iuri n curace.

ÎNCRO NÁT, -A, **încro ná i**, -e. Adj. Înfofolit: Ce-ai înc ldzât, c e ti prea **încro nat**.

ÎNCUNIA, **încúnii**, vb. I. Tranz. Reflex. A se constipa: Tr buie cemat un doctor c s-o **încuniat**.

ÎNDOVIGÁ, **îndovig**, vb. I. Tranz. Reflex. A (se) îndoi): Când î i dau una, ce **îndovig**.

ÎNG LÁ, **îng léz**, vb. I. Reflex. A se reface dup boal , a se împlini, a se îngr a: Ia ce uit cum s-o **îng lat** !

ÎNGURDZÎ, **îngurdz sc**, vb. IV. Tranz. Încâlci: M-o **îngurdzât** toace firele.

ÎNSPRÂNJÎ, **însprânjésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) împr tia: S-or **însprânjât** toace g inili.

ÎN ELUÍ, **în élui**, vb. IV Tranz. A în ela, a p c li: Nu ce l sa s ce **în eluie**!

ÎNT REÁL , s.f., sg. Scrobeal , apret: Dup sp lare, pune perdelele în **înt real** .

ÎNTRONÁT, - , **întroná i**, -te, adj. R cit: Ie ci tare **întronat**.

ÎNTUNGIÁ, **întungéz**, vb. I. Intrans. Reflex. A se încrunta: Iar s-o **întungiat** c tr mine.

ÎNV LÍ, **înv lésc**, vb. IV. Tranz. 1. A întinde i a înf ura pe un sul firele, urzeala, înainte de esut: Uina Lina are d **înv lit**. 2. A purta pe cap un coif din monede de argint ca podoab de c tre tinere femei la hori, de s rb tori i ospe e: O tân r prosp t c s torit o ie î la jioc **înv lit** .

ÎNVÂND L CÍ, **învând l césc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) încâlci: R u s-o **învând l it** lan ul.

ÎNZGLEMENÍ, **înzglemenésc**, vb. IV. Intrans. A încremeni: Când m-o v dzut, o-**nzglemenit**.

J

JAU, **jáuri**, s.n. Jaf, tâlh rie: O fost un mare **jau**.

J G, **j guri**, s.n. 1. Jar: S-o stâns **j gu'** în cuptori.
2. Arsur la stomac: D mâncarea asta îmi vine **j g**.

JÂG RÍ , **jâg rí e**, s.f. Pl mân: Pântru cartabo i am pus la fiert în c zan î **jâg ri a**.

JÂGOÁRE, **jâgóri**, s.f. Grea , arsur la stomac: Când ai **jâgoare**, nu- ' vine foame.

JÂJÂÍ, **jâjâi**, vb. IV. Intrans. A vibra: Când trec m âni, **jâjâie** ferestrii.

JÂMUÍ, **jâmuie**, vb. IV. Tranz. (Despre porci) A râma, a scormoni cu râtul: Por ii or **jâmuít** tot vore u'.

JÂNDÁR, **jândári**, s.m. Jandarm: Or venit cu **jândarii** s -l arest dz .

JÂNTITÓRI, **jântitoáre**, s.n. B cu care se amestec jarul: Ne tr buie un **jântitori** nou.

JÂNTUÍ, **jântui**, vb. IV. Tranz. A amesteca jarul pe o vatr : **Jântuie** bine în ince de e baji pita-n cuptori.

JÂR, s.n. Fructul fagului: Por ii mistre ' caut **jâr** prân p dure.

JÂPI , **jâpi e**, s.f. Bucat de lemn; retevei: Nu m f s iau o **jâpi** î s - ' dau vro dou !

JÂRÁD , **jârézi**, s.f. Gr mad de snopi, de coceni, de paie sau de lemne: **Jârada** tr buie bine f cut , s nu s îmburge.

JECHERÍ, **jecherésc**, vb. IV. Tranz. A mu trului: Nu-l mai **jecheri** atâta, c -i ajiunje.

JEPE Í, **jepe ésc**, vb. IV. Intrans. A stagna din cre tere: Puii cia or **jepe it**.

JIÉJIET, **jiejice**, s.n. Deget: “fa i la **jiejice** be â i!” (P tru , P.P., 30)

JIUNGHETÚR , **jiunghetúri**, s.f. Locul unde se face leg tura capului cu coloana vertebral ; gât: Când o c dzut dân pom, -o rupt **jiunghetura** -o murit.

JIÚNE, **jiuni**, s.m. Mire: “Cin ra î **jiunili**/ Mânc toace prunili”. (Strig tur).

JIMB Í, **jimb sc**, vb. IV. Tranz. A mu trului. De ce îl **jimb ci** atât?

JOÁMP , **joámpe**, s.f. Groap care deniveleaz un teren: Drumu’ sta-i plin d **joampe**.

JOÀRD , **joárde**, s.f. Nuia, varg : Dac nu ie ci cumince, iau **joarda**.

JOÀVIN , **joávine**, s.f. Jivin , fiar , animal s lbatic: În p dure g s ci tot felu d **joavini**.

JÚL , **jule**, s.f. Animal slab, jig rit: O cump rat o **jul** d vac .

L

LÀIB R, **láib re**, s.n. Pieptar din stof , vest : “O trecut vremea d **laib r**.” (Chira, C.P., 34)

LÁIT R, **láit re**, s.n. Vas de lemn cu capacitate de 25 litri folosit pentru lichide: S-o umplut **lait ru’** d r chie.

LÀNDRU, - , **lándri**, -e, adj. Comod, u or la purtat, care nu e strâns: Un ol tr buie s fie **landru**, s nu ce strâng .

LAN , **lán e**, s.n. Unitate de m sur pentru suprafe e arabile (0,58 ari): “Ne-or l sat la fiecare/ Cam tri **lan** de sudoare”. (Bencei, G.S., III, 47)

LÁUT , **l u i**, s.f. Vioar : Unge-o fi **lauta** lu’ mo Lu u?

L CÉDZ, **l cédzi**, s.m. Lea , ipc groas de lemn folosit în construc ii: Am cump rat o leg tur de **l cedzi** dí la p oc.

L GÀN, **l gánuri**, s.n. Libertate: Las calu’ s s mi ce în **l ganu’** lui.

L MPUÍ, **l mpui**, vb. IV. Tranz. A risipi averea, a cheltui cu u urin banii: Tot e-or adunat b trânii o **l mpuit** iuce.

L SÁ, (se) **lás** , vb. I. Unipers. Reflex. A avea poft s m nânci ceva ce m nânc altul: Tare mi s **las** pr turta lui!

L S TÓR, -I, **l s toáre**, adj. Pofticios: Ve ina-tare **l s toare**.

L TÚRI, .s.f., pl. Terci; fiertur pentru porci: “Nu ce b ga în **l turi**, c ce mânc por ii”. (Folclor).

L TURÓNI (pl), s.m. Amigdale inflamate: Când eram mic, baba lu’ Suboni m-o spart **l turonii**.

L UTÀ , **l utá i**, s.m. L utar: **L uta** ’ ca Lin i Lu u n-or m i fost în Giroc.

L VÓR, **l voáre**, s.n. Lighean: Pune-i ap în **l vor** î spal -ce!

LÉCE, (Expr. **cu (în) lece**), loc. adv. Domol, pe îndelete, încet, f r grab : “Le-o adus s beie-**n lece**/ [...] Va ile e stau s fece”. (Munteanu, C.N.B., 11)

LECIUÍ, **léciuiesc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A începe cu greu o ac iune, a face ceva prea încet: Nu ce mai **leciui** atâta i hai o dat !

LÉSNEA, adj. inv. Ieftin: S nu cumperi lucruri **lesnea** c nu ân mult.

LÉUC , **leuci**, s.f. 1. Stinghie care sprijin loitra c ru ei de capetele osiilor: I s-o rupt **leuca** la co ie. 2. Dans satiric, umoristic, ce se joac la sfâr itul nun ii r ne tí: Ai m i pogani jioac **leuca**.

LEV RTÁ I, s.m., pl. Paste f inoase de cas : A mânca ni ce **lev rta i** cu brândz .

LÍG V,- , **líg vi**,-e, adj. F r poft de mâncare, care nu m nânc orice: Tare-i **líg v** copilul sta, d-aia-i a a slab.

LILÁT,- , **lila i**,-e, adj. Violet: Iorgovanu' sta **lilat** miroas frumos.

LIMBÁRI, **limbári**, s.m. Boala p s ri care se manifest printr-un horc it r gu it: Gina aia are **limbari**.

LIMPÁ , **limpá uri**, s.n. Lamp cu petrol de o construc ie special , ca s n-o poat stinge vântul: Las **limpa u'** aprins în t log la marve.

LIPÍN , **lipini**, s.f. Pâine rotund i plat , necrescut : e bun o fost **lipina** f cut d baba.

LÍ T V,- , **lí t vi**,-e, adj. Fr gust: Mâncarea **li t v** n-o mânc ni i câinii.

LÓGOR (sg.), s.f. Distrugere mare (în culturi): Oile l sace în voia lor or f cut **logor** în s m n turi.

LÓITR , **lóitre**, s.f. Fiecare dintre cele dou p r i laterale ale unei c ru e: "Cum o vege, s re Tie,/ Pr st **loitr** la co ie". (Munteanu, C.N.B., 6)

LÓTRU, **lótri**, s.m. Ho : **Lotrii** i-or furat tot dân cas .

LOMUÍT, - , **lomui i**, -e, adj. Epuizat de puteri, vl guit: "D o vreme, **lomuit** ,/ [...] / Bace iapa dân copit ". (Chira, S.N., 68)

LOP CÍ , **lop cí e**, s.f. 1. Omoplat: 1. "Iar m -mpunje-n **lop cí** / î-n nogeu' stâng reuma". (Munteanu, C.N.B., 19) 2. Regiune corespunz toare osului lat care sus ine articula ia membrelor la animale;

spat : Finii adu eau na ilor la Cr iun, o dat cu un colac i o **lop ci** d porc.

LÓPT , **lop i**, s.f. Minge: Hai s ne jiu m cu **lopta!**

LOSTOPÍN , **lostopíni**, s.f. O bucat mare (de lemn, de p mânt etc.): S-o arat r u; în urma plugului or r mas numa ni ce **lostopini**.

LÓZ , **lóze**, s.f. 1. Vrej la vi a-de-vie: S-o încins mult **loza** asta. 2. R m i de la storsul strugurilor din care se face uic : O ie ât bun r chia d **loz** .

LUDÁIE, **lud i**, s.f. Dovleac: “Îi str luce într-o mân / Soarili ca -o **ludaie**”. (Munteanu, C.N.B., 11)

LUFT, (sg.), s.n. Aer: F - i **luft**, s ce r core ci.

LÚL , **luli**, s.f. 1. Lulea: Mo u st la drum î trage dân **lul** . 2. Dispozitiv din fier în form de cle te, legat de o frânghie sau o coad de lemn, care se prinde în n rile unui animal (taur, mai ales) ca s poat fi dus dup voie: Pune-i **lula**-n nas î-l du i unge vrei.

LULÁ , **lula i**, s.m. Fum tor: Un **lula** ca el n-am mai v dzut.

M

MAC RCÍNE, pron. nehot. Oricine: **Mac rcine**, dac vine, îl primesc.

MÁISTOR, **máistori**, s.m. Meseria , me ter: Ca **maistoru'** Fetic n-o fost altu'.

M **ISTORÍ**, **m istorésc**, vb. IV. Tranz. A me teri, a face ceva: e **m istore ci** acolo?

MÁLTOR, **máltore**, s.n. Mortar: Ad -mi o vadr d **maltor**.

MÁNDR , **mándre**, s.f. M m lig : “Dac -i dau un bu d **mandr** / S zburle ce dân must i”. (Chira, G.S., III, 26)

MANDÚL , **mandúle**, s.f. Amigdal : “D tri ori pr iarn lipsam d la coal / dân cauz d **mandule**”. (Munteanu, C.N.B., 48)

MÁNT L, **mánt le**, s.n. 1. Palton: Îmbrac -ce în **mant l** c -i frig. 2. Anvelop de biciclet : **Mant lu**’ s-o rupt, tr buie unu’ nou.

MÁOR, **máori**, s.m. Zidar: e **maori** or fi f cut casa noastr ?

MÁRV , **márve**, s.f. Vit : “O, **marv** proast , spune e s fac,/ D unge naiba s - i aduc berbec?” (Chira, C.L., 47)

MÁSCURE, **máscuri**, s.m. Porc mascul castrat: Am cump rat o scrofi i doi **mascuri**.

MÁ L , **má le**, s.f. Papion, cravat : Pune- ’ î o **ma l** , c - ’ st m i bine!

MAU, (sg.), s.n. 1. Putere, for : “Am primit, frace, un **mau**/ Ca s lupt cu in i n hoarce”. (Chira, C. L., 57)
2. (Expr. **a da mau**) A încuraja: Nu-i **da mau** copilului s fac r le. 3. (Expr. **a lua mau**). A prelua ini iativa, a

dep i, a pune în inferioritate: M-o **luat mau** î nu m i pot s -i fac nimic.

M DRÁ , **m drá uri**, s.n. Parte a canapelei sau a patului format dintr-o ram de lemn cu arcuri, tapi at cu stof : “Tri p pu ... î tu a patra,/ În irace pr **m dra** ”. (Chira, C. L., 51)

(D-A) M GÁNU, loc. adv. În libertate: Marvili umbl **d-a m ganu**.

M IMÚC , **m imú i**, s.f. 1. Maimu : “M i zbâr-it ca ol lu’ , s m ni bine c-o **m imuc** ”. (Chira, C.P., 39). 2. (Fig.) Persoan urât : S-o otologit cu **m imuca** aia.

M L XÂT,- , **m l xâ i**,-e, adj. Ostenit, f r putere: “ î d vreme **m l xât** / Doarme mândza lâng iap ”. (Chira, G. S., III, 26)

M LTORÍ, **m ltorésc**, vb. IV. Tranz. A tencui: În vara asta **m ltorim** casa.

M NIL , **m níli**, s.f. Rafie: Leg m p r d isâli d pari cu **m nil** .

M OR, - , **m ori**, -e, adj. Sl bit dup boal : Îi numa’ **m or**.

M ORÍT, (sg), s.n. Meseria de zidar: E greu **m oritu’**.

M SÁI, **m saie**, s.n. Fa de mas : Pune un **m sai** curat pr mas .

M SC RÍ, **m sc résc**, vb. IV. Tranz. A certa, a oc rî: To ’ l-or **m sc rit** pântru e o f cut.

M **ÁNC** , **m ánche**, **m nci**, s.f. M r (fruct) ionathan: Cump r o chil d mere, dar s fie numa' **m n i**.

M **ÂNGHIVÉR**, **m ânghivére**, s.n. Mitralier : În r zboi, **m ânghiverul** face pr p d.

M **CIÓNI**, **m cióni**, s.m. Tat vitreg: sta nu-i tat bun, îi **m cioni**.

M **TC LÓNI**, **m tc lóni**, s.m. (Peiorativ). B iat mare, fl c iandru: Tu ie ci un **m tc lóni**, las copiii în pa e!

M **TR Î**, **m tr sc**, vb. IV. Tranz. A lichida, a termina, a da gata: O **m tr ât** toat averea.

M **ÚÍ**, **m ui**, vb. IV. Tranz. A întinde, a l b r a: Sfet ru' s-o **m uit** d atâta purtat.

M **MÂGL** , **mâgle**, s.f. Sum mare (de bani): Am cheltuit pân acum cu el o **mâgl** d bani.

M **MÂNÁ**, **mân**, vb. I. Tranz. Intrans. Reflex. 1. A conduce un vehicul: cie s **mâne** bine m âna. 2. A se pune pe acela i plan cu cineva: Tu nu ce po **mâna** cu i boga !

M **MÂNDRE(A)** , sg. s.f. Frumuse e: Anu' sta s-o f cut o **mândre** d mere.

M **MÂRTÁN**, **mártáni**, s.m. Motan, cotoi: "Fa e-m-a un c lu ,/ S - ' zogon **mârtanu**' teu !" (Chira, C.P., 53)

M **MÂ** , **mâ e**, s.f. Dispozitiv de fier din trei cârlige

prinse împreună în o funie (lan) pentru a agăța și a scoate vadră c zut în fântână : Cere **mâna** de la vecinul, și scoacem vadră.

MECEÁV, **mecévi**, s.f. Sprijin, ajutor pe care te poți baza: N-am nimeni în **meceav** în el.

MEDIÂN, **medi ânuri**, s.n. Medicament: “Mi s-a scurs tot **medi ânul**/ Bunduzându-mă în stomac”. (Chira, S. N., 63)

MEDVEÂN, **medve ni**, s.m. Locuitor din Urseni (Medve): M-am întâlnit cu un **medve an**.

MEJEÁC, **mejeácuri**, s.n. Bătăvălă la un cap de topori de metal, folosit în trecut de paznici: Boactarii înșiși aveau fiecare un **mejeac**.

MEL PÁIS, **mel páisuri**, s.n. Prăjitură, tort: “Merjeam [...] / Purtând câte-o strai în ambii mâini, / Cu pită cu putră în ea **mel pais**. (Chira, C. L., 44)

MERÉU, adv. încet: Stai puțin în **mereu**, cum poți aștepta cine.

MERÉÚ, adv. Încet, ușor, fără grabă: “Tatămău, dă-mă cu vreme, / **Mereu** le-adunăm în gheme”. (Munteanu, C. N. B., 33)

MERTÍC, **mérticuri**, s.n. (Pe mertic) Cu mare economie: ia treacă pr **mertic**.

MÉT R, **mét ri**, s.m. 1. Unitate de măsură pentru greutate (100 kg): Am cumpărat un **metru** de cucurudz. 2. Metru cub de lemne: Am lemne pentru iarnă din **metru**.

MEZÁNC , **mez nci**, s.f. Fruct de form rotund al unei buruieni târâtoare: **Mezanca** asta-i ca o lopt .

MEZDREÁL , **mezdréli**, s.f. Cu itoaie: Un ci l r are nevoie d **mezdreal** .

MICHICÉL, - , **Michicei**, -e, adj. Mititel: Uit cât îi d **michicel**.

MIJGURÁ, **mijgur** , vb. I. Intrans. Impers. A ploua cu stropi m run i i rari: N-o ploiat cum ar tr bui, doar o **mijgurat**.

MILOÁND R, **miloánd ri**, s.m. Vânz tor în pr v lii la ora : Tu vrei numai lucruri dí la **miloand ru'**.

MINTUNÁ , adv. Îndat , imediat: “Vrei b rbat dí la ora ?/ Foaia-l caut **mintuna !**” (Chira, G.S., III, 30)

MIRÁZ, **mirázuri**, s.n. Mirare, minune: **Mirazu'** d el, i-o putut s fac !

MISÂRI, **misâre**, s.n. Pânz foarte fin : Az nime' nu m i poart poale d **misâri**.

MISTR Î, **mistr ésc**, vb. IV. Tranz. A mistui, a digera: La g in i-i gu a plin c n-o **mistr ât**.

MI COGÍ, (m) **mi cogésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se mi ca, a se agita, a nu avea astâmp r: Nu ce mai **mi cogi** atât!

MI CÓNÍ, **mi cóni**, s.m. P duche al p s rilor: M-am umplut d **mi coní** când am orângit la g ini.

MI CULÁN , **mi culán e**, s.f. mecherie, în e- l ciune: “Nu umbla cu **mi culan** ”. (Chira, S.N., 85)

MI MÁ , **mi má uri**, s.n. mecherie, escrocherie, afacere ilicit : Nu umbla cu **mi ma uri!**

MI ! interj. Cuvânt cu care se cheamă pisicile: **Mi ! Mi !**

MI I ÁPC , **mi i pci**, s.f. apc cu cozoroc: “ â- m’ scot mâne dî la naid r/ **Mi i apca d becher**”. (Chira, C.P., 34)

MOÁC , **moáce**, s.f. N tâng, prost, f r ini iativ : Nu ce po ’ baza pr el, c -i o **moac** .

MOÁIE-GHÉME, (sing.), loc. subst., masc. Om molâu, f r ini iativ , u or de manevrat: B rbatu-su-i un **moaie-gheme**.

MOÁRE, (sg.), s.f. Zeam de varz acr : N cre ce mâncarea cu ni ce **moare d curechi**.

MOÁ , **moa** , s.f. Bigudiu: -o pus p ru’ pr **moa** .

MÓDIE, **módii**, s.f. Mod , obicei: Acum nu-i m i **modia d alt dat** .

MODOLÍ, **modolésc**, vb. IV. Tranz. reflex. A (se) lini ti: **Modole ce-ce o dat** !

MODRIG LÍ, **modrig lesc**, vb. IV. Tranz. Reflexiv. A (se) murd ri cu noroi: Unge ce-ai **modrig lit a a?**

MOG Í, (m) **mog iésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se codi, a începe cu greu o ac iune: Apuc -ce o dat d lucru, nu ce mai **mog í atât!**

MOIÁ, moi, vb. IV. Reflex. A se fle c i: Cum s-o înc ldzât, s-o **moiat** neaua.

MÓI CE, mói ci, s.f. Timp c ldu i umed: Dup frigu' care o fost o vinit o **moi ce**.

MÓL R, mól ri, mól re, s.m. i n. Fotograf: Stai cum î i spune **mol ru'**! 2. Fotografie: Tu nu ie ci în **mol r**. 3. Zugr veal : Fain **mol r** o ie ât în soba mare!

MOL RÍ, mol résc, vb. IV. Tranz. Reflex. 1. A (se) fotografia: Mergem la ora s ne **mol rim**. 2. A zugr vi cu motive decorative: La var **mol rim** toce sobili.

MOLOCEÁG, moloceáguri, s.n. Petrecere, chef: S vege c vini d la **moloceag**.

MOMÍ, momésc, vb. IV. Tranz. Reflex. A veni de mai multe ori într-un loc pentru a face o stric ciune: Un mâ negru s-o **momit** la pui.

MOMEÁL , moméle, s.f. Aliment dulce sau fruct exotic: Dac nu ie ci cumince, nu- ' m i cump r **momele**.

MORCÓNI, morcóni, s.m. Morcov: **Morconii** or r s rit î tr b uda '.

MOR ELÍ, mor elésc, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) murd ri: "Candida i d orice farb / Ca s-ave i puceri d lei/ **Mor eli i-v** pr barb / Cu u pais d dr g vei". (Chira, C.L., 58)

MORMÂN , (sg.), s.m. Cimitir: Mergem la **mormân** s cur m d iarb .

MO IOLÍE, **mo iolíi**, s.f. Capsula macului: Am strâns o cot ri d **mo iolii**.

MOTÂNTÓC, **motântoci**: s.m. N t fle , naiv, mototol: sta-i un **motântoc**.

MOTOR-PI ÂCLU, **motor-pi âcluri**, s.n. Bici-clet cu motor: Cu **motor-pi âclu** acu ' ajiungi la ora .

MÓTC , **mótche**, s.f. Adun tur de fire toarse: Ca s fa i un sfet r î i tr buie vro tri **motche**.

MOTOFOLÍ, **motofolésc**, vb. IV. Tranz. A t v li în f in carne sau pe te înainte de a fi pus la frigare: **Motofole ce** bine carnea când o friji.

MÓZI, **mózi**, s.n. Cinematograf: Hai la **mozi** la Fratelia!

MOZOCÍ, **mozocésc**, vb. IV. Tranz. A fr mânta ceva în gur , f r a mu ca sau a sf râma cu din ii: C ii or **mozocit** c aua.

MOZOMÁIN , **mozomáine**, s.f. 1. Sperietoare de p s ri: "N st vitu' d april [...] d zbrac **mozomaina**". (Munteanu, C.N.B., 10) 2. N luc : În fa m-o ap rut o **mozomain** .

MUIERÓTC , **muierotci**, s.f. B rbat care are comport ri femeie ti: la-i o **muierotc** .

MÚL , **múle**, s.f. Om nepriceput, neîndemânatic, f r ini iativ : Cu o **mul** ca el nu fa i ni i o treab .

MU ÂN , **mu âni**, s.f. larv : Carnea o f cut **mu âni**.

MU U ÚI, **mu u úie**, s.n. În l ime, ridic tur : -o f cut cas pr un **mu u ui**.

N

NÁD , (sg.) s.f. 1. Ajutor, sprijin: N-am ni i o **nad** în el. 2. (Expr. **A trage nad**). A spera: **Trag nad** c vin vremuri m i bune.

NAFTICÓL, **nafticóli**, s.m. Diavol, drac: Fe-reasc -ne Dumnedz u d **nafticol!**

NÁLCO - , **nalco i**, -e, adj. F los, fudul: Uit -l cât îi d **nalco !**

NAT, s.m., sg. Ins, persoan (În expr. **Tot natu**): **T t natu** trebuie s respecce lejea.

N BÚN- , **n búni**, -e, adj i subst. Lene : Omu' **n bun** n-are nimic pr lâng cas .

N D Í, (m) **n d i**, vb. IV. Intrans. Reflex. A b nui, a presupune: Mi-s sigur c nu ce **n d i** ine o f cut asta.

N IMITÓR, **n imitóri**, s.m. Zilier, salahor: O pus **n imitori** s -i culeag cucurudzu!

N LÁP, **n lápuri**, s.n. Noroi: S-o prins în **n lap** i n-o m i putut ie î afar .

N LOÁG , (sg.), s.f. Aglomera ie, înghesuial : A a **n loag** o fost, c n-am m i ajiuns la rând.

N LOGÍ, **n logésc**, vb. IV. Tranz. A cuprinde din toate p r ile, a cople i: Cump r torii m-or **n logit** cum am ajuns în pia .

N LÚMEA, (Expr. **ca n lumea**), loc. adv. Neobi - nuit, anormal: F un lucru bine, nu **ca n lumea**.

N MILU (în expr. **cu n milu**, loc. adv.) F r socoteal , mult, în risip : Cât o avut bani o cheltuit **cu n milu**.

N POÍ ÂLEA, adv. (Mergând) cu spatele înainte: Nu umbla **napoi âlea**, c po i s cadz!

N RCÁ, (m) **narc**, vb. I. Intrans. Reflex. A se ridica, a se în l a pentru a ajunge la ceva aflat mai sus: Uit cum s **narc** s ajiung la struguri.

N RG LUÍ, **n rg luiésc**, vb. IV. Tranz. A goni: M-or **n rg luit** ni ce câni.

N S RÂMB , **n s râmbe**, s.f. Ghidu ie, pozn : „**N s râmbe** fac golumbii,/ Pigulind dântr-un sloiece”. (Munteanu, C.N.B., 4)

N SÂLE, **n sâle**, s.f. Suport de lemn (ca o targ) pe care se a az co ciugul cu mortul pentru a fi transportat la biseric sau la cimitir: Vede-l-a pr **n sâle**.

N SCOCORÍ, (m) **n scocorésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se umfla în pene, a se îngâmfa: “Iar s **n scocoar** eriu,/ Îmbufnat, ca un copil”. (Munteanu, C. N. B., 11)

N SPRÍ, **n spré ce**, vb. IV. Impers. A prinde o pojghi de ghea : O **n sprit** afar .

N STRÉCEA, **n stréci**, s.m. Diavol, Satan : L-o-ngemnat **n strecea** s ple e d-acas'.

N TÂNTÓC,- , **n tântóci**,-e, adj. Nepriceput: Nu ce-am ciut a a d **n tântoc**.

N TOMÉNIE, **n toménii**, s.f. Cuvinte triviale: Numa' **n tomenii** îi ies dân gur .

N ST VÍT,- , **n st ví i**,-e, adj. Neastâmp rat, care face boac ne: "Fa e numa' n s râmbe/ **N st vitu'** d april". (Munteanu, C. N. B., 10)

N ZGLOMBÍT,- , **n zglombí i**,-e, adj. Îmbr cat r u, f r gust: D e ce-ai **n zglombit** a a'?

N VÉ CI, -E, **n vé ci** adj. Nepriceput: Atâta-i d **n ve ci**, c nu poa' s - ' fac ni i un lucru bun.

NEÁLCO , - , **neálco i**, -e, adj. Fudul, îngâmfat: e ce âni a a **nealco** ?

NEMO ÁG, **nemo águri**, s.n. Rude, neamuri: La petrecere o vinit tot **nemo agu'** lor.

NIÁZ , (sg.), s.f. Înfiorare, senza ie nepl cut : Mi **niaz** s pun mâna pr nioarc .

NIOÁRC , **niorci**, s.f. Broasc : ..."Îl prind în bra î-l strâng c -i ies t lianului ochii ca la **nioarc** ". (Dumitru, I. R., 37)

NOGÉU, **nogéie**, s.n. Glezn : "Iar m -mpunje-n lop ci / î-n **nogeu** stâng reuma". (Munteanu, C. N. B., 19)

NOREÁL , **noréli**, s.f. Cer înnorat: **Îi noreal** , poace c ploaie.

NOU D NOÚ , loc adj. Foarte nou: Cl b u' sta-i **nou d nou** .

O

O, conj. Ori, sau: N-audz' **o** nu vrei s' ce r spundz'?

OBÁD , **obézi**, s.f. Bor (margine) la p l rie: "...p-obada-i ogârsât /Gonjili s p resc" (Chira, C.P., 34).

ÓB D , **óbede**, s.f. Gr dini de copii: Când eram copil, **ob da** era lâng bis ric .

OBRÁ , **obrá uri**, s.n. Drum secundar, îngust pe câmp, printre holde: Ia-o pr **obra u** sta ca s' ajiunji m i iuce!

OBRINCEÁL , **obrincéli**, s.f. Recidivare a unei r ni: "C îi bun pântru buboane,/ Bube dul i î **obrinceal** ." (Chira, C.P., 37)

OBRINCÍ , **obrincé te**, vb. IV. Reflex. Unipers. A recidiva, a se infecta: Mi s-o **obrincit** buba.

OCE ÁL , **oce li**, s.f. Astâmp r: Nu mai ai **oce al** !

OCE Î , **océ** , vb. IV. Tranz. 1. A omorî: Cum l-o prins, l-o î **oce ât**. 2. (Reflex.). A se îmboln vi: Ai b ut

aprie e îce-ai **oce ât**. 3. (Reflex.). A se astâmp ra: **Oce î-ce** o dat ! 4. A distruge, a strica: ... “l-o b gat într-un zâd î l-o **oce ât** (un Ford model 1920 n.n.) spre mul mireachi ozenilor”. (Dumitru, I.R., 8)

OCHÉ , **oché i**, s.m. Geam: Dac s-o spart un **oche** , puni altu’ la loc.

ÓCO , - , **óco i**, -e, adj. Încrezut, plin de sine: e ce âni a a **oco** ?

OCO Î, **oco sc**, vb. IV. Reflex. A se fuduli: e ce **oco ci** atâta?

ODOLÓNI, **odoloáne**, s.n. Oasele picioarelor de la genunchi în jos: Când i-o dat una pr st **odoloane**, l-o trâncit la p mânt.

OGÁ , **ogá uri**, s.n. n ule care delimiteaz dou holde: “Pr **oga u’** sta-ngust/ Las -m s î le gust!” (Munteanu, C.N.B., 41)

OGÂRSÎ, **ogârs sc**, vb. IV. Tranz. A schilodi: Dac - i dau una bun , ce **ogârs sc!**

OGÂRSÂT, - , **ogârsâ i**, -e, adj. Care are o infirmitate: Un pui s-o n scut **ogârsât**.

OGÍN , **ogíne**, s.f. Odihn : Nu-i vreme d **ogin** , când îi atâta d lucru.

OGINÍ, **oginésc**, vb. IV. Reflex. Intrans. A se odihni: Stai o âr s m i **oginim**.

OGL VÍ, **ogl vésc**, vb. IV. Tranz. A lovi r u pe cineva, a schilodi. Dac m i dai în el, po ’ s -l **ogl ve ci**.

OGĻ VIT,- , **ogl vi i**, -te, adj. Mutilat, schilodit:
O venit **ogl vit** dân r zboi.

OLÁT, **oláturi**, s.n. Aluat, coc : Lipe ce cu o âr
olat.

OLĻL, **ol Ļluri**, s.n. Coc din ap , f in i
drojdie, care se folose te ca ferment la dospitul pâinii:
Ol Ļlul s înmoaie înaince d a plom gi pita.

OLCÚ , **olcu e**, s.f. Oal mic : Pune-i m ncarea
într-o **olcu** .

OLÓI, s.g. Ulei: N-am f cut mult **oloi** anu' sta.

OLOÍNI , **oloini e**, s.f. Moar unde se ob ine
uleiul din semin e de floarea soarelui sau de dovleac:
Mâine mergem la **oloini** .

OLTÓNI, **oltóni**, s.m. Pom fructifer (sau
vi -de-vie) de soi, ob inut prin altoire: Cump r s
punem în gr gin ni ce **oltoni**.

OLTONÍ, **oltonésc**, vb. IV. Tranz. 1. A face un altoi:
Ve inu' meu scie s **oltoneasc** . 2. (Despre animale,
p s ri). A vaccina: Vine doctoru' s **oltoneasc** g inili.

OM NÓC, **om nóci**, s.m. Om mare de statur : S-o
f cut un **om noc**.

OP CÍ, **op césc**, vb. IV. Tranz. A împiedica, a opri:
Op e ce-o, s nu m i fug !

OPRÁVA, (Expr. **în oprava**), loc. prep. În calea,
înaintea: D -ce-n **oprava** ei!

OPRÉG, **oprége**, s.n. Catrin a din spate a femeilor:

“Dor d fece, ast dz’ babe,/ i-or luat p-atun i **oprieg**.”
(Chira, C.P., 9)

ORÂND , sg. s.f. Ordine, cur enie. F o âr d
orând în vore .

ORÂNGI, **orângesc**, vb. IV. Tranz. Intrans. A face
ordine, a face cur enie: Hai s **orângim**, c ne vin
go ci.

ORB , **orbé i**, s.m. Cer etor, nevolnic: O venit un
orb s ear d poman .

ORBE Î, **orbe sc**, vb. IV. Intrans. A umbla cu
cer itul: D s rac ce-i, o început s **orbe asc** .

ORBÍU, adv. Orbe te: Î d **orbiu**, nu s uit .

ORITÁC, **oritácuri**, s.n. Unealt folosit la plivitul
p l midei de pe terenurile cultivate: Pune-i coad la
oritacul sta!

ORLÁP, **orlápuri**, s.n. Învoire, concediu (în
armat): C tana noastr o venit în **orlap** pr o
s pt mân .

ORMÁN, **ormánuri**, s.n. Dulap înalt cu u i în care
se in hainele: Fain **orman** -o f cut ci l ru’ pi!

ORT Í, **ort ésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se)
întov r i: Ne-am **ort it** s fa em o treab bun .

OS, **oás** , s.n. Patin f cut dintr-o bucat de lemn
peste care se prinde de-a lungul o sârm îndoit la
capete, ca s alunece mai bine pe ghea : ine -o f cut
oas le a cea?

OSÂNJE, (pl.). P cate ispritate de altcineva (nu de cel care le-a făcut): inecie e **osânje** traje.

OTOLOGÍ, (m) **otologésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. 1. A se stabili undeva departe: Nu mai cîmprunge s-o fi **otologit**. 2. A se lua în cîstorie: Ne-am **otologit**, cne-am plăcut amândoi.

O FÁL, **o fáluri**, s.n. Astfalt: La ora calinuma' pr **o fal**, nu ce imeli.

P

PÁCL, **pácle**, s.f. Pachet (mic) de chibrituri (coninând zece cutii) sau de tutun tîiat: "M-o fost pus pr ochi un ban,/ dou **pacle** d duhan". (Munteanu, C.N.B., 35)

P L MÁRI, **p limáre**, s.n. Funie groas i lung pentru legat c ru a încrcat la transportul nutre ului sau al pioaselor: Leag bine **p limariu'** s nu s r stoarne co ia.

PÁNCOV, **páncove**, s.f. Turt fcut din aluat tîiat în p trate i pr jite în gr sime; minciunea: A mânca ni ce **pancove**.

PÁORE, **páori**, s.m. ran, lucr tor al p mântului: "Am trecut i io prân mulce/ în atâta spurc d ani,/ m-o plăcut i d sc lia/ da' i **paorii** pogani". (P tru, P.P., p. 11)

PÁN , **pene**, s.f. Floare: “Mândro, **pan** galb n , / Doru’ meu ce leag n .” (Folclor)

PÁNJ NE, **panj ni**, s.m. P ianjen: Un **panj ne** o prins o musc .

PAPÍR, **papíruri**, s.n. Hârtie: Înv le ce într-un **papír**.

PÁZ RE, **p z ri**, s.f. Insign : **Paz rea** aia pune -o-n piept!

(A SE) P IT Î, **m p it sc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se împrieteni, a se asocia cu cineva: **Ce-ai p it ât** cu cine nu trebuie.

P LÚG , **p lúgi**, s.f. 1. Pr jin : Ad -mi dân p dure o **p lug** . 2. (Fig.) Om slab, lungan: L-ai v zut cât îi **p luga!**

P MÚC (sg). Vat : “Fo tomoa e d **p muc** / N p gesc î pic -ntruna”. (Munteanu, C.N.B., 21)

P ÓC, **p ócuri**, s.n. Depozit de cherestea: Mergem la **p oc**, s cump r m scânduri.

P ORÍT, (sg.) Ocupa ia ranului; agricultur : “Ion Tureac -a lu’ Bosic / s-or l sat dî la f bric ’/ î a a s-or sococit/ s vin la **p orit**”. (P tru , P., 74)

P ORÍ , **p ori e**, s.f. ranc : Mândra mea-i o **p ori** .

P P RÚG , **p p rúgi**, s.f. Buburuz : **P p ruga** o zburat.

P RÁGE, **p r gi**, s.f. 1. Parad , demonstra ie: “În

c ru a d **p ragie**, un om cu musta ”. (Dumitru, I.R., 31) 2. (Fig. în amenin ri): Situa ie nepl cut : Când î i dau vreo dou , vedzi pr mum -ta-n **p rage**.

P R DÁIS , **p r d isi**, s.f. P tl gea ro ie: F o dzam d **p r dais** , s -mi spele grea a.

P R GÂSC , (Expr. **a lua în p r gâsc**). Spinare: Hai s ce **iau în p r gâsc** .

P R ZÓL, **p r zoále**, s.n. Umbrel : Ia- i **p r -zolu'** c afar ploaie.

P RCÁN, s.n. Pânz de bumbac dîn care se f ceau poale i sp cele pentru portul femeiesc de la ar : A cea-s poale d **p rcan**.

P S LUÍ, **p s luié te**, vb. IV. Unipers. Reflex. (Despre p r ile componente ale unui obiect) A se potrivi: Nu s **p s luié ce**.

P SÚL , s.f. Fasole: “Eu mânc dzam d **p sul** ”. (Chira, C.P., 97)

P U, **p i**, s.m. Persoan de sex masculin în raport cu alt b rbat care e so al surorii so iei: Vine **p u'** s ne ajiuce.

P E LÁT, - , **p e lá i**, -e, adj. 1. (Despre p s ri de curte, animale). Atins de boal : Uit î g ina aia îi **p e lat** . 2. Ame it de b utur : Îi **p e lat**, s cunoa ce c vine dî la birt.

P TÍC , **p tíci**, s.f. Farmacie: În Giroc s-o d chis o **p tic** .

P TICÁR, **p ticári**, s.m. Farmacist: ere la **p ticar** s - i dea ni ce boambe pântru cap.

P TR()OÁNE, **p tr()oáne**, s.f. Tub metalic sau din carton, care con ine o caps , un glon la cap t sau alice în interior: “Îmi adu e **p troane** î c tuli goale”. (Dumitru, I.R., 8)

P TURÁT , **p turáce**, s.f. Pl cint nedospit cu foi: La Anul Nou se f cea **p turat** .

P ZÎ, **p z sc**, vb. IV. Tranz. A priveghea mortul: Mergem î noi la **p zât** de mort.

PÂND RÍ, **pând résc**, vb. IV. Tranz. A purta (exagerat) de grij cuiva: Nu-l mai **pândúri** atâta, c -i d stul d mare.

PÂRCOM, adv. De-a curmezi ul, oblic, piezi : Pune grinda în **pârcom**, c sprijoane m i bine.

PÂ C V,- , **pâ c vi**,-e, adj. Muceg it: Ce-i **pâ c v** nu-i bun d mâncat.

PÂ C VÍ, **pâ c vé te**, vb. IV. Intrans. Impers. A muceg i: Nu ciu d e or **pâ c vit** toace don urile dân c mar .

PECÁRI, **pecári**, s.m. Brutar: O lucrat z e ani, la f brica d pit ca **pecari**.

PEC RÍE, **pec ríi**, s.f. Brut rie: Nu era, în trecut, **pec rie** în sat; oamenii î i f eau sânguri pit .

PECIÁIC , **peceici**, s.f. Gaur la hain unde se introduce nasturele: F o **peciaic** la haina aia.

PECÍ , **pecí e**, s.f. Gr mad de snopi de p ioase sau de fân: Nu s-o f cut fân, numa' o **pecí** .

PECMÉZ, **pecmézuri**, s.n. Marmelad ; magiun: "N-ai pr -cin' s îmbunez, [...]. Ni i cu pit cu **pecmez**." (Chira, S.N. 84)

PEGÉSTRU, - , **pege tri**, -e, adj. i s.m. chiop, olog: O vinit **pegestru** dân r zboi.

PELEG,- , **pelégi,-e**, adj. Gola : Puiu' sta o r mas **peleg** î-l apuc iarna f r pene.

PERPELIC, **perpelícuri**, s.n. Instala ie din lemn sau metal în form de trepied în care se atârñ animalele sacrificate pentru a fi tran ate: Dup ce l-am t iat, am pus porcu' în **perpelic**.

PESTÁL , sg. s.f. R bdare: Nu mai are **pestal** , s-ar tot du e.

PESTÎ, **pest sc**, vb. IV. Intrans. A r bda: Mai **pest ce** o âr , c acu ' mânc m d prânz!

PÉ IN , **pé ini**, s.f. Carne f r os: Cump r o chil d carne, da' numa' **pe in** , s nu- ' dea d-a cu os.

PETRECTÁRE, **petrectári**, s.f. Ac iune la notariat de intabulare a unui bun mo tenit: Mâne merjem la **petrectare**.

PETRÉ E, **petréc**, vb. III. Tranz. A conduce, a înso i (un oaspete, un mort la cimitir): L-**am petrecut** pân la locul de veci.

PEUNÁ, **peoane**, vb. I. Intrans. Unipers. (Despre pui) A pui: Atâta **peoane** puiu' la.

PIELU ÂN , **pielu âni**, s.f. Piele care învelește diferite organe la animale: **Pielu âna** nu-i de mâncat.

PIÉRDE, **pierd**, vb. III. Tranz. (Despre femei gravide) a avorta: Cutare iar o **pierdut** (copilu’).

PIERS CÁT, - , **piers ca i**, -e, Adj. De culoarea piersicii: -o f cut cotrân **piers cat** .

PIGLÁIS, **pigláisuri**, s.n. Fier de c lcat în care se pun c rbuni aprin i: S-o ri it **piglaisu’**.

PIGLUÍ, **piglui**, vb. IV. Tranz. 1. A c lca, a trece c lc torul fierbinte peste o hain ca s nu r mân ifonat : **Pigluie**-mi î chimea a asta. 2. (Fig.). A bate pe cineva: L-o **pigluit** bine, s s -nve mince.

PIGULÍ, **pigulesc**, vb. IV. Tranz. 1. (Despre p s ri) A ciuguli: Tot or **pigulit** puii. 2. (Despre oameni) A mânca pu in: Ni i n-ai mâncat, doar ai **pigulit**.

PILÁRI, **pilári**, s.m. Precupe , persoan care cump r ceva (cereale, legume, fructe, zarzavaturi, animale .a.) ca s le vând cu un pre mai ridicat: Ve inu’ meu toat via a o fost **pilari**.

PIL RÍ, **pil résc**, vb. IV. Intrans. A cump ra diferite m rfuri spre a le vinde mai scump: O **pil rit** ani d dzâle î o câ cigat o avere.

PIPÁRC , **pip rci**, s.f. Ardei: O **piparc** iuce d gust m i bun la mâncare.

PÍRCHI , **pírchi e**, s.f. Bibilic : Zupa d **pirchi** îi tare bun .

PIRÍNCI, s.m., pl. Arpaca : F o dzam cu **pirinci**.

PIRÍNG , **piríngi**, s.f. Bibilic : Clo a ne-o scos dz e pui d **piríng** .

PIS DZÁ, **pis dz**, vb. I, Tranz. A zdrobi, a m run i, a face praf o substan : Am **pis dzat** ni ce mac pântru turt .

PISTRÓINIC, **pistróinice**, s.n. Obiect de cult din lemn în form de cruce: Ai b trâni f eau pr cola i s mnu' cru ii cu un **pistroinic**.

PI L Ú, (sg.) s.n. Urina, udul de la vite: **Pi l u'** s adun într-o groap .

PI CURÁ, **pí cur**, vb. I. Tranz. A ciupi: N-o **pi cura**, c-o doare.

PI LÁID R, **pi láid ri**, s.m. Derbedeu, vagabond: O ajuns un **pi laid r**.

PI MÁN, **pi mánuri**, s.n. Dorin , poft : Mi-i **pi manu'** s -l v d cum s d scure .

PITULÁ, **pitulez**, vb. I. Intrans. Reflex. **M-am pitulat** dup un pom.

PI R U, **pi r i**, s.m. Colind tor: "S -mi d s-chid iar u a/ **Pi r ii** d Ajiun". (Chira, S.N. 72)

PI ÂCLU, **pi âcluri**, s.n. Biciclet : Am un d fect la roata dî la **pi âclu**.

PLA , **plá uri**, s.n. Suprafa de p mânt intravilan: Pr lâng gr gin m i are dou **plá uri**.

PLEC, **plécuri**, s.n. Tabl , plac metalic : Rina f cut dân **plec** sup âre nu âne mult.

PLE , - , **ple i**,-e, adj. Chel: I-o c dzut p ru' -o r mas **ple** .

PLIVÁIS, **pliváisuri**, s.n. Creion: “N-au ni i somn, dar fac e fac/ Cu **plivaisu'** î cu gura”. (Chira, G.S., 29)

PLOGÍ, **plogésc**, vb. IV. Tranz. A coase, a cârpi neglijent: Uit cum **ai plogit** ai i.

PLOMÁD , **plomézi**, s.f. Pr sil : Dânt r puii cia l s m câ âva d **plomad** .

PLOM GÍ, **plom gésc**, vb. IV. Tranz. 1. A l sa de pr sil animale sau p s ri: Ne-am **plom git** câ iva câni d ur io i. 2. A preg ti aluatul de pâine pentru a dospí: **Am plom git** d pit .

POÁNC , adv. Cruci . (Expr. **a se uita în poanc**): Copilu' sta s **uit în poanc** .

POÁRC , s.f. sg. Joc de copii în care unul dintre juc tori împinge o minge, o piatr cu un b spre o gaur în p mânt, pe când ceilal i juc tori caut s o opreasc : Azi nu se mai joac nime' d-a **poarca**.

POBÍR, **pobíri**, s.m. tiulete de porumb cu boabe mici i pu ine: “Frundz verge d **pobir**,/ Râsu' o f cut crepir”. (Bencei, G.S. III, 43)

POC RÁIE, **poc r i**, s.f. Pr jitur m runt , fursec: M rie cie s fac mulce feluri d **poc r i**.

PÓCE, adv. Oare nu, nu cumva, probabil, poate:
Póce ai d gând s nu vini.

POCÉG, **pocége**, s.n. Partea metalic la c ru care une te crucea cu osia: Pune pi ioru' pr **poceg** când ce sui ori ce scobori dân co ie.

POCOLUÍ, **pocoluíesc**, vb. IV. Tranz. A împacheta:
Pocoluie ce bine e vrei s -i trimi i.

POCUMP R, **pocumpéri**, s.m. Perciune, zulf, p r mare: Uit -l cât îi în **pocump r**!

POD, **póduri**, s.n., R m i dintr-un dinte sau m sea care s-a rupt: "Tu m i ai tri ghin ' în gur î in i **poduri d m s le**". (Chira, C.P., 39)

PODOLO Î, **podolo sc**, vb. IV. Tranz. A încâlci:
Ai **podolo ât** toace a âli.

PODRÚM, **podrúmuri**, s.n. 1. Pivni : Punem crumpii în **podrum**, c nu înghea . 2. Groap mortuar cu pere i zidi i din c r mid : I-or f cut (celui mort) **podrum**.

POGÁJIE, **pog jii**, s.f. Bagaj: -o luat **pogajia** în space -o plecat.

POGÁN, - , **pogani**, -e, adj. Iste , care nu se las p c lit: "M-o pl cut î d sc lia/ da' î paorii **pogani**". (P tru , P.P., 11)

POGÁ E, **pog i**, s.f. Pâine nedospit , f r drojdie, plat : F o **poga e**, c nu m i avem pit .

POÍJ , **poíje**, s.f. Leg tur de mai multe obiecte împachetate: Am luat **poija** în space -am plecat.

POLÓG, **poloáge**, s.n. Bra de grâu, orz, secar , ce se pune pe funie după ce este cosit și se leagă în snopi: B rba î coseau, iar muierili f eau **poloaje**.

POMOCÍ , **pomocí e**, s.f. Drug de lemn care se pune la ambele laturi ale unei c ru e înainte de a fi înc rcat cu p ioase sau fân: Dac puni **pomoci e**, încar i m i mult.

POMOROÁNC , **pomorónci**, s.f. Portocal . La p r stas du em î **pomoronci**.

PONIÁV , **poniévi**, s.f. P tur de lân esut în cas , deseori cu motive decorative, cu care se acoper paturile: “ ciu c strâns într-o **poneav** / în p mânt m-oi fa ie pleav ”. (Munteanu, C.N.B., 36)

PONIEVÍ , **ponieví e**, s.f. Cear af esut în cas : -am pr g cit o **ponievi** curat .

PONOSÁL , **ponos li**, s.f. R bdare: Nu m i ai **ponosal** !

PONOSÍ, **ponos sc**, vb. IV. Tranz. A r bda, a suporta: “Când m-am întors, hun loanele [...] nu m-or m i **ponosât**”. (Dumitru, I. R., 36)

PONOSÂT,- , **ponosâ i**,-e, adj. Uzat de prea mult folosin : Chimea a asta-i **ponosât** .

PÓNTO , adv. Punctual, la timp, la fix, f r întârziere: Ai venit **ponto** când trebuia.

PÓR V,- , **pór vi**, -e, adj. Aspru, dur, exigent: “Nu g s ci ni iunge-n lume [...] / Maistor **por v** cu renume / Ca Nelu u dí la balt ”. (Chira, S. N., 87)

POR ÓR, **por óri**, s.m. Gr m joar de fân sau de p ioase: N-am f cut prea mult fân, numa' tri **por ori**.

POROBOCÍ, **porobocé ci**, vb. IV. Tranz. A fixa, a ine, a sprijini un obiect ca s nu cad : Dac nu **poroboce ci** bine co ia înc rcat , s r stoarn .

POSTÁIC , **post ici**, s.f. P staie: Am cules ni ce **post ici** de maz re.

POSTÁT , **post** , s.f. Fâ ie de teren agricol: M i avem d lucrat o **postat** î ni-s gata.

PO IUMP, **po iumpuri**, s.n. Locul de origine al mai multor descenden i: **Po iumpul** nostru o fost la Stancu.

PO MÂNDR , **po mândre**, s.f. Vorb glumea : Tu stai la **po mândre** î eu nu mai pot d lucru!

PO MÂNDRÍ, (m) **po mândrésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A schimba vorbe glume e: Nu v-a i **po mândrit** d stul?

PÓTC , **pótche**, s.f. 1. Nepl cere, pozn : Ai f cut o **potc** . 2. (Expr. **dat de potc**), loc. adj. Pozna : Tare-i **dat d potc** ; loc. subst. Om care face pozne: sta-i un **dat d potc** .

POTCA , **potcá i**, s.m. i adj. Persoan pus pe otii, care face farse: Om **potca** ca Morcelitu', m i rar g s ci!

POTIMÓC, **potimócuri**, s.n. Soart , destin: A a i-o fost **potimócu**.

POV STUÍ, **pov stuiesc**, vb. IV. Tranz. A povesti: Hai, **pov stui ce-mi** e s-o întâmplat.

POZDÁRE, **pozd ri**, s.f. Partea lemnoasă rmas după meli atul cânepii: Sub meli o rmas o grmadă **pozd ri**.

POZONÁRI, **pozonáre**, s.n. Buzunar: “Nani, nani, pui d’lieu,/ Dormi în **pozonariu** mieu”. (Chira, S. N., 80)

PRÁ CHIE, **pr chii**, s.f. Brâu, cingtoare lată de piele sau de lână purtată de rani: âne banii în **pra chie**.

PRÁXA, s.f. Practică, activitate umană într-un anumit domeniu: “El ciază e-i **praxa** în nota în bani”. (Chira, C.P., 92)

PRÁU, (sg.), s.n. 1. Praf: “Vrăbiile se scldau în **prau**”. (Dumitru, I.R., 11) 2. Fig. (Expr. **a face prau**). A distruge: Unge o picătură de boambă la război **prau o f cut**. 3. (Fig.) A irosi: Cum o rmas gazdă, **prau o f cut** dând toată averea.

PR D LÍ, (m) pr d lés, vb. IV. Intrans. Reflex. A în elege, a pricepe: Nu **m pr d lesc** d’fel.

PR P GÍT,-, **pr p gí i**, -e, adj. și subst. Persoană vrednică de ocară: “Ce-o dus dracu’ s’ce-nsori, **pr p gitule**”. (Folclor)

PR PURTÁ, (m) **pr pórt**, vb. I, Tranz. Reflex. A (se) plimba: M **pr port**, c’n-am d’lucru.

PR RÂNGÍ, **pr rângesc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A urma alternativ într-o aciune: **S-or pr rângit** la condurere.

PR UMBLÁ, **pr úmbļu**, vb. I. Intrans. Reflex. A se plimba, a se piri: Dacă n-am e lucra, m **pr umblu**.

PR Z LUÍT,- , **pr z luí i**,-e, adj. i subst. Care se comportă anormal, care iese din limitele obișnuitului: **la-i un pr z luit**.

PRÂSNÍ, **prâsnesc**, vb. IV. Trans. A stropi cu un jet de apă: M-o **prâsnit** îmi am spărat.

PREFECÍ, **prefecesc**, vb. IV. Trans. A accepta ca cineva să-și devină apropiat: Nu-l **prefeci** pr lângă casa, că stă nu-și om dăomenie.

PRÉZ , **préz i**, s.m. Reprezentant al conducerii unei localități, primar, președinte: Mă duc la **prez u'** să-mi aprob cererea.

PRÉZL , (sg.) s.f. Pesmet: Dă făcirtu' prân **prezl** în încăldă-l pune la fript.

PRICÁL , **pric li**, s.f. Vremecăldură: În februarie odată **o prical**, că pomii or împupit.

PRICÍ, **pricesc**, vb. IV. Trans. A atrage atenția cuiva că să nu uite: **-am pricit** și-mi cumperi ceva.

PRIDÁ, **pridáu**, vb. I. Trans. Reflex. 1. A dona: I-am **pridat** toată averea. 2. A se da în îngrijirea cuiva: **M-am pridat** și-mă încredințăm i am.

PRIGHEÓL , **prigheól i**, s.m. Ramur mai groasă și lung a unui copac: Am adus ni ce **prigheol** ' dânp dure.

PRIMÁ , **primá i**, s.m. Primul viorist într-un taraf: Mo Lu u o fost al m i bun **prima** .

PRIMÉZ, **primézuri**, s.n. Zid mic, desp r itor: Traji un primedz î închidz coridoru'.

PRISPÍ, **prispésc**, vb. IV. Tranz. A surprinde, a lua pe nea teptate: L-**am prispit** când în erca s d chid u a.

PRIVÁD , **privedz'**, s.f. Closet: **Privada** îi în gr gin .

PROÁSP T (sg.), s.f. Carne de porc pentru s rb toarea Pa telui: -ai cump rat **proasp t** ?

PRÓB , **probe**, s.f. Repeti ie, încercare: Mergem s facem **prob** la dansuri.

PROB LUÍ, **prob luésc**, vb. IV. Tranz. A face proba, a supune încerc rii, a testa: **Prob luie ce** s vezi dac î-s buni.

PROCÓVI , **procóvi e**, s.f. P tur : Când ne culc m, ne acoperim cu o **procovi** .

PROLEC , **proleche**, s.f. Porecl : To oamenii au o **prolec** .

PRÓT , **pro i**, s.m. Protopop: La sfin ârea biseri ii vine î **prota**.

PROZGOÁD , adv. La întâmplare: Am încercat a a, **prozgoad** , dar n-am r u ât.

PUIÚ , **puiú urí**, s.n. Sertar (mic) de la un obiect de mobilier: Caut -n **puiu** i ad -mi foarfe ili.

PÚLF R, **púlf re**, s.n. Pudr . Dac -i op rit copilu', pune-i ni ce **pulf r**.

PÚMAR, **púm re**, s.n. Unitate de m sur pentru lichide (b uturi alcoolice) egal cu 0,5 dl: "Traji un **pum r**, m i traji unu!" (Chira, C.P.,17)

PUMNÁ , **pumná i**, s.m. Partea de jos a mâneclor unei c m i sau bluze; man et : Coas -mi un bumb la **pumna** .

PUP, **pupi**, s.m. 1. Mugur: "Gr gina nu-i ogorit / -o dat **pupu** la r chit ...". (P tru , P.P., 37) 2. Expr. **A sta pup** = a sta ghemuit: **Stai pup** i nu ce mi ca!

PUPLÍN, s.n. Pânz fin de m tas : "P st pieptu' gol, chimea a d **puplin** sub laib r vân t". (Chira, C.P.,69)

PÚRIC, **purice**, s.m. Titirez: -am f cut un **puric** s ce jio i.

PUR ULÁN, **pur ulánuri**, s.n. Por elan: Cinerili a cea îs d **pur ulan**.

PÚSL , **púsle**, s.f. Bezea, pr jitur din albu de ou b tut cu zah r: N-am m i v dzut în duclean **púsle**.

PUSTÂNÍ, **pustânésc**, vb. IV. Tranz. A p r si: D când st la ora , **o pustânit** satu'.

PUSTÂNI,-E, **pustâni,-e**, adj. Nelocuit, p r sit: “ âpure ce-o cucavaie/ A **pustâne** î a moarce”. (Chira, C.P., 98).

PÚT R, s.n. Unt: “Merjeam cu vro mândr s d m d fântâni [...] Purtând căce-o strai în ambili mâni,/ Cu pit cu **put r** î eva mel pais”. (Chira, C.L., p. 44).

PUTOÁRE, **putóri**, s.n. Om lene : A a **putoare** n-am m i pomenit.

PU ULUÍ, **pu uluíesc**, vb. IV. Tranz. Reflexiv. 1. A cur a, a da o înf i are pl cut : Nu ce mai **pu ului** atât, c nu ce du i pr gostâie! 2. (Fig.). A face de ocar , a mustra aspru pe cineva: Las' c î-l **pu uluiesc** eu când îl întâlnesc.

R

RAC, s.n., sg. Boala numit cancer: Tot m i mult lume moare d **rac**.

RÁDA , adv. În plus, pe deasupra, în adaos (care nu se pl te te): M i bea un p har, c sta-i **rada** .

RAF, **ráfuri**, s.n. Cerc de fier prins pe o roat de lemn la c ru : Am dus roata la cova i s -i strâng **rafu'**.

RÁIN , **ráine**, s.f. Crati : Pune **raina** la foc.

RÁIT , **ráite**, s.f. Vizit scurt , trecere în grab pe undeva: Am dat o **rait** prin ora .

RÁMPA , s.n., sg. Must care începe să fermenteze:
Be și **rampa** c -i tare bun.

RÁNI CE, (sg.), s.f. Hran : Pr iarn , pântru casa
noastr avem d stul **rani ce**.

RÁNTOTA, adj. invar. și adv. Întors pe dos, în
dezordine: Toace lucrurile dâncas îns **rantota**.

RÁPURE, **rápuri**, s.m. Mic umfl tur cauzat de o
infec ie a pielii: Dac -i ies **un rapure**, s nu-l rupi!

RÁSCURI, (pl.), s.n. Vreascuri: A cea-s **rascuri**
bune d a â at focu'.

R C DUÍ, **r c duiésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A
se angaja, a promite să îndepline ti o misiune, o sarcin :
Nu poți, nu ce **r c dui!**

R CHIÁT, - , **r chia i**, -e, adj. Ame it de rachiu:
Iar îi **r chiat** P tru.

R COÁRE, s.f., sg. (În expr. **a sta la r coare**)
Închisoare: O stat la **r coare** doi ani.

R DÚ , **r dú e**, s.f. Femeie care g te te bucatele
la ospete: M rie-i **r du** vestit .

R GÚT, **r gú i**, s.m. Recrut: Ai ajuns **r gut** î
acu ' ce ia în armat .

R IÁT,- , **r ia i**, -e, adj. (Despre copii sau anima-
le). Nedezvoltat, r mas în urm cu cre terea: Purceii
cia-s **r ia i**, cu toace c or mâncat cât or vrut.

R MÁ , **r má uri**, s.n. R m ag, pariu: Pun
r ma cu cine î câ cig.

R M Î, **r m ésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A paria, a face r m ag: Pot s m **r m sc c** -i a a cum spun eu.

R NÍ, **r nésc**, vb. IV. Tranz. A face cur enie în grajd, în cocin , sco ând gunoiul de la animale: Dup ce mânc m, duce î **r ne ce t** logu'!

R NTUNÁ, **r ntún**, vb. I Tranz. A r v i, a strica ordinea: Tot o **r ntunat** prân cas .

R P GÁ, **r p g**, vb. I. Intrans. Reflex. A se da pe ghea : To ' copiii s-or **r p gat**.

R P GÚ , **r p gú uri**, s.n. Ghe u , lunecu pe care se dau copiii iarna: Iar v-a i dus la **r p gu** ?

R PÉL , **r pél i**, s.m. Chibrit: Am cump rat o pacl d **r pel i**, c n-am mai avut.

R PÍD , **r pízi**, s.f. Obiect de cult format dintr-un disc de lemn pe care sunt pictate chipuri de îngeri, având o coad pentru a fi purtat la procesiuni religioase de c tre copii: "Patru dieci purtau sfe nice cu lum n ri... al i patru, mai r s ri i, purtau **r pizi!**" (Dumitru, I. R., 17)

R SCOBOÁL , **r scobóli**, s.f. Zarv , t r boi: Nu mai fa e i atâta **r scoboal** !

R SCOCORÍ, **r scocorésc**, vb. IV., Intrans. Reflex. A se r sti, a ipa: e ce **r scocore ci** a a?

R STÁNI , **r stáni e**, s.f. Marginea din exterior a unui pat a ezat la perete: Tu dormi la p rece, eu la **r stani** .

R T RÍ, **r t résc**, vb. IV. Intrans. A e ua într-o ac iune: O cam **r t rit**-o cu buticu’.

R PT, **r pturi**, s.n. Re et pentru medica- mente: “Înspr zâu , bat ca oaia,/ La ghin ar, s -mi dea **r ptu**”. (Chira, S.N., 63)

R ÂPÍS, **r âpisuri**, s.n. Recipis , aviz: Când am primit coletul, am semnat o **r âpis** .

R VÓLV, **r voálve**, s.n. Revolver: Am g sât un **r volv** îngropat în p mânt.

R ZNÍ, **r znésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) separa, a (se) dezbină, a (se) desp r i: Ai cineri s-or **r znit** d-ai b trâni.

RÂGÂI, **râgâi**, vb. IV. Intrans. A scoate pe gât un zgomot provocat de eliminarea gazelor din stomac: Nu mai **râgâi** atâta!

RÂP, (sg.), s.n. Strat de murd rie pe pielea omului sau a animalului; jeg: Spal **râpu**’ d pr cine!

RÂMBOIÁ, (m), **râmbói**, vb. I. Intrans. Reflex. A se r stí: e ce **râmboi** la mine?

RÂ CHIÁ, **râ chii**, vb. I. Tranz. i Intrans. (Despre or t nii). A scurma: “Opt g ini, ori poace nou / Stau î **râ chie** d-a moaca”. (Chira, G. S., III, 27)

RÂ CHITÓR, **râ chitoáre**, s.n. Instrument în form de teu pe care se deap n tortul pentru a face un scul: Cât am tors am adunat pr **r chitori**.

RÂ NÍ, **râ nésc**, vb. IV. Tranz. (Despre p s ri). A

digera boabele: Gîna asta-i beceag ; vîd cî nu mai **rî ne ce**.

RÉCLU, **récluri**, s.n. Pîs de îmbrîcî minte femeiasc purtat peste bluz : nîd rî a m-o fîcut **un reclu**.

REÚM , **reúmi**, s.f. Reumatism: “Sîntos ca tunu dacî nu ar fî **reuma**”. (Chira, C.P., 40)

RIGI, adj. invar. (Despre cai). Ro cat: Are doi cai **rigi**, dî mî mare dragu’!

RÍN , **rini**, s.f. Jgheab din tablî pus la strea îna unei case: **Rina** s-o-mbuturit îtrî buie schimbat .

RINGHI PÍL, **ringhi pîluri**, s.n. Carusel, cî lu ei: Când am fost la târg la ora , copiii m-or rugat sî-lasî sîdea cu **ringhi pîlu’**.

ROL, **róluri**, s.n. 1. Tîvîlug: Prîstîsîmînturîtrî buie dat cu **rolu’**. 2. Instrument folosit de zugrîvi, format dintr-un cilindru de cauciuc î un burete cu care se executî motive decorative pe pereî: Astîdz’ nu sîmai prea dî cu **rolu’** prîpîre’.

ROMONÍ , **romoni e**, s.f. Muîel: Fî-i un ceai de **romoni** .

ROMP Í, **rómp i**, vb. IV. Tranz. A amesteca ceva îngurîcu zgomot: Când mînî, nu **romp i!**

ROSC Í, **rósc i**, vb. IV. Intrans. A face un zgomot prin frecare sau roadere: S-augeîeva **rosc ind**.

ROZOLÍ, **rozolésc**, vb. IV. Tranz. A produce neplîceri prin frecare: M-o **rozolit** pîpucu.

RÚD , **ruzi**, s.f. Pro ap, oi te: “C via a la socrie/
Îi ca **ruda** la co ie,/ Co ia st la scuceal ,/ **Ruda** st în
ploaie-afar ”. (Folclor)

RUG, **ruji**, s.m. Salcâm: 1. Lemnul d **rug** putr -
dz ce greu. 2. Tulpin (târâtoare) de mure: P mântu’
n lucrat s-o umplut d **ruji**.

RÚG , **ruji**, s.f. S rb toare la care se pr znuie te
hramul bisericii: “Era o **rug** la Chi oda/ [...] Când
a cepta în u doda,/ S -i vin go cii chiar d scul i”.
(Chira, C. L., 38)

RÚGI , - , **ruji**, -e, adj. Portocaliu: O f rbuit
ruji .

RUMENÉLI, (pl.), s.f. Produs cosmetic sub form
de praf de culoare ro iatic ; farduri: S-o dat cu **rumenili**
pr obraz, s ar ce m i frumoas .

RUMENÍ, **rumenesc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A se
farda: Prea tare s-o **rumenit** î nu-i st bine.

RÚPE, **rup**, vb. III Intrans. A se exprima cât de cât
într-o limb str in : Nu cie prea bine, dar o **rupe** pr
nem ce.

(CU) RÚPTU, loc. adv. Cu gr mada; la în elegere:
Bucacili s-or împ r ât cu **ruptu**.

S

SÁB R, - , **sáberi**, -e, adj. C ldu : O fost o ploaie **sab r** .

SAFT, (sg.), s.n. Zeam pu în în care se pr je te friptura: S - pun i un pic d **saft**?

S GEÁC, s **geácuri**, s.n. Suport de metal cu trei picioare pe care se a eaz oala la fiert: M duc la cova i s -mi fac un s **jeac**.

S L RÍ , s **l rí e**, s.f. Solni : Mai pune ni ce sare în s **l ri** .

S LIGÁRI, (sg.) s.n. Praf conservant pentru compoturi: S -mi cumperi ni ce s **ligari**.

S MURÁSTRU, - , s **murástri**, -e, adj. (Despre plante) Care r sar din s mân a scuturat în p mânt cu un an înainte: Avem s lat d-a s **murastr** .

S PUNÉLE. s.f., (pl.) Cl buci de s pun: Spal -ce bine cu mulce s **punele**.

S RÁC, - , s **raci**, -e, adj. 1. S rman: “**S rac** inima me/ Iar începe-a m dure” (Folclor) 2. Orfan: D mic o r mas s **rac** d mam .

S R ÓR, s **r óri**, s.m. Lucr tor cu ziua, z ua : Lucru d s **r ori** nu-i ca i când îl fa i tu.

SÂMBR LUÍ, **sâmbr luiésc**, vb. IV. Intrans. A umbla cu cineva, a se întov r i: Nu mai **sâmbr lui** cu el, c ce-nva la r le.

SÂMCILÍE, s.m. S rb toarea Sfântului Ilie:
Sâmcilie s âne în 20 iulie.

SÂNJERÉCE, **sânjere**, s.m. Caltabo cu sânge:
Bun o fost **sânjerecele**.

SCHIDOÁL, **schidóli**, s.f. Copil zv p iat,
nestâmp rat: Ie ci o **schidoal**.

SCHIDOLÍ, (m) **schidolésc**, vb. IV. Intrans.
Reflex. A se îmbufna, a se sup ra încruntându-se: Nu ce
mai **schidoli** î hai s merjem!

SCHIMOSÎ, **schimos sc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A
se strâmba, a face grimase: Uit -ce la el cum s
schimos ce!

SCHIPEÁT, **schipé i**, s.m. Scurpat: “Las s cad în
fântân un **schipeat**” (Dumitru, I.R., 25)

SCHIPÍ, **schip**, vb. IV. Tranz. A scuipa: Nu **schipi**
pr jios c nu-i frumos!

SCLEP, **sclep i**, s.m. Musc mare care în eap
vitele i omul pentru a se hr ni cu sânge: Cum ai intrat
cu co ia în p dure, s-adun **sclep î** pr cai.

SCOÁRN, **scoarne**, s.f. N scocire, tire fals : Nu-i
istina, asta-i **scoarn**.

SCOJORÁT, **scojor i**, s.f. Partea pr jit a
cartofilor fripi: Frije bine crumpii s s fac **scojorat**.

SCORBÁICI, **scorbáiciuri**, s.n. Crava din nuiele
împletite: “Io dâncuni scobor **scorba iu/** î-l croiesc
pr st spinare”. (Chira, G.S., III, 26)

SCORNÍ, **scornésc**, vb. IV. Tranz. A n scoci, a inventa: Or **scornit** ni ce vorbe d spr cine.

SCOPI, (**i**)**scopésc**, vb. IV. Tranz. A castra un animal: “O-n eput ca s **scopeasc** / F lo âili la câni”. (Chira, S.N., 75)

SCOVÁRZ , **scovérzi**, s.f. Turta numit cl tit : “Doamn bine cu ochi verdz/ Nentrecut la **scoverdz**”. (Chira, G.S., III, 31)

SCROB, **scróburi**, s.n. Mâncare din f in de grâu fiart : A mânca ni ce **scrob** cu lapce.

SCUTÍ, **scutésc**, vb. IV. tranz. 1. A ad posti: L-am **scucit** pr lâng cas , c n-o avut unge s stea. 2. A ocroti, a proteja: L-am **scucit** cât o fost mic, acum îi mare.

SCUTÉALA, **scutéli**, s.f. Ad post, scut, ocrotire: “Co ia st la **scuceal** ,/ Ruda st în ploaie-afar ”. (Folclor).

SÉCIC , **séciche**, s.f. Ma in de tocat coceni de porumb pentru vite: Ai grij s nu- i prindz mâna la **secic** !

SFÉT R, **sfét re**, s.n. Pulover: **Sfet rul** d lân âne cald.

SÍGHIN,- , **síghini,-e**, adj. (Despre fiin e) Suplu, ml dios: Tare **síghin** s-o f cut!

SIMITÁCE, (sg) s.f. Unitate de m sur a b uturilor de 250 ml: Pune-mi o **simitace** d vin!

SIMPLÓN, **simplónuri**, s.n. Tren rapid: “Vine i privatizarea/ M i rapid ca **sâmplonu**”. (Chira, S.N., 86)

SLÁST , (sg), s.f. Mâncare de dulce nepermis în zilele de post: Nu mânc m d **slast** , c -i post.

SL BÍN , **sl bîni**, s.n. Partea de la spate a corpului omenesc opus abdomenului, aflat în zona rinichilor: Dac -i dai una bun la **sl bîni**, îi gata.

SL VÍN , **sl víni**, s.f. Dispozitiv din lemn sau metal format dintr-o eav scurt prev zut cu un robinet la un cap t, iar cu cel lalt introdus în partea lateral a unui vas, servind la scurgerea mustului, vinului, uicii: “Dzâc cu mâna pr **sl vin** : Câtu-i vasu’ d r chie,/ Iarna poace s m i ân !...” (Chira, G.S., III, 27)

SLIN, **slinuri**, s.n. Jeg, râp: Îi **slinu**’ pr el d-un jejet.

SLINÓS, - , **slino i**, -e, adj. Jegos, râpos: Ad chimea a s-o sp l c -i **slinoas** .

SLOÁG , s.f. (În expresia d **sloag**) Ajutor: Fii d **sloag** când ce cem.

SLOIÉCE, **sloié i**, s.m. ur ur de ghea : “Nâs -râmbe fac golumbii,/ Pigulind dintr-un **sloiece**”. (Munteanu, C.N.B., 4)

SMAG, (sg), s.n. Putere, for , energie: N-ai nici un pic d **smag** în cine.

SMINCÍ, **smincésc**, vb. IV. Tranz. A gre i: “Gângi â-v în lece, nu cumva s **sminci** .” (Chira, C.P., 91)

SMÍNT , **smín i**, s.f. Gre eal , vin : “– Chio, cred c fa i o **smint** ”. (Chira, S.N., 60)

SMIRÍ, **smirésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se sfii: Nu ce mai **smiri** î spune e ai d spus.

SMUG, **smugi**, s.m. al u: N-am prins nimic, numa’ un **smug**.

SOÁRCE, **sor** , s.f. 1. Soart : A a i-o fost **soarcea**. 2. Placent : Dup ce o f tat, vaca o l p dat **soarcea**.

SÓB , **sóbe**, s.f. Camer , odaie: “**Soba** me d la Chi oda [...] / Mi-este leag n î sicriu” (Chira, C.P.)

SÓBA MÁRE, **sóbe mari**, s.f. Camer de oaspe i: S fa em curat în **soba mare** c ne vin go ci.

SOBOLÁN , **soboláne**, s.f. Buc t reas priceput , expert : N-am ciut c tu ie ci **sobolana**.

SOCÁC, **socácuri**, s.n. Uli , strad : “T t **socacu-i** numa larm ” (Chira, G.S., III, 27)

SOC CÍ , **soc cí e**, s.f. Buc t reas care g te te mâncarea la ospe e: ine o fost **soc cí** la nunt ?

SÓD , (sg.), s.f. Sifon: A bea ni ce **sod** .

SÓMOT, (sg), s.n. Catifea: “Prunii- pun cl b d **somot**”. (Munteanu, C.N.B., 21)

SORAMFÍR , **soramfíre**, s.f. Pas re cânt toare de culoare galben : “Dripeam c pt lanii sub t lpi d

opini / S-ascult **soramfira** în s la i la Boroii”. (Chira, C.L., 44)

SORCEÁL , **sorcéli**, s.f. Ap rie: Dup ploii s-o f cut o **sorceal** .

SORCÍ, **sorcése**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se uda: L-o prins ploaia î totu’ s-o **sorcit**.

SORSÁM, **sorsámuri**, s.n. Harna ament: Ad **sorsamurile** s pringem caii la co ie!

SOVIÁC , **soviéci**, s.f. Pl cint din aluat dospit în form de sul având ca umplutur mac, brânz , nuc : “Le-o adus în sat cu mar u’/ [...] Ca s mân e poprica u’/ **Soviaca** î cuglufu” (Chira, S.N., 65)

SP CEL, **sp céle**, s.n. Bluz femeiasc confec ionat din pânz alb de bumbac, de in sau de borangic împodobit (uneori) cu cus turi: Un **sp cel** ca sta, mai rar!

SP ÍE, **sp íi**, s.m. Persoan care posed întinse terenuri agricole; latifundiar: Mescalu era un **sp ie** cunoscut la noi.

SP RÍ, (**s-o sp rit**) Despre fin , vb. IV. Tranz. Reflex. A se degrada din cauza vechimii: F ina care **s-o sp rit** nu-i mai bun .

SPECIÁZ , **specézi**, s.f. 1. Floarea numit stânje- nel: În gr ginu a cu flori avem î **speciadz** . 2. Sp tar la o banc : “D scamnu’ cu **speciadz** / Cât p-a i s -m’ rup grumadzu’.” (Chira, C.P., 56)

SPESÁ, **speséz**, vb. I. Tranz. A cheltui: O **spesat** mul ' bani cu doctorii.

SPOVÉLNIC,- , **spovélnici**,-e, adj. De pomin : O ajiuns **spovelnic**.

SPRÂNJÎ, **sprânj sc**, vb. IV. Tranz. A împra tia: Nu fugi c **sprânj ci** puii.

SPRIJONÍ, **sprijón**, vb. IV. Tranz. i reflex.: 1. A propti: **Sprijoane** creanga s nu s rup , c -i prea încrcat . 2. A se baza pe cineva: Nu m pot **sprijoni** pr el.

SPRIJOÁN , **sprijoáne**, s.f. Sprijin, ajutor: N-are ni i o **sprijoan** la b trâne .

ST Í, **st ésc**, vb. IV. Tranz. A aduna, a obine bunuri, avere prin munc : "H , p i scea îs **st ice**/ dân sudoare î dân bani". (P tru , P. P., 11)

ST LNI , **st lni i**, s.f. Plo ni : Toat noapcea m-or mâncat **st lni âli**.

ST VÁL , **st véli**, s.f. Astâmp r: "N-am **st val** la s rvi i". (Chira, C. L., 53)

ST VÍ, **st vésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se astâmp ra, a înceta de a mai face un lucru r u: " î d atun ia cred c m-am **st vit**". (Chira, C. L., 48)

SÂLP, **stâlpi**, s.m. Ectenie f cut de preot oprindu-se din loc în loc la ducerea mortului spre cimitir: Are d f cut doi **stâlpi** pân la mormân .

STÂNG CÍ, **stâng césc**, vb. IV. Intrans. Reflex.

(Despre vaci, oi) A nu mai da lapte din cauza unui muls defectuos: Joiana s-o **stâng it**.

STÂRC, **stâr i**, s.m. Barz : “Unge-s **stâr ii**? Iaca nu-s.” (Petru Chira)

STELÁJ, **steláje**, s.n. Poli , etajer : Pune- i c r ile în **stelaj**.

STICÁRI, **sticăre**, s.n. C ma lung , alb , îmbr - cat de b ie i peste îmbr c minte la ceremonii religioase: “Doru-mi [...] / D gie i cu cru e-n space, / Cu **stihare** i r piz’ . (Chira, S.N., 72)

STÓGO , - , **stogo i**, -e, F los, ar tos, plin de sine: Ve inu-i tare **stogo** .

STR GHEA , (sg), s.f. Lapte închegat, preg tit pentru brânz , bun i de consumat: Am mâncat un cinerid **str ghea** .

STR GÁN, (sg.), s.n. Astrahan, piele de miel din rasa caracul: Iarna, la s rb tori, oamenii purtau cl b d **str gan**.

STR LUCÍ, **str lúce**, vb. IV. Impers. Unipers. A fulgera: “Iar **str lu e** pr aproape / î tr zne ce-n s l i la Groap !” (Chira, G. S., III., 33)

STRÂCNI, **strâcné te**, vb. IV. Unipers. Intrans. A sim i o durere fulger toare i intens : M-o **strâcnit** în space, s mn c s schimb vremea.

STRÂCNITÚR , **strâcnitúri**, s.f. Durere fulger - toare i puternic , junghi: Când m-am sculat dân pat, am sâm ât o **strâcnitur** -n space.

STRÂJNIC, **strâjni i**, s.m. Cal tân r, pân la un an:
A a un **strâjnic** mi-a dori î eu.

STRÉMU (sg.), s.n. (cu prep. **în**). Loc dep rtat î
necunoscut: S-o dus **în stremu**, nime' nu m î cie d el.

STROFOCÁ, **strofóc**, vb. I. Intrans. Reflex. A se
sili pentru a face ceva cât mai repede î mai bine: Nu ce
mai **strofoca**, las-o m î moale!

STRUGURÉL, **strugurúi**, s.m. Stafid : Când fa î
cugluf, s baji î **strugurei**.

STRUJÁC, **strujácuri**, s.n. Saltea: D s rac e-i
n-are ni î **strujac** d durmit.

STRUJÂT,- , **strujâ i,-e**. Sl bit, cu înf î are
nepl cut , semn al unei suferin e: Uit -ce cât îi d
strujât!

STRUJÎ, (m) **struj sc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A
sl bi: Tare s-o **strujât** de-o vreme.

STUCNÍ, **stucnésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A reveni
asupra unei hot râri, a da înapoi: M-am **stucnit** î n-am
mai plecat.

STUP Î, **stup sc**, vb. IV., Tranz. A cheltui to î
bani, a risipi toat avu ia: Pân n-o **stup ât** tot, nu s-o
l sat.

STURUÍ, **stúruí**, vb. IV. Tranz. A sec tui de bani pe
cineva: Nu-i m î dau bani, c m-o **sturuít**.

SÚB , **súb i**, s.m. Paznic de câmp: Nu-s m î
sub i care s umble pr câmp ca s -l p zasc d ho'.

SUCM ZÂT,- , **sucm zâ i,-te**, adj. Fandosit: Ie ci un **sucm dzât**.

SUCM ZÎ, **sucm z sc**, vb. IV. Reflex. Intrans. A se fandosi: Nu ce mai **sucm dzî** atâta i gat d mâncat.

SÚCN , **súcne**, s.f. Fust : Muierile d az or l sat poalili î or luat **sucnile**.

SÚDU, s.f. (Expr. a **ine sudu**). Vorbire, dezbatere: e **sudu** lu' Ioana a i ânut pân acum, d vini a a târdzâu acas ?

SUFULCÁ, **sufulc**, vb. I. Tranz. A sufleca: **Sufulc** - i izmenili, s nu ce udz prân ap !

SUJÍN , **sujíni**, s.f. Pielî desprins de la r d cina unghiei, u or dureroas la lovire: Mi s-o f cut o **sujin** la jejetul al mare.

SUMU Á, **sumú** , vb. I. Tranz. 1. A înt râta câinii: Dac g inili s bag -n gr gin , **sumu** cânili dup ele. 2. (Fig.) A stârni, a instiga: "Vine-apoi la mine-n cas ./ Încercând s m **sumu** ". (Chira, S.N., 84)

SURIPÁ, **suríp**, vb. I. Tranz. Reflex. 1. A (se) d râma: I s-o **suripat** zâdu' c î. 2. A se îboln vi de hernie: Nu rigica un lucru prea greu, c ce **suripi!**

SURIPÁT- , **suripá i,-e**, Adj. 1. D râmât, c zut la p mânt: Dac nu ai pus o propt la zâd, acuma s-o **suripat**. 2. Bolnav de hernie: Îi **suripat** d prea mult tovar .

SUSPÍNI, (pl.) s.m. Boal la cai: L-o p c lit c i-o vindut un cal cu **suspini**.

ÁIC , **i i**, s.f. Oal mic , cea c : Pune lapcili în **aic** .

GÂRT, **gâr i**, s.m. 1. Ucenic care înva o meserie: Pr-al mic l-am dat **gârt** la un cova i. 2. (Fig.) Me ter nepriceput în meseria lui: sta-i **gârt**, nu-i maistor.

IB , **ib** , adj. Afectat la articula iile picioarelor: Umbl greu c -i **ib** .

IT U, **it ie**, s.n. Banc de tâmpl rie: Micu, ci l ru', pringe scândura în **it u** -atun i o taie.

RÁN, **ráni**, s.m. Crap: Am prins cu z broanea în Cimi un **ran** d dou chile.

R MP U, **r mp ie**, s.n. n ule f cut pentru scurgerea apei ca s nu b lteasc într-un loc: Am s pat un **r mp u** s s scurg apa dân vore dup ploaie.

RPÉNC , **rpénci**, s.f. Crati : "Url oala a cu sarme/ î-n **rpeanc** ferbe mandra". (Chira, G.S. III, 26)

ÂL RÁT,- , **âl rá i,-e**, adj. Cu dungi, v rgat: Îmi pla e marva asta, c -i **âl rat** .

ÂNT R, **ânt ri**, s.m. Hingher: La noi o fost **ânt r** âganu' Lali.

ÂNT RÍE, **ânt ríi**, s.f. Loc în afara satului unde se îngroap animalele moarte: Când bace vântu' vine dî la **ânt rie** o putoare.

ÂRÉGHIE, **âréghii**, s.f. Partea din fața și cea din spate a unei cruci: Dă tovarăș-o rupt **âreghia**.

ÂRUÍ, **ârui**, vb. IV. Tranz. A lucra cu prăjitoarea spațiul dintre rândurile distanțate ale unor plante de cultură pentru a distruge buruienile și a afâna pământul: Mâne merjem să **ârui**m cucurudzu’.

CĂTÚL, **cătúli**, s.f. Cutie: “Îmi aduce prăjitoare în **cătuli** goale de prau de pușcă”. (Dumitru, I.R., 8)

CEÁV, **cevi**, s.f. Tevie: Marviliile mănă **ceav**.

CÉRGUR, **cérguri**, s.f. Tergar: La morș li se dă pomana **cerguri**.

EÁM, **éme**, s.f. Alic din plumb care se pune în cartușul armei de vânătoare: Iest **éme** în mări, în mări.

ÉBLU, **ébluri**, s.n. Oală de noapte: Ne trezesc o noapte un **éblu** nou căsă s-o-mbuturit.

EGÓGE, pron. nehot. Orice: Asta nu-i **egoge**.

ELÁIN, **eláine**, s.f. În elciune: “Dăv-os pământ-ncoa e,/ Băce-n poartă cu **elaina**.” (Munteanu, C.N.B., 10)

ELÁU, **elái**, s.m. Cel ce înălță, pământele, minte: Ia-i un **elái**, fere-țe-țe de el!

ELUÍ, **élui**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) înela, a (se) pământeli: M-o **eluit** cu banii.

ERBÍ, **erbié**, s.f. Bătătură: Mi s-orfăcut niște **erbié** la picioare.

ERÍME, **erimi**, s.f. Tavan: O c dzut **erimea** dãn cuin .

ET, **éturi**, s.n. Lini te: Noapcea îi **et**, numa' câinii s-aud cum latr pr st sat.

FÁRC , **f r i**, s.f. Mezel preparat din buc ele de carne i sl nin de porc, uneori i sânge; tob : “N-ai pr -cin s îmbunez,/ Ni i cu turt , ni i cu **farc** ”. (Chira, S.N., 84)

FUNG, (sg.), s.n. Vitez : “Eu dau **fung**,/ Mai s-o do-mpung”. (Munteanu, C.N.B., 7)

ICM , **icme**, s.f. Dantel , broderie: -o pus **icm** la poale.

ÍCOVE, s.f. pl. T i ei mai mari care se g tesc cu brânz , cu gri , cu mac, cu nuc : Mi-i dor d **icove** cu mac.

ÍJM , **íjme**, s.f. Cizm : -o cump rat **ijme** noi.

IMITÁCE, **imit i**, s.f. Jum tate de de (0,5 dl.) D -mi o **imitace** d s c ric .

INC TUÍ, **inc tuiésc**, vb. IV. Tranz. Reflex.: A se dezvinov i, a nega o acuza ie: Atâta s-o **inc tuit** c el n-o f cut fapta aia.

INEGÓGE, pron. nehot. Oricine: tu credz c eo mi-s **inegoge**?

ÍNSTE, pl. s.f. (Expr. i-or strâgat **instele**) Vorbe de ocar : “În epui atun i lu' nana/ **instili** s i le strig.” (Chira, C.P., 49)

IOÁRD , **ioárde**, s.f. Ciread , turm , mul ime: “Am în Giroc o **ioard** d g ini”. (Chira, C.L., 47)

IOB - , **iobi**, -e. adj. tirb: I-or picat ghin î -o r mas **iob**.

IOBÁL , iobéli, s.f. Persoan care vorbe te întruna: Atâta m-o ânut d vorb **iobala** aia.

IOCÂÍ, **iocâiuri**, s.n. Cadavru (de animal) în descompunere, cu miros urât: Nu ciu e **iocâi** îi în cap tu’ gr ginii la noi.

IOCLÓD, **ioclózi**, s.m. tiulete de porumb desf cut de boabe: “Pot s lucru ca n rodu’./ C primesc numa’ **ioclođu**”. (Chira, S.N., 82)

IORCÚ , **iorcú e**, s.f. Co ofan : **iorcu a** o luat un pui d g in .

IOROVÁ , **iorové e**, s.f. Fruct: S nu mânci **iorove** pr stomacu’ gol c ce becej ci.

IORSÁIE, **iors i**, s.f. Persoan care cere mereu una-alta: Copilu’ sta-i o **iorsaie**.

I , **i uri**, 1. s.n. ea de biciclet sau motociclet : S-or rupt fed rile la **i** . 2. interj. Cuvânt rostit când alungi pisicile: **i** afar !

IÚCURE, **iúcuri**, s.m. Ornament f cut dintr-o împletitur sau dintr-un m nunchi de fire, cu care se împodobesc marginile unui covor, ale unei draperii, un obiect de îmbr c minte: Are cotrân cu **iucuri**.

IUGLUGÍ, **iuglugésc**, vb. IV. Tranz. A rupe p r i din ceva: Tot or **iuglucít** graurii merili.

IUGLUGÍT,- , **iuglugi i,-e** adj.: Stricat aici i
colo: Uit cum îs d **iuglugi i** pomii!

IUI, **iuiri**, s.n. Umfl tur la cap, cucui: O fost
un b rberi: neam u' l cu **iu**.

IULÍ, **iulesc**, vb. IV Intrans. A asculta cu aten ie,
a trage cu urechea: Am **iulit**, dar n-am în les e-or
vorbit amândoi.

IUMP, **iumpi**, s.m. Ciot, parte a unei plante, a
unei tulpini r mas deasupra p mântului dup t iere:
M-am împiegecat într-un **iump** -am c dzut.

IUMP VI, **iump vésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A
(se) lovi la picioare: Nu poace umbla c s-o **iump vit**.

IUN VÍ, **iun vésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se)
schilodi: Ai grij s nu ce **iun ve ci** acolo la f bric .

IUN VÍT,- , **iun ví i,-e**, adj. Lovit, desfigurat:
L-ai v dzut cât îi d **iun vit**?

IUPELÍ, **iup l**, vb. IV. Tranz.: Tr buie s
iupelim gâscili.

IUR TUR , **iur turi**, s.f. Broderie executat
manual, aplicat la poale, la fe e de mas etc: Frumoas
iur tur ciau s fac alt dat femeile.

IUREÁ, **iuréle**, s.f. Clopo el mic i rotund;
zdr ng nea: "Doru-mi d anii cineri/ Cu **iurele** la
opinc ". (Chira, S.N., 72)

IURÉDZ, **iuredzi**, s.m. Cucuvea: Un **iuredz** st
pr cas .

IURÉL, **iurelé**, s.n. Strecur toare: Pune macaroanele în **iurel** s s stoarc .

IU IULÁ, **iú iul**, vb. I. Intrans. Reflex. (Despre p s ri) A se t v li în nisip, în praf: G inile s **iu iul** la soare.

IVI Î, **ivi sc**, vb. IV. Tranz. A descoase cu întreb ri din prea mult curiositate: Atâta l-o **ivi ât**, d l-o ame ât d cap.

LAG, **láguri**, s.n. Compres : F - i un **lag** cu ap re e.

LÁIC , **láiche**, s.f. Opinc : Ia- ' ni ce **laiche** în pi ioare, nu umbla d scul .

LÁIER, **láiere**, s.n. Voal de mireas : Ii st bine cu **laieru'**.

LAP, **lapi**, s.m. Papuc de cas : "Mo Cr ciun p-un cal d spum ,/ [...] / Vine-n sat în **lapi** d gum !" (Chira, C.P., 22)

LAUF, **láufuri**, s.n. Tub de cauciuc unit la capete a ezat în untrul anvelopei pe roata unei biciclete: Am scos **laufu'** s -i lipesc un pecic.

LÍCHI E, (pl.), s.f. T i ei în form p trat : F o zup cu **lichie**.

LINGUÍ, **linguíesc**, vb. IV. Tranz. A face o broderie cu g uri pe un material textil: n id ri a o **linguit** frumos poalili.

LOÁMP T,- , **loámpe i-e**, adj. Care are un mers urât, dezordonat, împiedecat: Vai d ea, uit cum îi d **loamp t** .

LOÁS R, **loás ri**, s.m. Me ter nepriceput: Un **loas r** nu- i fa e un lucru d treab .

LOG, **lóguri**, s.n. Apoplexie, paralizie: Prind -ce **logu'**!

LOGUÍ, **loguíesc**, vb. IV. Intrans. A paraliza: Ast -noapce o **loguit** d parcea gireapt .

NEL ÚG, **nel úguri**, s.n. Tren accelerat: Dac ce du i cu **nel ugu'**, ajunji m i iuce.

NÁID R, **náid ri**, s.m. Croitor: La noi i mai vestâ **naid ri** or fost Fetih î Melinger.

OCT RÍ, **oct résc**, vb. IV. Tranz. A crâmpo î, a ciopâr i: O **oct rit** porcu' la minut dup ce l-o t iat.

OD,- , **ózi**, -e, adj. Hazliu, comic, “Via a-atun i o fost cam **oad** ”. (Chira, S.N., 59)

ODZ NIE, **odz nii**, s.f. Glum , haz, întâmplare comic : P tru Chira o scris mulce **odz nii**.

ÓFRU, **ófruri**, s.n. opron: În **ofru** lemnele-s la scuceal .

ÓGOR, **ógori**, s.m. Cumnat: Cu **ogoru'** m -n leg tare bine.

OL, **óluri**, s.n. Can (de por elan) folosit pentru b ut lapte, ceai etc.: Pune-mi un **ol** plin, nu d jium tace!

ONC, **óncuri**, s.n. unc : Am f cut dou **oncuri** dî la porc.

ORLOCÁT, **orlocáturi**, s.n. Oblon: “C ile str luceau albe în soare [...] cu **orlocaturile** verzi închise i l sate”. (Dumitru, I.R., 11)

OTOR , sg. s.f. Zgur : Or împr chiat **otor** pr c lare.

PAIS, **páisuri**, s.n. C mar de alimente: “Mergeam cu vro mândr s d m d fântâni,/ Marchiz d Gropanie cu sediu în **pais**”. (Chira, C.L., 44)

P RÍ, **sp résc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) plimba: M **p resc** în toace p r âli c n-am al' lucru.

PÉN R, **pén re**, s.n. Hain b rb teasc , sacou: **pen ru'** îi numa bun d cine.

PÉNGL R, **péngl ri**, s.m. Tinichigiu: Umbl un **pengl r** prân sat s chiceasc oale.

PÍL R,- , **píl ri,-e**, adj. Iste , care nu poate fi p c lit: “O fost odat' o bab , [...], / Cam **pilar** la treab , [...]” (Chira, C.P., 91)

PINÓD (sg.), s.n. Spanac: Mai f o mâncare d **pinod**, c -i tare bun !

PIR, s.n. Alcool, spirt: Dânt-r-o litr d **pir** î ' ies tri d r chie.

PIRÁN , **pirán i**, s.m. Câine mic: Tare-i r u **piran u'** sta.

POGÓD, **pogóduri**, s.n. A groas , rezistent pentru legat saci, balo i .a.: Leag bine sa ii la gur cu **pogod**, s nu s vers .

POÍÉRI, **poiére**, s.n. Cuptor de buc t rie cu plit : M i bag vro dou lemne în **poieri**.

PORLUÍ, **porlúisc**, vb. IV. Tranz. A economisi: **porluie ce** cât po !

PORLÚNG, **porlúnguri**, s.n. Economie: S-or pus pr **porlung** to ai dân cas .

PRI , **prí uri**, s.n. 1. Pomp pe ro i folosit de pompieri la stingerea unui incendiu: D-abia or stâns focu' cu **pri u'**. 2. Aparat folosit la prepararea cârna ilor: Bun **pri** o avut Ma c sapu'.

PRI UÍ, **prí ui**, vb. IV. Tranz. A stropi, a pulveriza un lichid cu o pomp : O **pri uit** pr st tot în gr gin cu solu ie pântru gonji.

ROF, **rófuri** s.n. urub: **rofu'** n-o fost strâns bine î o picat.

ROFUÍ, **rofuiésc**, vb. IV. Tranz. A în uruba: N-am **rofuít** bine î s-o d sf cut.

TAINSÓD , s.f. (sg.) Sod caustic : **tainsod** î ' tr b ' când fa i sopun.

TÁMP , **támpe**, s.f. tampil : O pus **tampa** pr diplom .

TÁMPLU, **támpluri**, s.n. Pahar mic pentru b ut uic : O b ut v'o dou -trei **támpluri**, nu m i mult.

TANÍ LU, **taní le**, s.n. Pung de hârtie: Pune tot într-un **tani lu**.

TÁIER, **táiere**, s.n. Impozit: Anu' sta iar s-o m rit **taieru'**.

T LÓG, **t loáge**, s.n. Grajd: " î un an s ce dri-peasc / Marvili dân tri **t loaje**". (Chira, G.S., III, 34)

T LÚNG, **t lúnguri**, s.n. Statur , inut : Ai v dzut e **t lung** are?

TÍC, **tícuri**, s.n. Anumite mi c ri mai dificile în timpul dansului: Când jioac cie s fac **ticuri**.

TÍGLI , **tígli i**, s.m. Sticlete: Frumoas pene are **tigli u'**!

TIMUÍ, **timuíesc**, vb. IV. Tranz. A potrivi, a echilibra: Nu **timuie** la cântari.

TOÁRF , **toárfe**, s.f. Femeie care duce o via depravat : S nu ce prind cu **toarfa** aia!

TODORÍ, **todorésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se gândi, a chibzui: M **todoresc** cum ar fi m i bine s fac.

TOLVÉRT, **tolvérturi**, s.n. Caramia: Ómama ne vingea **tolverturi**.

TRAF, **tráfuri**, s.n. Dung : To ' p re î îs numa' **trafuri**.

TRAM, adj. invar. Sever; care nu tolereaz i ine dîn scurt pe al ii: Ai dat d un om tare **tram**.

TREC, **trécuri**, s.n. Cale ferat : Trenu' vine pr **trec**.

TRIC, **trícuri**, s.n. Grad cu care se m soar t ria alcoolului: Câce **tricuri** are r chia asta, c - ' ia gura foc?!

TRICUÍ, **triciúesc**, vb. IV, Tranz. A cro eta, a împleti: **Am tricuit** ni ce trimfi.

TRIMF, **trimfi**, s.m. Ciorapi: “ î nu ce g s sc d fiel! Ni i în **trimfii** i d lân ” (Chira, S.N., 80)

TROF, **trófuri**, s.n. Pedeaps : ... Mare **trof** o fost pr capu' lui.

TUD, **tuzi**, s.m. Om înv at: “M giv n î cu Tutub ./ Care-i **tud** cu mult carce”. (Chira, C.P., 46)

TUDURÍ, **tudurésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A (se) gândi, a studia: “Mult m-am **tudurit** asar ”. (Munteanu, C.N.B., 17)

UCHIÁT,- , **uchiá i,-e**, adj. Glume , pozna : Tare **uchia i** or fost Bengu î Mor elitu.

UI, **úiuri**, s.n. Bub , umfl tur de culoare ro ie, nevindecabil : În sat la noi era b rberi un neam cu **ui**.

UMÁRI, **umári**, s.m. P durar: N-ai vrea s ce fa i **umari**?

UPI, (m) **upésc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A se repezi, a se n pusti: “Tie, ro u d mânie,/ S **upi** crunt la nevast ”. (Chira, G.S., 35)

ÚRL , **úrle**, s.f. Por iune de apă a unui râu mai adânc își stă toare: Pr **url** pringeam mult pe ce.

URLICĂ, **úrlic**, vb. I. Intrans. A aluneca: O **urlicat** î o c dzut.

URLUI, **urluiesc**, vb. IV. Trans. A freca bine du umeaua sau alt obiect cu o perie aspr : “Se gândi s-o cheme pe nepoata sa, Mărie, s-l spele și pe spate cu peria d **urluit**”. (Dumitru, I.R., 13)

UCĂ, (m) **ucă**, vb. IV. Intrans. Reflex. A ofta: “«Sapă în lopata, Emile!» s **ucă** Pepi âganu”... (Dumitru, I.R., 8)

ÚTR, **útri**, s.m. Pantofar: Tare bine lucra **útru** ani!

T

TAL, **tăluri**, s.n. Por iune de pământ, parcel : Un **tal** l-o s m nat cu grâu, altu' cu ordz.

TĂLER, **tăleri**, s.m. Monedă de aur folosită ca podoabă într-o salb : -o pus după grumadz mî mul' **tăleri** s - i arece bogăția.

TĂNDR, **tândri**, s.m. Vânzător într-o piață de vechituri: Lucrurile a ceea po s le du i la **tândr**.

TAS, **tăsuri**, s.n. Tăpărie, tavă pe care se adună banii de la credincioși în biserică : Către sfârșitul slujbei, se umblă cu **tasul** printre oameni.

TÁ CHE, (pl.) s.f. Paste f inoase f cute în cas din aluat t iat în p tr ele: S ne fa i ni ce **ta che** cu brândz .

T B REÁL , **t b réli**, s.f. Oboseal : M-o prins a a o **t b real** .

T B RÍ, **t b résc**, vb. IV. Intrans. A obosi: Am **t b rit** d-atâta drum.

T B RÍT,- , **t b rí i,-te**, adj. Obosi i: Mi-s tare **t b rit**.

T INÁ, **t inéz**, vb. I. Intrans. A p i ceva r u, a fi în încurc tur : Iar am **t inat**-o, c mi-am rupt picioru’.

T HÚL,- , **t huli,-e**, adj. Surd: Mi s pare c ie ci cam **t hul**.

T ND LÍ, **t nd lésc**, vb. IV Intrans. A vorbi mult, f r în eles: e tot **t nd le ci** acolo?

T ND RÁI, **t nd ráie**, s.n. 1. Lucru, obiect vechi, uzat, nefolositor: D e m i âni atâta **t nd rai** ai i? 2. Pia de vechituri: “ -o s vedz’ acumai trai: An - vai ca-n **t nd rai**”. (Chira, G. S., III, 35)

T NT L U, **t nt l i**, s.m. Prostovan, n t r u: N-am m i v dzut un **t nt l u** ca sta.

T R ZÂN , **t r zâni**, s.f. Drezin : Iac vine o **t r zân** pr trec.

T RHÁN , (sg.) s.f. Aluat pentru t i ei dat pe r z toare, folosit la ciorbe: Am pus în ciorb ni ce **t rhan** .

T RHÉT, **t rhéturi**, s.n. Aglomerare de obiecte: St în pia cu atâta **t rhet**, dar nime nu cump r .

T T Í , **t t í e**, s.f. Persoan feminin în raport cu alt femeie c s torit cu fratele so ului: “**T t i** -o cumnat / Stai s mi ce uc o dat ”. (Folclor)

T TFÚRT, adv. Deseori: Vine pe la noi **t tfurt**.

T T NATU, locu iune cu valoare de pron. nehot. Fiecare: **T t natu** tr buie s r specce lejili.

TÂRGOVÍN , **târgovíni**, s.f. M rfuri de nego : Pântru **târgovin** s pl ce ce armi âie.

TÂRNÁ , **târná uri**, s.n. Prisp : Baba toar e în **târna** .

TÂR ÁL , **târ li**, s.f. Lemne sub iri rezultate din t ierea târ ilor: Am strâns câta **târ al** , c -i bun d foc.

TÂR Î, **târ sc**, vb. IV. Tranz. A t ia puie îi nefolositori de pe lâng pomii roditori, de pe lâng copaci, cur ind terenul: Am **târ ât** toat gr gina.

TICÁC, **ticáci**, s.m. Pantof cro etat din lân , c ruia i se pune o talp dintr-o bucat de anvelop : Îs buni **tica îi**, c -s u ori.

TÍNT , (sg), s.f. Cerneal : S scrii cu **tint** , nu cu plivaisu!

TÍRI ... TÍRI, conj. Sau ... sau: **Tiri** tu, **tiri** el, mi-i totuna.

TIRIBÓMB , **tiribómbe**, s.f. Petard folosit la focuri de artificii în preajma s rb torilor de iarn sau la

hramul bisericii (la rug): D atâcea **tiribombe** cu care s jioac copiii m doare capu'.

TÓBOCE, (pl), s.n. Obiecte felurite cu diferite întrebuin ri, adunate laolalt : Ai umplut c mara d **toboce**.

TÓIC , **toici**, s.f. Toiag: Pun io **toica** pr cine!

TOLDUÍ, **tolduíesc**, vb. IV. Tranz. i reflex. A (se) vindeca: S-o **tolduit**, dar nu d tot.

TOL ÉRI, **tol ére**, s.n. Pâlnie: "Pr uli a noastr .../ r chie b trân / tr gul , **tol eri!**..." (P tru , P. P., 18)

TÓLVAI!, interj. S ri i! Ajutor! O dat am audzit strigând: **Tolvai!**

TOMP,- , **tompi**,-e, adj. Tocit la vârî: Plivaisu' nu m i scrie, c -i **tomp** i tr b ascu ât.

TONGERÁ, **tongeréz**, vb. I. Tranz. A reteza, a scurta ramurile unui pom: Trebuie s **tongeredzi** crenjile alea.

TONOCÍ, **tonocésc**, vb. IV. Intrans. A vorbi mult: Atâta mi-o **tonocit**, c mi s-o urât.

TORMÁC, **tormáci**, s.m. Hrean: Când radz **tormacu'**, ce trec lacrimili.

TÓZL , **tózle**, s.f. Tabacher : Am pierdut **tozla** cu âg ri.

TOVÁR , **tovéri**, s.f. Povar : Prea mulce **toveri** o dus în via a ei.

TRÁNCOT , **tráncoce**, s.f. Boarf ; calabalâc: La ea îi plin soba d **trancoce**.

TRÁSCURE, **tráscuri**, s.n. Tunule care se instala în fa a bisericii i prin bubuituri vestea pauza dintre slujba întâi i slujba a doua la Pa ti, Rusalii, precum i pornirea credincio ilor în procesiuni religioase: “Dor d doru’ mieu n bun!/ **Trascuri** bubuind ca tunu”. (Chira, S. N., 73)

TR G NÁ, **trág n**, vb. I. Intrans. i tranz. A doini prelung: “**Trag n** , nan , **trag n** ...” (Folclor)

TR FÍC , **tr fíci**, s.f. Tutungerie: Cump r dî la **tr fic** o pacl d r pel .

TR GÚL , **tr gúli**, s.f. Unealt confec ionat dintr-un soi de dovleac bombat la un cap t i alungit la cel lalt, din care s-au scos semin ele, folosit pentru a trage b utur dintr-un vas: “Hai ciuciu, ciuciu,/ Nu-i r chie-n buciu,/ Vinu’ s-o g tat,/ **Tr gula** s-o spart”... (Folclor).

TRÂCNÍ, **trâcnésc**, vb. IV. Tranz. i intrans. A (se) speria: “Câce una mai **trâcne ce**.” (Munteanu, C. N.B., 20)

TRÂCNITÚR , **trâcnituri**, s.f. Sperietur : Am tras o **trâcnitur** .

TRÂND, - , **trânzi**, -e, adj. (Despre aluaturi) Necoapt : Pita asta îi **trând** .

TREÁNCA-FLEÁNCA, loc. subst. f. Vorb goal , caracteristic limbu ilor: Numai cu **treanca-fleanca** nu

fa i nimic, dac nu ce-apu i d lucru.

TRÉB R, (sg.), s.n. Resturi de la sfecla de zah r r mase dup fabricarea zah rului; borhot: Iarna, mai ales, va ile mânc **treb r**.

TRÉG R, **trég ri**, s.m. Bretea: **Treg rii** îs m i buni c nu ce strâng pr st foale ca î cureaua.

TRÉNCHE , - , **trénche i**, -e, adj. Ame it de b utur : Iar o vinit **trenche** acas dí la birt.

TROÁN , **troni**, s.f. Guturai: Iarna adu e **troan** la oameni.

TROCHÍ , **trochi e**, s.f. Troac mai mic în care se fr mânt aluatul: Am cump rat o **trochi** nou .

TROMF LUÍ, **tromf luiésc**, vb. IV. Tranz. A vorbi cuiva pe un ton aspru, a repro a ceva (cuiva): Nu m mai **tromf lui** atât!

TRONCOCÍ, **troncocésc**, vb. IV. Intrans. A vorbi f r în eles, întruna: Nu m i **troncoci**, c nu pri ep nimic.

TRÓPA, adj. invar. Care este aproape s nu mai poat umbla (de b utur) sau aproape s moar : Uica Iosâm iar îi **tropa**.

TROSCORÍT,- , **troscorí i**, -te, adj. Ame it de b utur : “Într-o miercure ploioas ./ **troscorit** [...] / Am ugit i io acas ” (Chira, C.P. 49)

TRU NEÁC, **tru néacuri**, s.n. Pâine uscat : Asta nu-i pit , îi **tru neac**.

TÚL , **túl e**, s.n. Cilindru metalic fixat în butucul roii la cîru , prin care trece osia: Dacă nu ungi **tul u'**, coia scârâie.

TULBÉNT, **tulbénturi**, s.n. Podoabă în formă de coif formată din monede de argint pe care o purtau pe cap femeile tinere la sîrbători la hor : Muierile cinere înbogăce veneau la joc cu **tulbentu'** pe cap.

TULIPÁN, **tulipani**, s.m. Lalea: În grădina avem încăva **tulipáni**.

TÚMN , adv. Tocmai, chiar: O ajung **tumn** în America.

TUNÁ, **tun**, vb. I. Intrans. 1. A da buzna, a intra cu foră: O **tunat** pe stîni în casă. 2. (Despre câini) A lătra tare și îndelung: De ce **tun** câinii? O fi cineva.

TUP Î, **tup sc**, vb. IV. Trans. A cheltui toți banii, a risipi toată averea: Pînă n-o **tup ât** e o moară cenit dî la pîrin' nu s-o lăsat.

TUREÁC, **tureácuri**, s.n. Carâmb (la cizmă): u tîru' chice ce **tureacu'**, cî s-o rupt.

TURVÍN, **turvínuri**, s.n. Adunătură de oameni care vorbesc de toate: Lui țare-i plăe **turvinu'**.

TUT Î, **tút i**, vb. IV. Trans. A ocări: Nu mîi vine prîla noi, cî l-ai **tut it** dî stul.

TÚMB , **túmbe**, s.f. Grămădă, mulime: Iar o vinit **tumba** dî copiii și ce ceme la joc.

TÚRT , **tur i**, s.f. Prăjitură : e **turt** făcîm duminică ?

ACUMPÁC, adv. Complet, cu tot ce trebuie: Am g tat iuce, **acumpac** -am plecat.

ÁG R , **g ri**, s.f. Ar t toarea ceasornicului: “V d cum **g ri**, dí la eas/ vremea o gor-goane-ntruna”. (Chira, S. N., 89)

ÁP N,- , **ápeni**,-e, adj. Corpolent, trupe : “Domn cu vil î m ân / Caut o **ap n** bambin ”. (Chira, G. S., III, 31)

ITÚNG, **itúnguri**, s.n. Ziar: Ia s vegem e m i scrie în **itung**.

LUÍ, **luiésc**, vb. IV. Tranz. A ochi, a lua la int : N-ai luit bine î ai tras al turi (cu pu ca).

NCÚ , **ncu e**, s.f. Bilet folosit la tragerea la sor i pentru a stabili un câ tig tor l sând s decid întâmplarea: Când s-o tras **ncu a**, el o câ cigat.

PENEÁL , **peneli**, s.f. Imobilitate, iner ie: M-o cuprins o **peneal** .

PLÍG , **plígi**, 1. Bucat de lemn dintr-un trunchi t iat i despicat: Am adus ni ce **plíji** d lemne dân p dure. 2. A chie mic ascu it de m rimea unui spin: M-o intrat o **plig** sub unghie.

PURÉ , **puré i**, s.m. Resturi ascu ite ale tulpinilor unor p ioase r mase în p mânt dup ce plantele au fost cosite: M-am în pat într-un **pure** .

R ÍTA, (Expr. **cu r íta**), loc. adv. Fragmentar:
Dac îmi dai ceva, nu-mi da cu **r íta**.

RC LÁN, (Expr. **pe rc lan**), loc. adv. Câte
pu in, cu economie: Când îmi d eeva, îmi d **pr
rc lan**.

RÍG , **rígi**, s.f. Nisip: Îmi tr b o co ie d
rig .

S LÁ, **s l**, vb. I. Tranz. A piept na p rul
animalelor (bovine, cabaline) cu un piapt n numit
sal : **sal** bine caii, s fie frumo i.

ST, **sturi**, s.n. Vas din font sub care se coace
pâinea, m laiul pe vatr : F o pit coapt în **st**.

ÂDÚL , **âdúli**, s.f. Bilet, tichet, adeverin : În
tren s nu ce sui f r **âdul** .

ÂLT, (sg), s.n. Doc, es tur de bumbac din care
se fac haine de var , prelate, corturi: -am luat ni ce
ioareci dân **âlt**.

ÂMP, **âmpi**, s.m. Partea musculoas superioar a
piciorului situat între genunchi i old: „F ea curce la
o vac numa' ujer, numa' **âmpi**”. (Chira, C.P.,70).

ÂMPOR, (sg.) s.n. Sulf: Am nevoie d ni ce
âmpor.

ÂMPORÍ, **âmporésc**, vb. IV. A afuma prin
arderea sulfului vasele în care se p streaz vinul:
Tr buie s **âmporim** vasul pântru vin.

ÂNI , **âní uri**, s.n. Între inere. (Expr. **de-a
âni u**). Nu ce-am luat **d-a âni u** pân-acum.

ÂNZĂRI, ânzări, s.m. Persoană intermediară între un vânzător și un cumpărător care facilitează un schimb comercial: Ca **ânzari** îi are și el parcea lui.

ÂR, **âre**, 1. S.f. Firimitură: Dă **ârele** acia la pârși! 2. Adj. Puțin, în cantitate mică. Dă -mi o **âr** pită. 3. Adv. Mai stai o **âr**.

ÂRVÁN, ârváni, s.m. Legumicultor: Am cumpărat piparce de la un **ârvan**.

Â ÂD Ú, â âd i, s.m. Pițigoie: Cântă **â âd u'** a primăvară.

Â ÂÍ, â âi, vb. IV A tremura de frig: Dă cum odată frigul **â âie** întruna.

Â ÂN, **â âni**, s.f. 1. Balama: Scoace ușa dă **â âni**! 2. Rădăcina unui furuncol: toare bine și iasă **â âna** la buboni!

ÂVLÍ, âvlesc, vb. IV. Intrans. A țipa cu sunete ascuțite: Nu mai **âvli** atâtă, cămădoare capu'.

ÉC R, éc re, s.n. Coșule din foi de porumb împletite: La orele de lucru manual, băieții făceau **ec re**, iar fecile coseau.

ILIND R, ilínd re, s.n. Joben: Acum nu mi poartă nime **ilínd r** pe cap.

ÍM T, (sg), s.n. Scoritoare: Fă -mi un vin fiert, dar bagă o ră **ím t**!

IN, (sg), s.n. Cositor: Cumpără -mi ni ce **in**.

INUÍ, inuíesc, vb. IV. Trans. A lipi cu cositor: Am **inuit** vatra care o curs.

IONÁ, **ión**, vb. I. (Despre p s ri) A scoate sunete prelungi i stridente: Nu ciu d e **ion** puii.

IRCUSÁNT, **ircusán i**, s.m. Clovn: Un **ircusant** ce fa e s ce rãdzi.

ÍTOR , **ítore**, s.f. Instrument muzical de percu ie cu coarde: Îi pla e s cãnce la **ítor** .

ITROÁN , **itroáne**, s.f. L mãie: Cump r v'o dou **itroane**.

I ÚNG, **i únguri**, s.n. Întrunire, dezbatere: e **i ung** a ' ânut acolo?

OL, **oale**, s.n. Hain , îmbr c minte: "La muiere-i tr b **ol**"... (Dumitru, I.R., 22)

OL TÓC, **ol tócuri**, s.n. Instrument de m surat lungimile, având dimensiunea de 1 m, alc tuit din cincii buc i de lemn legate între ele: Ci l ru' m soar cu **ol tocu!**

UCÁ, **uc**, vb. I Tranz. Reflex. A (se) s ruta: " **ucu-** i, mândro, ochii tei." (Folclor)

UC RÉLE, (pl), s.f. Dulciuri, bomboane: Pântru copii am cump rat ni ce **uc rele** dî la ora .

UC RPÉC, **uc rpeci**, s.m. Cofetar: "Pân' s las îns rarea/ Nu-i g s ci la **uc rpec**". (Chira, S.N., 77)

ÚCOR, s.n. Zah r: Turta asta-i prea dul e c-ai pus prea mult **ucor** în ea.

UG, **úguri**, s.n. 1. Tren: "Vin î go ci dãn alce sace./ Az' cu **ugu** î nevoia". (Chira, S.N., 65) 2. (Expr.

a trage ug): Curent de aer: M doare m saua c m-o
tras ug.

UHÁUS, (sg.), s.n. Arest, pu c rie, închisoare:
Abia o ie ât dî la **uhaus** î iar s-o apucat s fure.

ÚNDR , **úndre**, s.f. (Peiorativ) Persoan de
moravuri u oare: Cu o **undr** nu-i d îmbrâglat.

ÚRIC, interj. Cuvânt care exprim îndemnul
adresat cailor de a da c ru a înapoi: Traje d frâne î
spune **uric!** ca s dea caii co ia înapoi, s po i s -ntor i.

UR ÁIC , **ur i í**, s.f. Hain sub ire care nu ine
de cald: Nu ce îmbr ca cu **ur oaica** asta, c -i frig!

U PÁIS, **u páisuri**, s.n. Mâncare d dovlecel: Mi
dor s mânc ni ce **u pais**.

Ú URÁ, **ú ur**, vb. I. Tranz. Reflex. A (se)
cl tina: Vântu' **u ur** creanga.

U

UGEÁL , **ugéli**, s.f. Ud tur : Dup ploaie s-o f cut
mult **ugeal** .

UGÍ, **ugésc**, vb. IV. Intrans. A r mâne: O **ugit**
ungeva, d nu m i cie nime d el.

UIÁG , **uiégi**, s.f. Sticl : “Iaca Lae al dân vân /
[...]/ Vine c-o **uiag -n** mân ”. (Chira, C.P., 38)

ÚIC , **ui i**, s.m. I. Unchi: **Uica** l-o c utat pr tata î

nu l-o g sât. 2. B rbat de vârsta tat lui: L-am audzât pr
“**Uica Vic** ” la “Gura Satului”.

ÚIN , **úine**, s.f. Nume adresat unei femei mai în
vârst ca vorbitorul: **Uina M** rie, d -mi împrumut ni ce
bani!

UJÂN , **ujâni**, s.f. Gustare între micul dejun i
prânz luat mai ales de copii la coal : e s - ’ pun d
ujân ?

UJUÍ, **ujuiésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. (Despre lemne
verzi) A (se) usca lâng o surs de c ldu r pentru a arde
mai bine: Pune lemnii s s **ujuiasc** .

UNGEGÓGE, adv. Ori(i)unde: A a eva nu g s ci
ungegoge’.

UNTÚR MÁRE, **untúri mari**, s.f. Osânz :
A cea-s poc r i f cuce cu **untur mare**.

URCÍE, **urcíi**, s.f. Hârtie: Am scris pr **urcie** s nu
m z uit.

URDÓRI, **urdóri**, s.m. Secre ie g lbuie care se
depune pe marginea pleoapelor: Îi plin d **urdori** la
ochi.

UREZÁ, **uréz**, vb. I. Intrans. A chiui: “Eu cu Tie-a
lu’ Cecu ,/ **Urizam** când ne vegeam”. (Munteanu,
C.N.B., 6)

URGINÁ, **úrgin**, vb. I. Intrans. 1. A avea diaree: D
tri dzâle **úrgin** întruna. 2. (Fig.) A ie i i a intra des pe
u afar i în untru: Nu m i **úrgina** atâta pr u , c
ri e ci soba!

URGINÚ , **urginú uri**, s.n. Diaree, scaun moale: Am mâncat iorove pr inima goal î m-o prins un **urginu** .

ÚRL , **úrle**, s.f. Pielî proeminent la p s ri sub cioc: Coco u la are **urle** frumoase.

URZÁRI, **urzáre**, s.n. Broderie pe costum popular: A a **urdzari** frumos n-am m i v dzut!

URL U, **url ie**, s.n. Boabe de cereale m cinate pentru a fi date ca hran în amestec cu ap vitelor: Pune o mân d **url u** în l turile por ilor!

UR IÓC, **ur ió i**, s.m. obolan: Cãnili o prins un **ur ioc**.

U CIÓR, **u cióri**, s.m. Stâlpul u ii: S-o r dz mat d **u cior**.

UTUCÁ, **utúc**, vb. I. Tranz. A bate r u pe cineva: Am s -l **utuc** în b taie!

U ULÚ , **u ulú uri**, s.n. Scaun sau scândur suspendat cu frânghii pe care se a eaz cineva ca s se balanseze: Hai s ne d m în **u ulu** !

V

VÁNDRA, adv. Aiurea, f r înt , hai-hui: “Io cu gândurile mele/ M pr umblu **vandra** solo”. (Chira, G.S., III, 24)

V ILÍNG, **v ilinguri**, s.n. Lighean: Ne sp l m pr mâni în v iling.

V IÚG , (sg), s.f. C r mid din p mânt fr mântat cu paie, nears : Az' nu s m i fac c ' dân **v iug** .

V L U, **v l ie**, s.n. Jgheab din care se adap vitele: "La **v l u'** plin cu aor,/ Le-o adus s beie-n lece.". (Munteanu, C.N.B., 11)

V NDRÁ , **v ndra i**, s.m. Vagabond, hoinar: S nu- ' fa i priecin un **v ndra** !

V NDRÓC, **v ndró i**, s.m. Vagabond, om care umbl f r rost: S-o mpriecenit cu un **v ndroc**.

V NDR LUÍ, **v ndr luiésc**, vb. IV. Intrans. A umbla f r int , la întâmplare, a vagabonda: D-o vreme o început s **v ndr luiasc** prîn ora .

V RMÉGIE, **v rmégii**, s.f. Închisoare: Doi ani o stat în **v rmejie**.

V RUIC , **v ruici**, s.f. Veri oar : M-am întâlnit cu **v ruica**.

V RÚ , **v rú i**, s.m. Veri or: Am un **v ru** tare potca .

V T MÁ, **vát m**, vb. I. Tranz. Reflex. A avea dureri de burt din cauza ridic rii unei greut i, a face hernie: Strânge- i bine pra chia s nu ce **vat mi**!

VÂN , **vâni**, s.f. Balt : Când înghe a **vâna**, era bucuria noastr .

VÂN ÁU , **vân li**, s.f. Mic vân taie produs prin lovire: M-o picat o piatră prăpăitor în mofcut o **vân au** .

VÂPI, **vâpesc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A se vâri: Iuce s-o **vâpit** în cmar .

VÂRLÓNI,- , **vârloni**,-e, adj. Energic, plin de via : Uit cât îi d **vârloni!**

VÉC R, **vec re**, s.n. Ceas de teptor: Pune sune **vec ru'** la căce easuri vrei s ce scoale.

VEGERÁ, vb. I, Intrans. Impers. Reflex. A se lumina, a se face ziu : S-o **vegerat** d dzău .

VÉLB, **velburi**, s.n. Deschiztur într-un zid arcuit sus pentru u : Toace u âlie îs cu **velb**.

VENITÚR , **venituri**, s.f. Venetic: Îi plin satu' d **venituri**.

VERPELÍT, - , **verpeli i**, -e, adj. Uzat de prea mult folosin : Nu ce îmbr ca cu chimea a aia, c -i toat **verpelit** .

VICODÓL, **vicodoále**, s.n. Vânt puternic, furtun : “Dup **vicodol** se a ternu ploaia”. (Dumitru, I.R., 15)

VÍCLE, (pl.), s.f. Amestec de p mânt, paie i ap folosit pentru construc ia plan eului camerelor la o cas : Hâr î -or f cut loc prântr **vicle**.

VIG, **viguri**, s.n. Sul de pânz : Are vro tri **viguri** d pânz .

VIGÁN,- , **vigani**,-e, adj. Inimos, plin de via , sprinten: Uit cât îi d **vigan!**

VIJG LÍ, **vijg lésc**, vb. I Tranz. A certa, a face de ocar , a muștra: Nu-l mai **vijg li**, c -i ajiunje.

VIJG LEÁL , **vijg léli**, s.f. Ceart , muștrare, ocar : I-o tras o **vijg leal** cum n-o mai primit.

VÍ L R, **ví l ri**, s.m. M celar: Petric s-o dovegit a fi un **vi l r** bun.

VÍX, **víxuri** s.n. Crem de ghetete: Ave ' **vix** negru?

A VÍXUI, **víxui**, vb. IV. Tranz. A da cu crem de ghetete pe înc l minte: Iar nu -ai **vixuit** p pu ii?

VIZÍCLU, **vizícluri**, s.n. Bluz pentru femei: -o f cut un **viziclu** d somot.

VOÁGN R, **voágn ri**, s.m. Rotar, meseria care face i repar c ru e, ro i i alte piese din lemn: Un **voagn r** bun era l udat d paori.

VOGÍ , **vogí e**, s.f. Frâu: âne bine calu' d **vogi** s n-o ia la fug .

VORÉ , **voré** , s.n. Curte: “Prin **vore e** abe se târa câte o bab , câte-un mo ”. (Dumitru, I.R., 11)

VOTCÓL, **voțcoále**, s.n. Tr suric pe dou ro i tras de un m gar: “Vin î io acu' acas / Cu **voțcolu'** lu' G icin”. (Chira, S.N., 67)

VRAU, **vráuri**, s.n. Gr mad mare de boabe (de cereale sau legume): Am cules un **vrau** d p sul .

VREAD, **vréaduri**, s.n. Obicei: Nu cîu cum îi **vreadu** prî la voi.

VUMV Í, **vúmiv ie**, vb. IV Intrans. Unipers. A r suna puternic, a urla: A a d tare **vumv ie** vântu'!

Z

ZÁNC , **z nci**, s.f. Salb : Ai v zut e **zanc** d galbeni -o pus la grumadz?

Z BROÁNE, **z bróni**, s.f. Plas de pescuit: Când am tras o dat am scos o **z broane** plin d pe ci.

Z BUNÍ, **z bunésc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) z p ci, a (se) deregla mintal: M-o **z bunit** căce m-o pov stuit.

Z BUNÍT,- , **z buní i,-e**, adj. Z p cit, stricat de cap, dereglat mintal, nebun: “ î s-o dus cum o vinit;/ Io, prân ploaie **z bunit**”. (Munteanu, C.N.B., 41)

Z CON, **z coáne**, s.n. Datin , obicei, rânduial : Ai b trâni or ânut toace s rb torile dup **z con**.

Z Í, (se) **z ié te**, vb. IV, Unipers. Intrans. Reflex. A se duce vestea: S-o **z it** în sat c ne vine un dasc l nou.

Z ICÍN, **z icínuri**, s.n. 1. Ulei (de calitate mai slab): Ne tr buie **z icin** pântru pr jal . 2. B utur slab : Bea un p har dân **z icinu'** sta s vedz cum îi.

Z NEÁT, **z neáturi**, s.n. Meserie: Dac nu- i pla e p oritu', du-ce la un **z neat** la ora .

Z NUZÂT,- , z **nuzâ i,-te**, adj. Pierdut cu firea: Îi z **nudzât** d cap, nu ce-n leje.

Z LUZÎ, z **lúz sc**, vb IV. Intrans. Reflex. A se sminti, a- i pierde min ile: S-o z **lúdzât**, nu ce m i în leji cu el.

Z MÁL , z **mál uri**, s.n. Smal : Oala aia nu m i are z **mal** pr fund. 2 (Fig.) Pielea corpului: N-o p ât nimic, numa'i s-o luat o âr z **mal u'** când o c dzut.

Z MORÍT,- , z **morí i,-te**, adj. Sl bit din cauza unei boli: S-o sculat dân pat î el î z **morit**.

Z PÓST, z **pósturi**, s.n. L sata secului: "[...] e mi i-o trimis dr gu ii/ Ba în dzâua d z **post**". (Chira, C.P., 85)

Z PRÍ, (m) z **présc**, vb. IV. Intrans. Reflex. A nu mai avea r bdare: D chige m i iuce c m z **presc!**

Z P Î, z **p ésc**, vb. IV. Tranz. A prinde pe cineva asupra unui fapt: L-o z **p ât** când cregea c nu-l vege nime.

Z TOÁRE, z **tóri**, s.f. â , mamel : (la animale): Pur eii sug dân z **tori**.

Z UITÁ, z **úit**, vb. I. Tranz. Reflex. A uita: "Cum ce z **úit**, i ci î gata:/ tre e luna, musai plata!" (P tru , P.P., 31)

ZB G, z**b guri**, s.n. Loc îndep rtat, greu accesibil: S-or mutat în ni ce z**b guri**.

ZBI Í, vb. IV. Unipers. Reflex. A se usca, a se zvânta: P mântul s-o z**bi it**.

ZBÍ I, **zbi**, s.n. Bici: I-am f cut un **zbi i** la copil.

ZBORD, **zborzi**, s.m. Bulg r de p mânt: Nu da cu **zbordz** dup câni!

ZBURDÁT,- , **zburda i**,-e, adj. Care are de toate: Cu la nu ce pune, c -i tare **zburdat!**

ZDR V NÁ, **zdráv n**, vb. I. Intrans. A str nuta: Când **zdraveni**, pune- i cârpa mic la nas!

ZDRÉLE, (pl.) s.f. nd ri: Când o c dzut paharu', **zdrele** s-o f cut.

ZDRELÍ, **zdelésc**, vb. IV. Trans. A strivi: M-am **zdelit** mâna.

ZDUCNÍ, **zducnésc**, vb. IV. Trans. A trânti cu putere: Nu **zducni** u a când o închidz!

ZDÚPE , - , **zdupe i**,-e, adj. Bine f cut, corpolent: Ai v dzut e **zdupe** s-o f cut?!

ZGÁIB , **zgaibe**, s.f. Pojghi a unei r ni în curs de vindecare: S nu- 'rupi **zgaiba!**

ZGÂMJÎ, **zgâmj sc**, vb. IV. Trans. A scormoni jarul ca s nu se sting focul: Mai **zgâmj ce** în focu' la s nu s stâng !

ZGÂRCI, **zgârciuri**, s.n. Cârcel: Iar m-o prins un **zgâr i** la pi ior.

ZGL VÓI, (sg.) s.m. Un soi de trifoi: O s m nat **zgl voi** pântru fân.

ZGLEMENÍ, **zglemenésc**, vb. IV. Intrans. A r mâne înm rmurit, nemi cat: Când l-am v dzut, am **zglemenit**.

ZGOGÍ, **zgoǵesc**, vb. IV. Tranz. 1. A ghici, a nimeri: N-ai **zgoǵit**-o! 2. A reu i: “C -n t log, s raca vac / Nu **zgoǵe** ce ni i s doarm ”. (Chira, S.N., 67)

ZGR B LÁ, **zgráb i**, vb. I. Tranz. A zgâria: Nu ce jiuca cu mârtanu’, c ce **zgrab i** !

ZGRIGURÍT,- , **zgriguri i**,-e, adj. Care tremur de frig: Uit cum îi d **zgrigurit** c aua noastr !

ZM ÓNI,-ANE, adj. i s.m. Ca un zmeu, aprig, focos: S-o f cut un **zm oni**.

ZMÂCNÍ, **zmâcnesc**, vb. IV. Tranz. A trage cu putere, brusc de ceva: Când am **zmâcnit** d frâne, caii s-or sp riat.

ZNOÁB , **znoábe**, s.f. Pozn : Copilu’ sta fa e numa’ **znoabe**.

ZNOBÁ , **znobá i**, s.m. Cel care face pozne. N-ai m i v dzut un **znoba** ca el.

ZOB, s.n., sg. Nutre din cereale m cinate i t râ e (mai ales pentru cai): Le-ai dat **zob** la cai?

ZOBÁL , **zobále**, **zobéle**, s.f. 1. Parte metalic în form de ax a unui c p stru, care se petrece prin gura calului ca s poat fi dirijat: Scoace calului **zobala** când îi dai d mâncare! 2. B icu în col urile gurii; herpes: Nu uca mâ u, c - i d **zobele**!

ZOB LÓS- , **zob ló i**,-e, adj. i subst. 1. Care are mici bube la col urile gurii: Nu-l uca c -i **zob los**! 2. (Fig.) Care vorbe te prea mult; guraliv: Atâcea cie s - i spun **zob losu’** la!

ZOÁLE, (pl.) s.f. Ap (cu s pun i le ie) r mas de la sp latul rufelor, al vaselor: Arunc **zoalili** a cea!

ZOGONÍ, **zogón**, vb. IV. Tranz. A izgoni: “S-o pornit un vânt sub ire [...] **Zogonind** c-o r larm / A dân urm rânduic ”. (Munteanu, C.N.B., 19)

ZUITÚC, **zuitúci**, s.m. uituc: la-i un **zuituc**, nu ce po ’ baza pr el.

ZVIDUÍ, **zviduíesc**, vb. IV. Tranz. Reflex. A (se) vindeca: Dac fa i cum î i spune doctoru’, ce **zvidui**.

ZVON, **zvoáne**, s.n. Clopot: Oare d e trag **zvoanili**?

Bibliografie

*** *Dic ionarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei, 1975.

*** *Dic ionarul subdialectului bănăţean*, vol. I, 1985, vol. II, 1986, vol. III, 1987, vol. IV, 1988, Tipografia Universităţii din Timi oara.

BOLDUREANU, IOAN VIOREL; DŢILĂ, SIMION; UNGUREANU, CORNEL, *Antologia literaturii dialectale bănăţene (poezie, proză, teatru) 1891-2011*, Editura Universităţii de Vest, Timi oara, 2011

FILIP, ION, *Glosar cigănean*, Editura Eubee, Timi oara, 1999.

FRŢILĂ, VASILE, *Glosar dialectal, Valea inferioară a Târnavelor*, Iaşi, 1985.

LERIC, IOAN; MIHĂILESCU, DUMITRU, *Glosar sârbocroatesc*, Editura Multimedia, Arad, 2000.

P TRU , TEFAN, *Dic ionar regional de cuvinte în grai*, Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 2002.

TODORESCU-R COVI ANU, SIMION, *Glosar de termeni dialectali din comuna Racovi a, Jude ul Timi* , Editura de Vest, Lugoj, 2009

TURCU , AUREL, *Poezie în grai b n ean*, vol. I-II, Editura Orizonturi Universitare, Timi oara, 2009

EDITURA MARINEASA
Timi oara, str. Mure nr.34
Tel. 0256-215846
edmar@upcnet.ro